

Thule-sagen – Et studie i government secrecy

**Speciale juni 2013
Studienummer: 20062623**

Standardtitelblad

(Alle felter skal udfyldes)

Uddannelse: Kandidatuddannelsen i Samfundsfag. Samfundsfag som centralt fag	Semester: 10. semester
Udarbejdet af (Navn(e))	Modul
Steffan Toft Ohrt	13
Opgavens art: Speciale	
Titel på opgave: Thule-sagen – et studie i government secrecy	
Vejleders navn: Marianne Rostgaard	
Afleveringsdato: 1/7 – 2013	
Antal normalsider: 75	
Antal anslag: 179.353	
Tilladte normalsider jf. studieordning/formalia i moodle: 75	

OBS!

Hvis du overskrider de tilladte antal normalsider, kan din opgave afvises efter aflevering

Forord

Ideen til nærværende speciale tog form efter en henvendelse fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST) til Aalborg Universitet. Herefter gik forfatteren til specialet i gang med udarbejdelsen af det flerfaglige projekt *”Danmarks udenrigspolitik og tillægsaftalen til Grønlandsoverenskomsten i 1968”* (Ohrt, 2012). Dette projekt har fungeret som springbræt til specialet, derved at det har bidraget med en del af den fornødne baggrundsviden, samtidig med at et af specialets teoretiske approaches har fundet inspiration i det småstatsperspektiv på dansk udenrigspolitik, som det flerfaglige projekt bl.a. beskæftiger sig med.

Efter møder med medlemmer fra FAST og arbejdet med FAST's arkiv i Aalborg Stadsarkiv stod det klart, at en relevant tilgang til specialet ville være et casestudie af hemmeligholdelsen i den del af Thule-sagen, der vedrører spørgsmålet omkring atomvåben i og i luftrummet over Grønland. I forbindelse med arbejdet med casestudiet har specialets forfatter bl.a. trukket på sin viden og erfaring med casestudiet og interviewmetoden fra udarbejdelsen af bachelorprojektet *”Casestudie af implementeringsprocessen af den fælles personale politik på handicapområdet i Aalborg Kommune”* (Bachelorprojekt, 2009).

En stor tak skal lyde til FAST og ikke mindst kontaktpersonen for FAST for at have stået til rådighed og formidlet kontakter gennem specialeforløbet. Derudover skal der lyde en tak til både interviewpersonerne for at have indvilget i og taget sig tid til at blive interviewet. Interviewene, der er blevet foretaget i forbindelse med specialet, er blevet transskriberet, men er ikke vedlagt, da der i forbindelse med interviewene er blevet lovet en anonymisering, som ikke ville være mulig at lave i transskriberingerne.

Abstract

This thesis examines government secrecy in relation to the element of the Thule-case which deals with the question regarding the presence of nuclear weapons in Greenland and the appertaining airspace.

In this context, government secrecy can be traced back to the H.C. Hansen-paper in 1957, where former Danish Prime Minister H.C. Hansen gave what later has been interpreted as an indirect acceptance of the storage of American nuclear weapons in Greenland, without informing the political system or the public. Despite assumptions about the existence and content of the H.C. Hansen-paper and the presence of American nuclear weapons in Greenland during the 1950's - and 60's, there was no clarification or publicity about these questions. Besides, in continuation of the Thule-crash in 1968, Krag and his administration pursued secrecy. Firstly, they tried to postpone an official statement about the accident, and when Krag made his first official statement he claimed that American over-flights of Greenland with nuclear weapons could not have taken place, even though he knew they were.

New dimensions to the Thule-case occurred twenty years after the crash, when a group of former Danish workers at Thule Air Base organized in the Association of Radiation Afflicted Thule Workers (FAST). During the 1990^{'s} and until today, the association and its representatives have attempted to get records and information about the Thule-crash, but in this process they indicate an experience of closedness and secrecy from the state authorities. Despite of this, it was the work of FAST which led to the rediscovery of the H.C. Hansen-paper in the Danish foreign ministry, although it took over a year from the rediscovery of the paper until an official statement about the find was announced.

With a deductive perspective the thesis begins with five different theoretical approaches in trying to understand the different elements of government secrecy in the Thule-case. Two of these approaches emphasize the external sphere in explaining government secrecy. One of these is the external threat explanation, where government secrecy is the result of a wish to avoid sensitive information, especially military and security-policy information, to become known by external enemies. The other is the external adaptation explanation, which underlines small-state worries of disclosing information which may be contrary to the interest of greater powers and thereby

damaging the relationship to these. In addition to this, the theoretical framework also contains explanations which emphasize the internal sphere in explaining government secrecy. One is the explanation about protection of elitist control of foreign policy, which explains government secrecy as the product of the state apparatus' interest in maintaining foreign policy information and decision-making within a closed elitist circle. Another is the policymakers' self-interest explanation, which connects government secrecy to the policymakers' attempt to advance their own interests or the interests of the units they represent. Finally the theoretical framework also contains a bureaucratic politics explanation, where government secrecy is the result of certain characteristics of the functions in the bureaucracy.

The thesis examines whether some of the five theoretical explanations are more prominent than others regarding the Thule-case. This is done through interviews with members of FAST and a government official from the Danish central administration, and furthermore by analyzing historical representations, representations from government officials and collected records from FAST archives. In this connection the thesis shows that the secrecy surrounding the H.C Hansen-paper in 1957 is due to the external threat approach. When discussing the secrecy surrounding Krag and his administration in 1968, it is possible to identify a shift where the policy-makers' self-interest explanation becomes dominant. In the period between 1957 and 1968 the evidence supports the bureaucratic politics explanation, even though the existing historical representations explain bureaucratic secrecy and elitist control of foreign policy as governed by external factors. In the examination of the late part of the government secrecy surrounding the Thule-case, both the bureaucratic politics explanation and the explanation of elitist control are central to understand government secrecy. Finally the examination of external factors in the late part of the secrecy surrounding the Thule-case indicates a shift from the external threat approach towards the external adaption explanation of government secrecy.

Indhold

1. Problemfelt.....	8
1.1. Hemmeligholdelse som en bred forståelse af ”government secrecy”	13
1.2. Hemmeligholdelse som demokratisk onde eller demokratisk nødvendighed?	15
2. Den teoretiske ramme	18
2.1. Den eksterne trusselsforklaring	18
2.2. Sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken som forklaring	20
2.3. Den eksterne tilpasningsforklaring – et parameter i en dansk kontekst	22
2.4. Policy-makernes egeninteresse som forklaring.....	25
2.5. Den bureaukratiske politikforklaring	27
3. Operationalisering, hypoteser og underspørgsmål.....	30
3.1. Den eksterne trusselsforklaring – hypotese.....	30
3.2. Sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken som forklaring – hypotese	30
3.3. Den eksterne tilpasningsforklaring – hypotese	31
3.4. Policy-makernes egeninteresse som forklaring – hypotese.....	32
3.5. Den bureaukratiske politikforklaring – hypotese	33
4. Design	34
5. Empiri og metode.....	37
5.1. Det empiriske grundlag for den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen	37
5.2. Det empiriske grundlag for den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen	38
5.2.1. Dokumenter og dokument-metoden	39
5.2.2. Interviews og interview-metoden	42
6. Analyse.....	46
6.1. H.C. Hansens hemmeligholdelse – grundlag for ekstern trusselsforklaring	46
6.2. Hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968 – fra ekstern trussel til policy-makers egeninteresse	49
6.3. Bureaukratisk politikforklaring og elitær kontrol med udenrigspolitikken som outcome i den tidlige hemmeligholdelse?.....	52
6.4. Ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken som selvstændig forklaring i den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen.....	55
6.5. Den bureaukratiske politikforklaring som væsentligt parameter i den sene hemmeligholdelse	58
6.6. Fra ekstern trusselsforklaring til ekstern tilpasningsforklaring.....	62

7. Konklusion	70
8. Litteraturliste	75
8.1. Kilder	75
8.1.1. Arkivalier	75
8.1.2. Folketingstidende	75
8.1.3. Interviews	75
8.2. Anvendt litteratur	76
Bilag 1: <i>Indlæg fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST) i forbindelse med møde med Folketingets Sundhedsudvalg, juli 2006</i>	81
Bilag 2: <i>Indlæg fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST) i forbindelse med møde i Folketingets Udvalg for grønlandske Anliggender, februar 2009</i>	85
Bilag 3: <i>Dokument vedrørende krav/ønsker fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST), maj-juli 2012</i>	90
Bilag 4: <i>Interviewguide til interview 1 med Thulearbejder A og Thulearbejder B. Medlemmer af Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST)</i>	95
Bilag 5: <i>Interviewguide til interview 2 med Embedsmand A. Centralt placeret embedsmand i statsapparatet</i>	98

1. Problemfelt

I en tid med en Skattesagskommission, en Statsløsekommission og en intens offentlig debat omkring en ny offentlighedslov skriver nærværende speciale sig – med sit tema omkring statslige myndigheders hemmeligholdelse eller ”government secrecy” – på mange måder ind i en aktuel dansk kontekst. Omdrejningspunktet vil være den såkaldte Thule-sag, og mens specialets titel ”Thule-sagen – et studie i government secrecy” kunne give det misvisende indtryk, at Thule-sagen dækker over en enkelt og afgrænset sag, så skal Thule-sagen tværtimod betragtes som et paraplybegreb, der dækker over en lang række forskellige og komplekse sager (Andersen, 2013, Fenger og Mørup, 2013, Fægteborg, 2001: 15-21, Christensen, 2009: 137, Skattesagskommissionen, 2013 og Statsløsekommissionen, 2013)

Fællesnævneren for de sager, der i nærværende speciale vil udgøre forståelsesrammen for undersøgelsen af government secrecy eller hemmeligholdelse, er deres tilknytning til spørgsmålet omkring atomvåben i og i lufrummet over Grønland. Hemmeligholdelsen i tilknytning til dette spørgsmål tager sit udgangspunkt i den daværende danske stats- og udenrigsminister H.C. Hansens svar den 18. november 1957 på en henvendelse fra den amerikanske ambassadør Val Peterson, der havde spurgt om, hvorvidt den danske regering ville orienteres, hvis USA besluttede sig for at udstationere atomvåben i Grønland. Til trods for diskussion vedrørende rækkevidden af H.C. Hansens svar, der senere er blevet kendt som H.C. Hansen-papiret, synes de fleste enige om, at svaret ”(...) *must be interpreted as an indirect green light to the U.S. plans (...)*” (Olesen, 2011: 128). Dermed kunne svaret også betragtes som værende i modstrid med Danmarks officielle atompolitik, der blev indledt samme år om at forbyde atomvåben på dansk jord ”under de nuværende omstændigheder”, hvilket ville sige i fredstid. Det centrale i nærværende sammenhæng er imidlertid, at H.C. Hansen og Udenrigsministeriets direktør Nils Svenningsen, der formentlig var den eneste foruden H.C. Hansen selv, der var inde over besvarelsen, gjorde hvad de kunne for at sikre, at besvarelsen forblev hemmelig. Dens hemmelige karakter og vigtigheden af, at der ikke kom offentlighed omkring spørgsmålet hverken dengang eller senere, blev understreget overfor USA. Dertil kommer, at der kun blev udformet én kopi af det danske svar på henholdsvis amerikansk og dansk side, og den danske kopi blev desuden opbevaret i Svenningsens pengeskab udenfor det normale filsystem, indtil han forlod sin stilling i 1961. Endelig og måske mest bemærkelsesværdigt så gav H.C. Hansen sin besvarelse til amerikanerne, uden at hverken det politiske system, herunder regeringen, Udenrigspolitisk Nævn og Folketinget eller resten af

offentligheden blev konsulteret eller orienteret om det (Olesen, 2011b: 123 og 126-128 og Olesen, 1999: 6 og 11-13 og DUPI, 1997: 277-278, 293-294, 300-301 og 546-548 og Mouritzen, 1998: 81-82 og Petersen, 1998a: 37-38 og Ohrt, 2012: 6).

Fra slutningen af 1950erne og op gennem 1960erne, i takt med at det danske atomvåbenforbud manifesteres og ekspliciteres til også at omfatte Grønland, får stadig flere i en inderkreds af statsapparatet kendskab til essensen i og eksistensen af H.C. Hansen-papiret, uden at dette medfører en offentliggørelse eller afsløring af papiret og dets indhold. Mens den første indirekte henvisning til H.C. Hansen-papiret kommer i et dokument fra chefen for politisk-juridisk afdeling i Udenrigsministeriet i juni 1959, kommer den første eksplicite henvisning til papiret et par måneder senere, da udenrigsminister Jens Otto Krag d. 25. august refererer til det i sin dagbog. Her udtrykker han en bekymring omkring den stiltiende accept, og at den blev givet uden hverken regeringstilslutning eller orientering af Udenrigspolitisk Nævn. Han giver desuden udtryk for, at han selv overvejer at tjekke op på sagen i USA, men intet tyder på, at han har gjort det. Gennem 1960erne synes der yderligere indikationer på, at kendskabet til H.C. Hansen-papiret udbredtes i toppen af det danske statsapparat samtidig med, at hemmeligholdelsen opretholdes udadtil. Dette underbygges af, at H.C. Hansen-papiret fra efteråret 1961 befinder sig i Udenrigsministeriets arkiv, og desuden frem til 1968 begynder at optræde på oversigter over nøgledokumenter til dansk atompolitik, som udformes i ministeriet. Dertil kommer, at yngre medarbejdere i Udenrigsministeriet i 1960ernes sidste halvdel begynder at omtale papiret som ”skelettet i skabet”. Endelig ses det, hvordan nogle embedsmænd i 1968 direkte har arbejdet med H.C. Hansen-papiret, ligesom den nye udenrigsminister efter regeringsskiftet i 1968 Poul Hartling ved sin tiltrædelse får forelagt teksten til H.C. Hansen-papiret fra 1957 (DUPI, 1997: 278-279, 437, 496 og 548 og Petersen, 1998a: 23 og 42 og Mouritzen, 1998: 82 og 88, fodnote 10 og Olesen, 2011b: 123, 128 og 131 og Olesen, 1999: 6, 12-13 og 16).

Statsapparatets hemmeligholdelse udadtil fra slutningen af 1950erne og op gennem 1960erne omfatter imidlertid ikke kun kendskabet til essensen i og eksistensen af H.C. Hansen-papiret, men knytter sig også til den manglende tilegnelse og offentliggørelse af viden omkring de amerikanske atomvåben i og i luftrummet over Grønland. Disse atomvåben fulgte i kølvandet på H.C. Hansen-papirets stiltiende accept, og i forhold til de forskellige atomvåben, som USA med kort afbrydelse havde stationeret på Thulebasen i Grønland fra 1958 til 1965, havde forsvaret, Forsvarsministeriet

og Udenrigsministeriet på et tidspunkt i 1958 og i hvert fald fra sommeren 1962 haft mulighed for at skaffe sig konkret viden om disse våben, hvis de havde set nærmere på de indsendte rapporter fra forbindelsesofficererne i Grønland. I det hele taget havde en lang række myndighedspersoner på informationsstrækningen fra Grønland til Danmark fra 1962 til 1965 mulighed for at skaffe sig viden om de stationerede atomvåben. I tilknytning til atomvåbnene i luftrummet over Grønland står det endvidere klart, at statsapparatet i løbet af 1960'erne får konkret viden omkring de regelmæssige overflyvninger af Grønland med atomvåben, som USA foretog indtil 1968. Selvom viden herom kan være erhvervet tidligere, får statsminister Jens Otto Krag og hans følge af centrale embedsmænd fra Stats- og Udenrigsministeriet et direkte kendskab til overflyvningerne med atomvåben på deres rejse til USA i 1966. Her får de fremvist de såkaldte amerikanske Airborne Alert-ruter for B52-fly over Grønland og bliver orienteret om, at flyene har atomvåben ombord. Jens Otto Krag skulle endda have haft telefonisk kontakt med en pilot i et B52-fly, der befandt sig over Grønland (Petersen, 1998a: 41 og DUPI, 1997: 331, 336, 361, 390-91, 437-438 og 549 og Mouritzen, 1998: 79 og Taagholt, 2002: 67 og 86 og Olesen, 2011a: 651 og Olesen, 2011b: 120 og Olesen, 1999: 14).

Til trods for at Krag får viden omkring de regelmæssige overflyvninger af Grønland med atomvåben i 1966, tilbageholder han kendskabet til denne viden, selv da et af de amerikanske B-52-fly med fire atombomber ombord d. 21. januar 1968 pga. en brand ombord på flyet styrter ned på havisen i Grønland tæt ved Thule-basen (Taagholt, 2002: 84 og Olesen, 2011b: 116 og 120-122 og Olesen, 1999: 1 og 3-5 og Olesen, 2011a: 647-649 og DUPI, 1997: 451 og Ohrt, 2012: 29). Det første hemmeligholdelselement i Krag- og Kragadministrationens håndtering af denne ulykke, der senere er blevet kendt som Thule-ulykken, knytter sig til, at den første reaktion på ulykken er, at man forsøger at udskyde at skulle komme med en offentlig udtalelse om ulykken så lang tid som muligt (Olesen, 2011b: 131 og Olesen, 1999: 17). Da Krag endelig kommer med sin første officielle udtalelse efter ulykken betoner han, at overflyvninger af Grønland med atomvåben ikke kan finde sted, fordi det er uforeneligt med den danske atompolitik. Denne udtalelse "(...) *can hardly be termed a tribute to truth (...)*", men må derimod ses som en vildledning af offentligheden, fordi Krag kendte til H.C. Hansen-papiret og dets indirekte accept af atomvåben i Grønland og desuden havde kendskab til de regelmæssige overflyvninger af Grønland med atomvåben (Olesen, 1999: 18 og Olesen, 2011b: 140 og Olesen, 2011a: 651 og Ohrt, 2012: 30). Krag- og Kragadministrationen undlader samtidig at lade Thule-ulykken være tidspunktet, hvor man informerer offentligheden om

den forskellige atompolitik i Danmark og Grønland og offentligt fortæller om H.C. Hansen-papiret. Som DUPI-redegørelsen konstaterer: *"Spørgsmålet om en mulig tidligere uoverensstemmelse mellem de amerikanske aktiviteter i Grønland og dansk atompolitik blev ikke taget op, selv om flystyrtet kunne have været en anledning dertil. Det forhold, at Grønland indtil den 21. januar 1968 i årevis havde været overfløjet med kernevåben, gled ud af synsfeltet"* (DUPI, 1997: 534 og Mouritzen, 1998: 88).

Håndteringen og hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968 aktualiseres og får nye dimensioner omkring 20 år efter ulykken, da Foreningen af Stråleramte Thulearbejdere (FAST) dannes i 1988. FAST består primært af personer, der på tidspunktet for Thule-ulykken i 1968 var en del af de godt 1000 danskere, der arbejdede på Thule-basen. Mellem 70 og 170 af disse arbejdere deltog efter ulykken i det såkaldte Project Crested Ice, der var en oprydningsaktion af den radioaktivt forurenede sne, der var blevet spredt på havisen som følge af ulykken. Siden FAST's stiftelse i 1988 og frem til i dag har en stor del af foreningens arbejde bestået i at forsøge at få udleveret alle tilgængelige oplysninger om, hvad der skete i forbindelse med og efter ulykken i 1968. Et centralt spørgsmål har ikke mindst været sammenhængen mellem den radioaktive stråling, som de tidligere thulearbejdere i 1968 var blevet udsat for, og de forstadier til kræft, som på et tidspunkt begyndte at blive registreret hos thulearbejderne. I relation hertil opstod også spørgsmålet om, hvorvidt alle fire atombomber fra flyet i 1968 blev ødelagt i forbindelse med flystyrtet, eller om der muligvis fortsat lå en "forsvunden bombe" i havvandet ud for Thule, som USA i 1968 skulle have ledt efter. En hypotese der sidenhen på baggrund af offentliggjort kildemateriale er blevet afvist i en DIIS-udredning fra 2009, hvor udredningschef Svend Aage Christensen trods et svagt forbehold utvetydigt konkluderer: *"Vi kan give et klart svar: Der er ikke nogen bombe, der var ikke nogen bombe, og amerikanerne ledte ikke efter nogen bombe"* (Christensen, 2009: 248-249 og Bilag 1 og Bilag 2, Bilag 3 og Brink, 1997: 36 og Olesen, 2011a: 649-650 og Fægteborg, 2001: 19-20).

Det centrale i nærværende sammenhæng er, at FAST og dets repræsentanter giver udtryk for, at de i deres forsøg på at tilegne sig informationer og oplysninger vedrørende Thule-ulykken i 1968 er blevet mødt af lukkethed og hemmeligholdelse. Dette understreges bl.a. af udsagnene fra to af de tidligere thulearbejdere og nuværende medlemmer af FAST. Mens den ene konstaterer, at: *"Så snart navnet Thule bliver nævnt. Så bliver dørene lukkede"* (Interview 1: 2) udtrykker den anden,

med henvisning til myndighedernes ageren overfor organisationens søgen efter indsigt i oplysninger og informationer, at *"(...) der kommer ikke en decideret begrundelse. Det er bare, at det er secret, eller det må vi ikke, eller at det er lukket eller sådan noget lignende. De bruger også meget, sagen er lukket. Og så står man bare..."* (Interview 1: 8). Denne lukkethed og hemmeligholdelse udtrykkes desuden også af FAST's advokater og foreningens tidligere formand i forhold til advokat A's og foreningens forsøg på i starten og midten af 1990erne at opnå indsigt i oplysninger og dokumenter vedrørende Thule-ulykken fra 1968. I 1993 måtte FAST således, ifølge advokaterne og den tidligere formand, opgive en erstatningssag, som de havde rejst mod den danske stat i 1991 som følge af Thule-ulykken i 1968, fordi det ikke var muligt at få indsigt i de nødvendige videnskabelige rapporter om strålingsniveauerne i Thule (TAA 5, 1998: 1-4 og TAA 5, 1998: Annexure A: 14 og TAA 5, 1998: Annexure B: 1-2 og TAA, 7: 1999: Annexure G: 1-2).. Som advokat A formulerer det: *"As I see it, the fact that the material was classified as SECRET actually deprived the Thule workers of a basis for having their case exposed in a proper way. Moreover, in my view, the action against the DK stat would have proceeded, had a complete inspection of documents been possible at the time"* (TAA 5, 1998: Annexure B: 1-2). Ifølge thulearbejdernes advokat B forsøger deres advokat A også efter sagens tilbagetrækning i 1993 at få indsigt i oplysningerne fra statsapparatet, men uden held (TAA 5, 1998: 1-4). Advokat B konstaterer derfor også generelt med henvisning til FAST's formand og advokat A's forsøg på at opnå indsigt hos de statslige myndigheder: *"(...) despite persistent attempts by the Foreningen's lawyer and its President to obtain access to information on the Thule disaster which the Government held, no meaningful access was permitted and no relevant information was obtained"* (TAA, 7: 1999: 6).

Selv om FAST og dets repræsentanter mødes af lukkethed og hemmeligholdelse, er det bl.a. deres arbejde, der fører til, at offentligheden i 1995 får kendskab til H.C. Hansen-papiret gennem en redegørelse fra regeringen. Det er således efter, at medlemmer fra FAST på en rejse til USA i starten af marts 1994 gennem pressen giver udtryk for, at de har fundet relevante informationer, at Udenrigsministeriet gennemgår deres akter vedrørende Thule-sagen og ved den lejlighed d. 8. marts 1994 identificerer H.C. Hansen-papiret. Også i forløbet op til og omkring redegørelsen for H.C. Hansen-papiret i 1995 er det imidlertid muligt at registrere en lukkethed og hemmeligholdelse i statsapparatet. For det første indebar redegørelsen for H.C. Hansen-papiret ikke en offentliggørelse af selve H.C. Hansen-papiret, og først efter en hård kamp får journalisten Poul Brink udleveret papiret to måneder efter redegørelsen. Dertil kommer, at daværende udenrigsminister Niels Helveg

Petersen ikke i forbindelse med redegørelsen, men først efter fornyet kontakt med amerikanerne og efter erklærede udsagn om, at USA aldrig havde gjort brug af H.C. Hansen-papirets stiltiende accept til atomvåben, ad to omgange kommer på banen og offentligt udtaler, at USA dagligt havde overfløjet Grønland med atomvåben og havde oplagret atomvåben på Thule-basen. Endelig og måske mest bemærkelsesværdigt understreges lukketheden og hemmeligholdelsen i forløbet op til og omkring redegørelsen for H.C. Hansen-papiret også af, at der går over et år fra Udenrigsministeriet genfinder H.C. Hansen-papiret til de offentliggør deres viden om fundet (Brink, 1997: 19, 28, 31-33, 206-209, 222, 234-35, 295 og Brink, 2002: 525 og Petersen, 1998a: 22 og Fægteborg, 2001: 18-19 og TAA 4, 1996: 1-2 og bilag 2).

Med udgangspunkt i den hemmeligholdelsesproces, der er blevet skitseret ovenfor, i den del af Thule-sagen, der knytter sig til spørgsmålet om atomvåben i og i luftrummet over Grønland, er det formålet med nærværende speciale at besvare følgende problemformulering:

Problemformulering: *Hvorfor har der været hemmeligholdelse i Thule-sagen?*

1.1. Hemmeligholdelse som en bred forståelse af ”government secrecy”

Som det kan udledes af fremstillingen ovenfor, så kan hemmeligholdelse i Thule-sagen siges at dække over en række forskellige handlinger, og i forsøget på at indfange disse under én samlet hemmeligholdelsesforståelse kan udgangspunktet tages i de teoretiske begreber ”secrecy” og ”government secrecy”. Mens Susan Maret fremhæver, at der ikke findes nogen generelt accepteret definition på government secrecy, så defineres secrecy-begrebet traditionelt som ”(...) *the mandatory or voluntary, but calculated, concealment of information, activities, or relationships*” (Tefft, 1980: 320 og Maret, 2011: xiii). Som det understreges hos både Tefft og Galnoor har det snævre fokus på secrecy som en kalkuleret eller bevidst hemmeligholdelse af informationer som konsekvens, at hemmeligholdelse, der sker mere utilsigtet, ikke indfanges af definitionen (Galnoor, 1977: 275 og Tefft, 1980: 320). I nærværende speciale vil denne snævre ramme for, hvad hemmeligholdelse dækker over, blive opgivet til fordel for en bredere forståelse, som bl.a. kan udledes af Marets udlægning af begrebet government secrecy. I denne udlægning kan mere utilsigtede former for hemmeligholdelse inddrages i definitionen, ligesom også censureringer i form af vildledninger og løgne – og man kunne her tilføje fortællinger – synes omfattet (Maret, 2011: xvi).

Denne bredere definition af "government secrecy" eller hemmeligholdelse, som anvendes i nærværende speciale, vil desuden også omfatte statsapparatets manglende ageren på formodninger og manglende forsøg på at skabe klarhed og gennemsigtighed både for borgerne og for embedsværket. Som det er fremgået ovenfor, og som det også understreges i DUPI-redegørelsen, så var der en stor kreds af personer i statsapparatet, der havde formodninger om de amerikanske aktiviteter i Grønland og grundlaget herfor, uden at dette førte til en afklaring eller offentlighed omkring spørgsmålet (DUPI, 1997: 572). Med udgangspunkt i Olesen kan man argumentere for, at disse formodninger også rakte ud i den danske befolkning, og kan have inkluderet "(...) *most of the politically conscious segment of the Danish population*" (Olesen, 2011b: 130-131). I forlængelse heraf taler professor og koldkrigshistoriker Poul Villaume derfor også om USA's aktiviteter i Grønland, som "(...) *en af efterkrigstidens dårligst bevarede sikkerhedspolitiske hemmeligheder*" (Villaume, 1997), fordi enhver ved at skaffe sig de mest grundlæggende offentligt tilgængelige dokumenter om USA's atomstrategi, og ved at se på hvor Danmark geografisk var placeret, kunne konkludere, at USA havde atomvåben i Grønland (Villaume, 1997). Det forhold, at formodningerne om USA's aktiviteter muligvis eksisterede i befolkningen, og at borgerne havde mulighed for at skaffe sig indblik i aktiviteterne, fritager imidlertid ikke statsapparatet for ansvaret for at skabe klarhed og gennemsigtighed. I nærværende speciale gøres statsapparatets manglende ageren på formodningerne om USA's aktiviteter derfor også til en del af "government secrecy"-forståelsen, hvorfor der også er tale om hemmeligholdelse, når staten forsømmer at agere på formodninger om USA's aktiviteter i Grønland, skaffe sig indsigt og orientere borgerne herom.

Foruden at hemmeligholdelsesbegrebet i nærværende speciale med udgangspunkt i ovenstående synes at indkredse hele spektret fra kalkuleret og bevidst hemmeligholdelse af informationer, over vildledninger og fortællinger til manglende ageren på formodninger, er det væsentligt at understrege, at hemmeligholdelse i specialet ikke alene omfatter tilfælde, hvor noget indholdsmæssigt de facto er blevet hemmeligholdt. I sin udlægning af secrecy peger Lindstrom i denne forbindelse på, at en hemmelighed nogle gange kan vise sig at være "tom", dvs. at der faktisk ikke er nogen skjulte informationer, hvorfor der er blevet foreslået et perspektivskifte fra hemmeligholdelsens informationsmæssige indhold til hemmeligholdelse som praksis eller handling (Lindstrom, 2001: 13780-13781). Denne argumentation for et perspektivskifte i tilgangen til hemmeligholdelsesbegrebet synes på mange måder at muliggøre, som det vil være tilfældet i nærværende speciale, også at betragte FAST og dets repræsentanternes vanskelighed ved at få indsigt

i oplysninger og informationer fra de statslige myndigheder som en del af hemmeligholdelsen, selvom vi ikke ved, om der i alle tilfælde indholdsmæssigt tilbageholdes informationer.

1.2. Hemmeligholdelse som demokratisk onde eller demokratisk nødvendighed?

Mens der i ovenstående afsnit blev set nærmere på, hvordan hemmeligholdelse kan forstås og defineres i specialet, er formålet med nærværende afsnit at sætte en ramme for specialets teoriafsnit ved at se nærmere på hemmeligholdelsens konsekvenser og funktion i samfundet. I denne sammenhæng kan der for det første argumenteres for, at hemmeligholdelse fra statsapparatets side kan have en række negative konsekvenser for demokratiet (Ramsay, 2000b: 35-37). En pointe som journalisten Poul Brink understreger i sin fremstilling af Thule-sagen, når han udtrykker, at: *"(...) for demokratiet er hemmeligheder en fjende – det er uforeneligt med selve tankegangen og ånden i det demokratiske samfund, at nogen få skal vide noget, som de mange ikke må få adgang til* (Brink, 1997: 113-114). Ser vi nærmere på, hvilke konkrete negative implikationer hemmeligholdelsen kan have for demokratiet, så pointeres nogle af disse i et af de nyere værker omkring "government secrecy". Heri skriver Susan Maret, at: *"Government secrecy is often portrayed as antithetical to transparency as well as an affront to the general right to know, citizen participation, administrative oversight, and democracy itself"* (Maret, 2011: xi). Ikke mindst Marets pointe om hemmeligholdelsens negative implikationer for borgernes deltagelse i demokratiet kan i en dansk sammenhæng også udledes af Poul Villaumes kritik af den nye danske arkivlov, der blev udarbejdet i starten af 00'erne. Som fortæller for en større åbenhed, end hvad der blev resultatet af den nye arkivlov, peger Villaume bl.a. på, at grundlaget for nutidens beslutninger ofte er fortiden, og ved at begrænse adgangen til arkiverne, begrænser man borgernes muligheder for at deltage kritisk og oplyst i den offentlige debat og den demokratiske beslutningsproces (Villaume, 2003: 15-17).

Selvom Susan Maret, som det fremgår af citatet ovenfor, argumenterer for, at statsapparatets hemmeligholdelse kan have en række forskellige negative konsekvenser for demokratiet, så peger hun på, at et af de mest markante problemer er, at hemmeligholdelsen kan være med til at skabe en tillidskløft mellem statsapparatet og befolkningen. En tillidskløft, der på sigt kan være med til at underminere tiltroen til regeringsførelsen (Maret, 2011: xiii). Denne tillidskløft mellem synes på mange måder også at afspejle sig i forbindelse med hemmeligholdelsen i Thule-sagen. I forlængelse af Krag- og Krag-administrationens håndtering af Thule-ulykken i 1968 skriver en unavngiven person således i Højskolebladet, at der i Danmark *"(...) tilsyneladende råder et halvautoritært styre,*

hvor de ministerielle embedsmænd (f.eks. udenrigsministeriets direktør) og de politiske ledere (for tilfældet Krag og Tabor) behandler befolkningen ud fra den bedrevidendes skøn over, hvad en enfoldig og umyndig almue bør vide. Dén og dén politik skal føres, altså må befolkningen orienteres på dén og dén måde, og derfor må dé og dé fortællinger, forklaringer og halve og hele usandheder benyttes” (Ukendt, 1968: 248-249). Af citatet fremgår det, hvordan den unavngivne borger har en stærk mistillid og mistro til statsapparatet i forlængelse af Krag- og Kragadministrationens håndtering af Thule-ulykken. Denne mistillid fra befolkningens side i tilknytning til Thule-sagen ses desuden også i forlængelse af regeringens redegørelse for H.C. Hansen-papiret i sommeren 1995. I en undersøgelse offentliggjort i efteråret samme år, svarede over halvdelen af de adspurgte danskere, at de ikke troede, at undersøgelser mv. ville medføre at sandheden omkring Thule ville komme frem (Fægteborg, 2001: 21). Endelig synes mistilliden til de statslige myndigheder i forbindelse med hemmeligholdelsen i Thule-sagen også at kunne genfindes blandt medlemmerne fra FAST, hvilket bl.a. understreges, når et af medlemmerne siger, at: *”(...) det mest fremragende karakter med hensyn til de danske politikere og deres embedsmænd er deres konstante forsøg på at lyve til os og nægte at give os oplysninger, som vi skulle have, og opføre sig ordentligt og anstændigt*” (Interview 1: 1).

På baggrund af ovenstående synes det nærliggende at se statslige myndigheders hemmeligholdelse som skadeligt for demokratiet, men i den sammenhæng er det en væsentlig pointe, at hemmeligholdelse også kan have sin berettigelse i en demokratisk kontekst. En velegnet måde at indfange dette aspekt på er ved hjælp af Dennis Thompsons ansvarlighedsdilemma. Med dette dilemma peger Thompson på, at mens et demokrati på den ene side kræver offentlighed omkring regeringspolitikker og processer, kræver nogle demokratiske politikker også hemmeligholdelse. Her henviser Thompson til at nogle politikker og processer, bl.a. indenfor det udenrigspolitiske område, hvis de kom til offentlighedens kendskab, ikke ville blive effektive eller ligefrem ville blive umulige at gennemføre. Dette til trods for, at borgerne meget vel ville give deres samtykke til disse politikker, hvis de havde muligheden for det. Man kan således komme i den problemstilling, at: *”(...) citizens cannot evaluate some policies and processes because the act of evaluating defeats the policy or undermines the process*” (Thompson, 1999: 182). Konklusionerne i den såkaldte Moynihan Kommission, der blev nedsat i USA i midten af 1990'erne for at komme med mulige reformforslag til at forsvare og samtidig reducere statsapparatets hemmeligholdelse, synes at understøtte denne pointe om, at effektiv hemmeligholdelse er et væsentligt værktøj for, at

regeringsførelsen kan fungere både til gavn for de regerende og de regerede. I denne sammenhæng peger kommissionen ikke mindst på, at statslige myndigheders muligheder for hemmeligholdelse er et væsentligt element indenfor national sikkerhedspolitik, derved at hemmeligholdelsen gør det muligt at kontrollere informationer, der kan give staten en fordel overfor en ekstern fjende, eller informationer, der kan medføre, at fjenden får en fordel, der kan skade staten (Moynihan Commission, 2009: 97 og 102). Med Thompson og Moynihan Kommissionens pointer in mente kan man således argumentere for, at statslige myndigheders hemmeligholdelse kan varetage væsentlige funktioner, og at der kan være legitime årsager til hemmeligholdelsen til trods for de negative demokratiske implikationer. Denne betragtning omkring mere og mindre legitime årsager til hemmeligholdelsen vil blive taget med videre i det teoretiske rammeafsnit nedenfor, hvor forskellige forklaringer på hemmeligholdelse vil blive skitseret.

2. Den teoretiske ramme

I nærværende afsnit vil specialets teoretiske ramme blive præsenteret. Denne ramme udgøres af fem forskellige forklaringer eller perspektiver på, hvorfor stater hemmeligholder oplysninger og dermed fem forskellige perspektiver på fænomenet government secrecy. Størstedelen af perspektiverne er inspireret af den amerikanske professor David N. Gibbs, men anvendes også i en varieret udgave i Graham Allison og Philip Zelikows analyse af Cuba-krisen (Allison og Zelikow, 1999: 2-7). Som det vil fremgå nedenfor, kan disse perspektiver desuden genfindes, omend i varieret form og nogle gange knap så eksplicit, andre steder i forskningslitteraturen. Den teoretiske ramme vil herudover blive suppleret med et perspektiv på staters hemmeligholdelse, der kan siges at knytte an til en særlig dansk kontekst. Umiddelbart skal de forskellige perspektiver ikke forstås som gensidigt udelukkende hinanden, men i det følgende vil de, som hos Gibbs, blive behandlet som idealtyper, der gensidigt udelukker hinanden, for at de på den måde kan danne et rammeværk for analysen (Gibbs, 1995: 218). Teoriafsnittet vil blive efterfulgt af en operationalisering samt en opstilling af hypoteser og underspørgsmål tilknyttet hvert af de fem teoretiske perspektiver, som konkretiserer perspektivet til nærværende speciales formål.

2.1. Den eksterne trusselsforklaring

Den første teoretiske approach eller forklaring på staters hemmeligholdelse af oplysninger kan betegnes den eksterne trusselsforklaring. Maureen Ramsay taler ikke eksplicit om en ekstern trusselsforklaring, men hendes udlægning af begrebet "raison d'état" og koblingen til forståelsen blandt politiske realister kan være med til at danne en baggrund for ideen bag den eksterne trusselsforklaring. Med begrebet "raison d'état" henviser Ramsay til en forestilling om, at det, der determinerer enhver stats adfærd, er dens stræben efter sikkerhed og selvbevarelse for enhver pris. Stater er optaget af, hvad der logisk og rationelt bør gøres for at styrke staten, hvilket kan være med til at legitimere ellers amoralske handlinger som løgne. I denne sammenhæng kan man sige, at målet helliger midlet (Ramsay, 2000a: 10-11 og Ramsay, 2000b: 28).

Meningsindholdet i "raison d'état"-forestillingen kan, ifølge Ramsay, genfindes i den realistiske skole indenfor international politisk teori. Udgangspunktet for de politiske realister er, at det internationale politiske system formes af egoistiske stater og deres kamp for overlevelse, sikkerhed, magt og dominans. I dette internationale miljø er det de politiske realisternes udgangspunkt at statslige aktører kæmper i nationens tjeneste for at bevare nationens sikkerhed, hvilket nogle gange

nødvendiggør, at de må foretage handlinger, der kan betragtes som retsligt eller juridisk forkerte, hvis de blev anvendt eksempelvis i en indenrigspolitisk sammenhæng. Der er endda blevet argumenteret for, at når den nationale sikkerhed er på spil, så har statsapparatet ikke bare en ret til, men også en pligt til at lyve, til trods for at man derved sætter visse demokratiske idealer over styr (Ramsay, 2000a: 10-11 og Ramsay, 2000b: 28).

Det er på mange måder disse politisk realistiske ideer, der kan siges at lægge til grund for den eksterne trusselsforklaring på hemmeligholdelse, som den bl.a. formuleres af Gibbs. Secrecy skyldes, ifølge denne forklaringstype, at statsapparatet ønsker at forhindre, at følsomme oplysninger kommer i eksterne aktører og fjenders hænder. Det handler således om at forsvare informationer, der kan kompromittere nationens sikkerhed og udenrigspolitiske handlekraft. I denne sammenhæng synes det især at være militære og efterretningsmæssige informationer, der bliver fremhævet, og der synes at være en tendens til at koble hemmeligholdelse sammen med sikkerhedspolitik. Derfor forklares motivationen bag hemmeligholdelse inden for denne forklaringstype også med, at statsapparatet ønsker at garantere nationens sikkerhed (Gibbs, 1995: 213-214 og Aftergood, 2009: 402). Objektet for hemmeligholdelsen bliver derfor regeringerne i andre lande og ikke den hjemlige offentlighed, men det bliver alligevel en uheldig men uundgåelig sideeffekt ved hemmeligholdelsen, at den hjemlige offentlighed bliver vildledt. Hemmeligholdelsen sker imidlertid ikke, fordi regeringsapparatet frygter en offentlig kritik eller at komme i forlegenhed, men derimod knytter hemmeligholdelsen sig til den eksterne sfære og hænger sammen med nationens sikkerhed (Gibbs, 1995: 214).

Som det blev påpeget i slutningen af problemfeltsafsnittet ovenfor, så kan der være gode grunde til at stater hemmeligholder informationer, og i denne sammenhæng bliver den eksterne trusselsforklaring ofte fremført af regeringsapparatet selv som forklaring, og den fremstår på mange måder som en legitim forklaring på hemmeligholdelse. Det sidste kommer bl.a. til udtryk ved, at Steven Aftergood kalder denne form for hemmeligholdelse for "(...) *genuine national security secrecy*" og samtidig understreger, at det er denne forklaring, der danner grundlaget for det amerikanske klassifikationssystem (Aftergood, 2009: 402). I en dansk sammenhæng har tidligere rigsarkiv Johan Peter Noack i sin omtale af den tidligere danske arkivlovs tilgængelighedsbestemmelser, da også fremhævet hensynet til statens sikkerhed som et af de overordnede beskyttelseshensyn, der medfører begrænsninger og frister i tilgængeligheden (Noack, 1993: 159-160).

2.2. Sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken som forklaring

Foruden den eksterne trusselsforklaring er en anden forklaringstype eller tilgang til staters hemmeligholdelse, hvad man kunne kalde for forklaringen om sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken. Denne forklaring på hemmeligholdelse er en del af det, som Gibbs betegner den interne trusselsforklaring. Forklaringen på hemmeligholdelsen skal indenfor denne tilgang findes i, at statsapparatet ønsker at sikre, at eliten har kontrol med udenrigspolitikken, og som et middel til dette bruger statsapparatet hemmeligholdelse til at vildlede offentligheden. Denne forklaringstype har det til fælles med den eksterne trusselsforklaring, som blev beskrevet ovenfor, at der er en systematisering i hemmeligholdelsen. Derudover har den også motivationen for hemmeligholdelsen til fælles med den eksterne trusselsforklaring, derved at den knytter sig til ønsket om nationens sikkerhed og interesse (Gibbs, 1995: 213, 215-216 og 218-219).

At den eksterne trusselsforklaring og forklaringen omkring ønsket om at sikre en elitær styring med udenrigspolitikken har fællestræk kan også udledes af Maureen Ramsays fremstilling, derved at hun ikke synes at skelne mellem disse to forklaringstyper, men derimod inkluderer dem begge i det, hun betegner som "reason of state"-forklaring, og som hun kobler til den politiske realisme. Inden for denne forklaringstype forklares hemmeligholdelse *både* med nødvendigheden af at forsvare følsomme oplysninger fra andre stater og eksterne fjender, det der ovenfor blev kategoriseret som den eksterne trusselsforklaring, men også med nødvendigheden af at vildlede egne borgere for at sikre elitær kontrol med udenrigspolitikken, det der her betegnes som ønsket om sikringen af den elitære kontrol med udenrigspolitikken. Hemmeligholdelsen forklares indenfor Ramsays "reason of state"-forklaring bl.a. med, at statsapparatet frygter modstand fra en uinformeret og irrationel offentlighed, der ikke har overblik over, hvad der er bedst for dem selv, og med hemmeligholdelsen henvises der til nationens interesse og det fælles bedste (Ramsay, 2000c: 44-45). Det centrale i er dog, at Ramsay ikke synes at adskille den eksterne trusselsforklaring og forklaringen omkring sikringen af den elitære kontrol med udenrigspolitikken.

I nærværende sammenhæng vil forklaringen omkring ønsket om sikringen af elitær kontrol med udenrigspolitikken imidlertid, som hos Gibbs, blive set som en selvstændig forklaring på hemmeligholdelsen. Gibbs argumenterer dog i lighed med Ramsay for, at denne forståelse af hemmeligholdelse ofte antydes i den realistiske litteratur omkring udenrigspolitik, hvor der insisteres på nødvendigheden af elitens kontrol med udenrigspolitikken og hemmeligholdelse som

et nogle gange nødvendigt middel for at opnå denne elitære kontrol. Den elitære kontrol knyttes her sammen med et effektivitetshensyn. En effektiv udenrigspolitik sikres således gennem en elitær kontrol med udenrigspolitikken, der igen sikres gennem hemmeligholdelsen. Når Gibbs ser denne forklaringstype som forskellig fra den eksterne trusselsforklaring, så hænger det i høj grad sammen med, at de to forklaringstyper har to forskellige objekter for hemmeligholdelsen. For hvor objektet i den eksterne trusselsforklaring er andre stater, så er objektet i forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken den nationale offentlighed (Gibbs, 1995: 213, 215, 216 og 218). I sin undersøgelse af norsk udenrigs- og sikkerhedspolitik redegør Per Helset desuden på mange måder for tankerne bag denne forklaring omkring sikring af elitær kontrol med udenrigspolitikken som forklaring på hemmeligholdelse, selvom han ikke eksplicit taler om sådan en forklaringstype. Han argumenterer således for, at hvis målet er en effektiv forvaltning, så hæmmer og forsinker det udenrigspolitikken, hvis man først skal til at spørge den lovgivende forsamling og dets organer. Det er meget hurtigere og mere gnidningsfrit at træffe beslutninger i lukkede fora (Helset, 1981: 128).

I en dansk kontekst kan der argumenteres for, at grundlaget for forklaringen omkring ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken gradvist er blevet udvandet gennem det seneste halve århundrede. Bo Lidegaard har således peget på, at den traditionelle særstilling, som udenrigsforvaltningen og dens embedsmænd har haft i Danmark både med hensyn til den formelle stilling og muligheden for at påvirke udenrigspolitikken, efterhånden er blevet nedbrudt. Dette hænger ifølge Lidegaard sammen med, at der igennem det sidste halve århundrede er sket en parlamentarisering af udenrigspolitikken. En parlamentarisering der har medført en stram kontrol, som igen har indsnævret rammerne, hvor inden for ministre såvel som embedsmænd skal holde sig. Også udenrigstjenesten har igennem denne parlamentarisering fået sit manøvrerum indsnævret, i og med at den i stadig større grad må se sig selv som forvalter af den udenrigspolitik, som folketinget ønsker ført. Lidegaard finder belæg for, at denne udvikling er et vedvarende strukturelt og ikke et forbigående politisk fænomen og synes umiddelbart at få opbakning af Olesen og Villaume, der i perioden 1945-72 også argumenterer for en parlamentarisering og demokratisering af udenrigspolitikken. Samtidig påpeger Olesen og Villaume imidlertid, at "tunge" sager stadig blev varetaget af en snæver politisk aktørkreds, og at embedsmændene stadig kunne påvirke den førte politik (Lidegaard, 2000: 108-112 og 117 og Olesen og Villaume, 2006: 762-764). Til trods for den generelle strømning mod en parlamentarisering og demokratisering af udenrigspolitikken i dansk sammenhæng, vil den teoretiske tilgang omkring ønsket om en elitær kontrol med

udenrigspolitikken fungere som en mulig forklaring på hemmeligholdelsen på lige fod med de andre forklaringstyper i nærværende speciale, da der til trods for denne generelle strømning stadig kan eksistere muligheden for modsatrettede tendenser og undtagelser.

2.3. Den eksterne tilpasningsforklaring – et parameter i en dansk kontekst

Mens såvel den eksterne trusselsforklaring som forklaringen omkring sikringen af en elitær kontrol med udenrigspolitikken kan genfindes i den internationale secrecy-litteratur, så kan den eksterne tilpasningsforklaring, som vil blive præsenteret i nærværende afsnit, siges at være knyttet til en mere afgrænset dansk forståelsesramme. Den eksterne tilpasningsforklaring på hemmeligholdelse er ikke eksplicit formuleret i dansk forskning, men det synes alligevel muligt at udlede en sådan forklaringstype af forskningen indenfor dansk udenrigspolitik.

Udgangspunktet for en sådan udledning kan tages i en af de traditionelle opfattelser af de lange linjer i dansk udenrigspolitik. En opfattelse som lektor Hans Branner betegner kontinuitetsopfattelsen. Ud fra denne opfattelse forbliver Danmark uanset ændringer i landets omgivelser en småstat, der derfor er nødt til at tilpasse sig de eksterne omgivelser og sætte egne interesser i baggrunden. I denne udlægning blev væsentlige træk ved neutralitetspolitikken videreført efter 2. Verdenskrig i en ny indpakning, og også efterkoldkrigstidens udenrigspolitik op igennem 1990'erne kan i denne sammenhæng tænkes ind i en kontinuitets- og tilpasningsudlægning. Ser man således efterkoldkrigstiden som en tid med USA som unipolær supermagt, er det muligt, at se Danmarks mere aktivistiske adfærd i denne periode som et udslag af, at småstaten forsøgte at vinde gehør hos supermagten for at blive taget alvorligt i international politisk sammenhæng. Dermed kan man betragte Danmarks politik som udtryk for, at man har underordnet sig USA og derigennem se politikken som endnu en variation af tilpasningspolitikken (Branner, 2000: 37-38, 42-45 og 52 og Ohrt, 2012: 9-10).

Tilpasningsudlægningen af dansk udenrigspolitik kan og er også blevet tænkt ind i en af de analyserammer, der har været anvendt til at forstå Danmarks udenrigspolitik nemlig James N. Rosenaus adaptionsteori. Med udgangspunkt i en stats evne til at øve indflydelse på sine omgivelser og modtagelighed overfor indflydelse fra omgivelserne er det adaptionsteoriens pointe, at en stat kan anlægge fire forskellige adfærdsformer overfor sine omgivelser rangerende fra en dominans adfærd og over til en quiescens eller ”ligge død”-adfærd. I slutningen af 1970'erne argumenterer

Petersen for, at de fleste forskere mente, at den danske udenrigspolitik var en tilpasningspolitik svarende til den adfærdsform som Rosenau betegner acquiescens. En acquiescens-adfærd, der anvendes af "underdogs" i det internationale samfund, og som er et resultat af, at staten har vanskeligt ved at øve indflydelse på omgivelserne samtidig med, at staten er stærk modtagelig overfor indflydelse fra disse omgivelser (Due-Nielsen og Petersen, 1995: 14-16 og Petersen, 1977: 223, 229 og 239 og Petersen, 1998b: 209 og Petersen, 1989: 174-175 og DIIS, 2005a: 81 og Ohrt, 2012: 13 og 15-16).

Tænker man ovenstående tilpasningsudlægning af dansk udenrigspolitik ind i en secrecy-ramme synes det nærliggende at forstå en småstat som Danmarks hemmeligholdelse eller secrecy som udtryk for en ekstern tilpasning og hensyntagen til de omkringliggende stormagters ønsker og interesser. En tilpasning, der kan skyldes, at småstaten frygter at en offentlig åbenhed ville kunne skade landets forhold til stormagterne. Denne forklaringstype har mærkbare fællestræk med den eksterne trusselsforklaring, der blev præsenteret ovenfor, således er både objektet i form af eksterne aktører såvel som motivationen i form af nationens interesser den samme. Der synes imidlertid at være en væsentlig variationsforskel. Gibbs' skitsering af den eksterne trusselsforklaring har således, muligvis grundet dens amerikanske ophav, et stærkt fokus på trussels- og sikkerhedselementet, hvorved hemmeligholdelsen især knyttes til frygten for, at informationer kommer i eksterne fjenders hænder. Derimod synes den ikke på samme måde at have blik for det småstatsperspektiv, der ligger i den eksterne tilpasningsforklaring, hvor hemmeligholdelsen i højere grad skyldes en bekymring for, at offentliggørelsen kan være i modstrid med stormagternes interesser og derigennem skade småstatens forhold til disse stormagter.

Til trods for, at der i dansk udenrigspolitisk forskning kan registreres en tilpasningstilgang til dansk udenrigspolitik, der kan danne grobund for en ekstern tilpasningsforklaring på, hvorfor stater hemmeligholder informationer og oplysninger, er det en væsentlig pointe, at denne tilpasningstilgang ikke står alene. Som Due-Nielsen og Petersen formulerer det: *"Even though the predominance of the external environment in Danish foreign policy-making remains widely accepted, the accent has increasingly been on Denmark's international possibilities as well"* (Due-Nielsen og Petersen, 1995: 13). Med henvisning til Rosenaus adaptionsteori hæfter de sig i forlængelse heraf ved, at det er blevet fremhævet, at småstaten Danmark ikke nødvendigvis er fanget i en acquiescens-adfærd. Due-Nielsen og Petersen karakteriserer da også, i øvrigt i lighed

med DIIS, Danmarks udenrigspolitik efter Anden Verdenskrig som overvejende balancepolitisk, hvilket i Rosenaus adaptionsteori er en adfærd, der føres af stater der er stærk modtagelig af indflydelse udefra, men samtidig også er i stand til at udøve indflydelse på sine eksterne omgivelser (Due-Nielsen og Petersen, 1995: 13 og 15-16 og DIIS, 2005a: 82 og Ohrt, 2012: 16 og 18). Denne idé om, at småstater som Danmark kan andet end at føre en tilpasningspolitik overfor omgivelserne, underbygges desuden af den amerikanske politolog Arnold Wolfers begreb ”The Power of the Weak”. Et begreb der understreger det modsætningsfyldte forhold, at småstater nogle gange er i stand til at gøre deres indflydelse gældende på den internationale scene, og som bl.a. er blevet videreudviklet i en dansk kontekst af Erling Bjøl og er blevet anvendt af Peder Hofmansen Fihl til at analysere, hvordan det lykkedes Danmark i CoCom-forhandlingerne med USA at gennemtrumfe sin egen vilje til trods for, at den var i uoverensstemmelse med stormagten USA’s ønsker (Fihl, 2002: 107-109 og 118-121 og Ohrt, 2012: 19-21). Ideen om småstater som Danmarks muligheder for andet end en tilpasning til de eksterne omgivelser understreges desuden af det, som Branner betegner trappetrinsopfattelsen af dansk udenrigspolitik. Denne tilgang kan endda siges at gå endnu videre end bare til at understrege, at småstaten Danmark kan andet end at føre en tilpasningspolitik. Det er således argumentet inden for denne tilgang, at Danmark efter Den Kolde Krig helt har mistet sin småstatsstatus. Trappetrinsopfattelsen har det udgangspunkt, at Danmark har udviklet sig fra at være et skræmt og forsigtigt medlem af det internationale samfund til en aktiv og selvbevidst deltager. Der er således sket en bevægelse fra neutralitetspolitik indtil 1949, herefter alliancepolitik og efter 1989 en aktiv internationalisme, der bl.a. medfører et afkald på småstatsrollen. Branner konstaterer således, at trappetrinsopfattelsen indebærer et syn på Danmark i 1990erne som en voksen deltager i det internationale system, der også forsøger at øve indflydelse på de magtmæssige områder af udenrigspolitikken (Branner, 2000: 37-38 og 41).

Selvom der er elementer i den danske forskning, der peger på, at Danmark har mulighed for andet end at føre en tilpasningspolitik overfor omgivelserne, vil tilpasningspolitikken blive fastholdt som udgangspunkt for en ekstern tilpasningsforklaring på staters hemmeligholdelse i nærværende speciale. I Hans Branners kritik af såvel kontinuitets- som trappetrinstilgangen til dansk udenrigspolitik, understreger han da også, at tilpasningselementet fra kontinuitetstilgangen skal forstås som en del af den dualisme, som han mener, er og har været det karakteristiske ved dansk udenrigspolitik. Dette tilpasningselement omfavner Branner gennem det kortsigtede deterministiske element i dualismen, hvorved udenrigspolitikken er eksternt determineret, og der reelt sker en

tilpasning til magtforholdene i de eksterne omgivelser. Foruden denne tendens eksisterer der imidlertid også samtidig et internationalistisk element med et langsigtet tidsperspektiv, hvor Danmark forsøger at præge det internationale samfund ud fra egne præferencer og ideer, hvilket vi bl.a. har forsøgt gennem en aktiv indsats i FN. Dualiteten mellem de to består i, at internationalismen er en funktion af determinismen, hvilket tilsammen udgør den danske småstats internationale magtstrategi. Denne dualistiske tanke er siden blevet udgangspunktet for Kristine Midtgaards analyse af dansk FN-politik fra 1949-65 og understreges desuden også i Olesen og Villaumes analyse af dansk udenrigspolitik fra 1945-72 (Branner, 2000: 45-49 og Midtgaard, 2002: 20 og Midtgaard, 2002: 34-40 og Olesen og Villaume, 2006: 746-754 og Ohrt, 2012: 11 og 33-35). Det interessante i nærværende sammenhæng er imidlertid, at Branners dualistiske udlægning af dansk udenrigspolitik indebærer en fastholdelse af, at der eksisterer et latent determinisme- eller tilpasningselement i den danske udenrigspolitikstradition, og det er dette tilpasningselement, som danner baggrunden for den eksterne tilpasningsforklaring på staters hemmeligholdelse i nærværende speciale.

2.4. Policy-makernes egeninteresse som forklaring

Mens den eksterne trusselsforklaring ovenfor blev fremstillet som en legitim forklaring på staters hemmeligholdelse, der desuden også tages hensyn til i forbindelse med lovgivning omkring adgangen til informationer fra statsapparatet, kan der også findes mindre legitime forklaringer på staters hemmeligholdelse. Dette fremhæves bl.a. af Steven Aftergood, når han argumenterer for, at: *"(...) in practice, government secrecy seems to be comprised of a shifting mix of the legitimate and the illegitimate. Genuine national security secrecy is diluted in an ocean of unnecessary bureaucratic secrets and defamed from time to time by abuse in the form of political secrecy"* (Aftergood, 2009: 404). I nærværende afsnit er det Aftergoods sidstnævnte politiske hemmeligholdelse eller forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse, der er omdrejningspunktet. Maureen Ramsay betoner i den forbindelse, ligesom Aftergood i citatet, at den principielt legitime henvisning til nationens egeninteresse, der ligger i den eksterne trusselsforklaring, kan anvendes til at dække over denne mere illegitime form for hemmeligholdelse, der er motiveret af policy-makernes egeninteresse. Med henvisning til begrebet nationens interesse argumenterer Ramsay således for, at *"The looseness of the concept gives opportunities to politicians to use deceit for private gain, to stay in power, to cover up their mistakes or to implement policies which advance class or business interests in the guise of actions"*

to protect the national interests. Politicians are able to appeal to and rationalize these personal and partial interests as necessary for the common good” (Ramsay, 2000b: 31).

Denne policy-makers egeninteresseforklaring, som såvel Ramsay som Aftergood argumenterer for nogle gange skjules bag argumenter om nationens interesse, kan ifølge Gibbs knyttes an til teorier omkring rationel handling i regeringer. Her er udgangspunktet, at regeringsaktører først og fremmest er motiveret af ønsket om at fremme deres egen interesse samt interessen for de organer, som de repræsenterer. Koblet sammen med hemmeligholdelsesbegrebet bliver argumentet indenfor en policy-makers egeninteresseforklaring, at hemmeligholdelsen er et udtryk for, at regeringsrepræsentanter forsøger at favorisere deres egne interesser og interesserne for de respektive enheder, som de repræsenterer. Hemmeligholdelse knytter sig i denne sammenhæng til oplysninger, der på en eller anden måde kan skade disse repræsentanternes interesser. Hemmeligholdelsen kan i forlængelse heraf knytte sig til, at repræsentanter for regeringsapparatet er motiveret af frykten for, at andre dele af regeringsapparatet vil gå imod en foretrukket kurs, eller at repræsentanterne ønsker at beskytte sig imod offentlighedens dom, når de kan se, at deres egen kurs kolliderer med offentlighedens (Gibbs, 1995: 216-217 og Ramsay, 2000c: 44 og 51). Per Helset peger på, at man i en norsk sammenhæng kan identificere nogle eksempler, hvor informationsstyringen eller hemmeligholdelsen er blevet brugt til at tjene regeringens egne subjektive interesser. Han argumenterer i denne forbindelse for, at der er sket en form for motivforskydning, hvor det ikke længere er rigets sikkerhed, men derimod regeringens sikkerhed, som hemmeligholdelsen tjener til at sikre (Helset, 1981: 149-150).

I et forsøg på at udvide og underbygge forståelsen af ”politisk secrecy” eller forklaringen omkring sikring af policy-makers egeninteresse, trækker Gibbs på Sigmund Freuds psykologiske teorier og argumenterer for, at disse kan bruges som inspiration i tilgangen til og studiet af government secrecy (Gibbs, 2011: 5). Gibbs tager i denne sammenhæng udgangspunkt i, at Freud i sin undersøgelse af menneskers psyke nåede den konklusion, at mennesker systematisk censurerer bestemte typer informationer væk, som stiller dem i forlegenhed eller er i kontrast til, hvad der ses som passende at gøre. Samtidig stiller de informationer til rådighed, som stiller dem selv i et bedre lys. I forlængelse heraf er det Gibbs’ pointe, at regeringsapparatet fungerer på samme måde, derved at der også her indenfor systematisk censureres information væk, der kan stille staten og statens repræsentanter i et dårligt lys, mens der samtidig stilles information til rådighed, der kan give et

mere positivt billede af statsapparatet. En af de centrale pointer hos Freud er desuden, ifølge Gibbs, at censuren og hemmeligholdelsen ikke er en tilfældig men derimod en systematisk proces. Den type af information, der tilbageholdes, er således "shocking materials", dvs. hvor aktøren trodser socialt accepterede normer. Gibbs argumenterer i den forbindelse for, at der i amerikansk udenrigspolitik også er eksempler på, at det er "shocking materials", der censureres væk, og at dette sker for at undgå, at staten kommer i forlegenhed (Gibbs, 2011: 5 og 7-9).

Hvis vi afslutningsvis skal forsøge at sætte forklaringen på hemmeligholdelse som udtryk for policy-makernes egen-interesse i perspektiv i forhold til de øvrige forklaringstyper, der blev skitseret ovenfor, så er det i denne sammenhæng værd at betone, at den har væsentlige fællestræk med forklaringen omkring ønsket om en sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken. Gibbs betragter da også disse to forklaringstyper som to varianter af det, han samlet kalder for den interne trusselsforklaring. Hermed henviser Gibbs til at begge forklaringstyper har den interne offentlighed som objekt for hemmeligholdelsen og desuden forklarer hemmeligholdelse med ønsket om at vildlede offentligheden. Hemmeligholdelsen er samtidig indenfor begge forklaringstyper udtryk for en systematisk proces. Den store forskel på de to forklaringstyper er, at mens hemmeligholdelsen, når det handler om sikringen af den elitære kontrol med udenrigspolitikken, sker i forsøget på at fremme den nationale interesse, sker hemmeligholdelsen i nærværende forklaringstype for at fremme policy-makernes egeninteresse (Gibbs, 1995: 213 og 216-18).

2.5. Den bureaukratiske politikforklaring

Foruden policy-makernes egeninteresse blev den bureaukratiske politikforklaring ovenfor også nævnt som en illegitim forklaring på staters hemmeligholdelse. I modsætning til forklaringstyperne ovenfor er hemmeligholdelsen ud fra en bureaukratisk politikforklaring ikke udtryk for en bestemt sammenhængende strategi, og derfor er der også en stor grad af tilfældighed knyttet til, hvad der hemmeligholdes. Hemmeligholdelsen hænger indenfor denne forklaringstype sammen med bestemte karakteristika ved bureaukratiet (Gibbs, 1995: 213-215 og 219).

Et af disse karakteristika er bureaukратиets tendens til overholdelse af standardprocedurer og en rutinemæssig ageren, der bærer præg af en "plejer"-adfærd, og ud fra den bureaukratiske politikforklaring kan hemmeligholdelsen i regeringsbureaukratiet ses som et irrationelt outcome af denne tendens (Gibbs, 1995: 213-215 og 219). I Per Helsets undersøgelse af hemmeligholdelse og

demokrati i norsk udenrigs- og sikkerhedspolitik opsummerer han pointen bag dette ræsonnement, når han skriver, at: *"I det hele tatt virker det som myndighetene oftest graderer dokumenter og lukker møter "for sikkerhets skyld", uten først å vurdere det reelle behovet for hemmeligholdelse. Selv i sikkerhetspolitiske spørsmål ser det ut til at taushet pålegges og opprettholdes mer som et resultat av tradisjon og automatikk, enn som en frukt av en grundig behovsanalyse"* (Helset, 1981: 128). Motivationen bag hemmeligholdelsen er således ud fra den bureaukratiske politikforklaring hverken udtryk for nationale eller personlige interesser, men er derimod udtryk for overholdelsen af procedurer, traditioner, regler og skikke (Ramsay, 2000c: 49). Helset fremhæver i forlængelse heraf, at mange embedsmænd kan opleve hemmeligholdelsen, som den eneste trygge løsning, når de har med udenrigs- og sikkerhedspolitiske sager at gøre. Dermed kan hemmeligholdelsen også være udtryk for, at disse embedsmænd, hvis de er i tvivl, om det er nødvendigt med hemmeligholdelsen, i mange tilfælde hemmeligholder for en sikkerheds skyld, hvorved der sker en "overhemmeligholdelse". I forlængelse heraf peger han desuden på, at den loyalitet, som forvaltningen kræver af sine ansatte, også har betydning for hemmeligholdelsen. Den høje grad af loyalitet, der forventes, koblet sammen med, at embedsmændene måske føler sig eksklusive i sagsbehandlingen og samtidig frygter negative sanktioner, kan, ifølge Helset, medføre en overloyalitet og dermed stimulere hemmeligholdelsen (Helset, 1981: 160-62).

Foruden denne tendens til overholdelsen af standardprocedurer, regler og traditioner, så indeholder den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelse også et andet aspekt til forklaring af staters hemmeligholdelse, der knytter sig til tendensen til konkurrence internt i bureaukratiet. Det er således ikke kun procedurerne i bureaukratiet, men også forholdet mellem de forskellige bureaukratiske enheder, der kan være med til at forklare hemmeligholdelsen (Gibbs, 1995: 214 og Ramsay, 2000c: 44). Hemmeligholdelsen kan ud fra denne betragtning udspringe af den stærke konkurrence mellem forskellige enheder i bureaukratiet, der fx kan komme til udtryk ved, at instanser tilbageholder oplysninger for at opnå en fordel i den interne konkurrence med andre instanser. Her forklares hemmeligholdelsen således med motivationer hos aktører i bureaukratiet til at øge deres egen indflydelse, og objektet for hemmeligholdelsen er andre konkurrerende aktører, organer eller departementer (Gibbs, 1995: 215 og Ramsay, 2000c: 50).

Den bureaukratiske politikforklaring kan kobles tilbage til Max Weber og hans analyse af bureaukratiet, og Rourke fremhæver, at Weber i denne analyse betoner hemmeligholdelsen som et

iboende karakteristika ved administrative institutioner (Aftergood, 2009: 402-403 og Rourke, 1957: 540). Weber knytter i første omgang hemmeligholdelsen til en funktionel nødvendighed, der i lighed med beskrivelsen ovenfor, knytter sig til, at bureaukratiske institutioner finder det nødvendigt at holde elementer af deres handlinger hemmelige for at opnå en konkurrencemæssig fordel overfor rivaliserende administrative enheder. Weber peger, ifølge Rourke, samtidig på en tendens til, at hemmeligholdelsen efterhånden udvikler sig til et mål i sig selv, men i modsætning til udlægningen ovenfor, hvor dette blev set som udtryk for udviklingen af traditioner og automatik, argumenterer Rourke for, at dette i Webers forståelse ses som udtryk for, at bureaukratiet ønsker at isolere sig selv fra effektiv kontrol udefra. Med henvisning til bl.a. Robert Merton peger Rourke imidlertid på, at en lige så god forklaring kan være, som det blev udlagt ovenfor, at bureaukratiske institutioner har en tendens til at omdanne procedurer til formål. En regel omkring hemmeligholdelse bliver etableret, hvor man tillader offentliggørelse kun i få tilfælde, og herefter følger bureaukraten denne tradition og regel. Hermed fremstår hemmeligholdelsens bevægelse fra middel til formål i lige så høj grad som udtryk for bureaukratisk inertie, som til lysten til magt (Rourke, 1957: 540-541).

3. Operationalisering, hypoteser og underspørgsmål

I nærværende afsnit vil de forskellige teoretiske approaches eller forklaringstyper, som blev præsenteret i det teoretiske rammeafsnit ovenfor, blive operationaliseret ned til en række hypoteser med dertilhørende underspørgsmål, som vil danne baggrund for opgavens analyseafsnit.

3.1. Den eksterne trusselsforklaring – hypotese

I den eksterne trusselsforklaring knyttes staters hemmeligholdelse sammen med et ønske om at forsvare statens sikkerhed. Hemmeligholdelsen hænger sammen med et ønske om at undgå, at følsomme oplysninger, der kan kompromittere sikkerheden, kommer i eksterne aktører eller fjenders hænder. Derfor er der især fokus på de militærkontroversielle og sikkerhedspolitiske spørgsmål.

Med udgangspunkt heri kan følgende hypotese opstilles med dertilhørende underspørgsmål:

Hypotese 1: Hemmeligholdelsen i Thule-sagen skyldes, at de statslige myndigheder frygter, at følsomme oplysninger kommer i eksterne aktørers og fjenders hænder. Derfor er fokus i hemmeligholdelsen også på at forhindre, at militær- og sikkerhedspolitiskkontroversielle oplysninger kommer frem.

Underspørgsmål:

- Er der en tendens til, at eksterne aktører inddrages som forklaring på, at informationer ikke kan frigives eller oplyses?
- Er det militære forhold som fx spørgsmålet om atomvåben, strategiplaner og lignende, de statslige myndigheder forsøger at hemmeligholde?
- Er der en tendens til, at militærkontroversielle spørgsmål frigives og stilles til rådighed, efterhånden som de kan betragtes som ukontroversielle og irrelevante for eksterne aktører?
- Er der en tendens til, at militær- og sikkerhedspolitiskkontroversielle oplysninger hemmeligholdes, mens andre oplysninger frigives?

3.2. Sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken som forklaring – hypotese

I denne udlægning skal hemmeligholdelse forstås som et forsøg på fra statsapparatets side at sikre at beslutninger og informationer, der har udenrigspolitisk relevans, holdes indenfor og træffes af en

snæver elite. Argumentet er, at hvis udenrigspolitikken skal være effektiv, er det uhensigtsmæssigt, at offentligheden inddrages i og får oplysninger herom.

Med udgangspunkt heri kan følgende hypotese opstilles med dertilhørende underspørgsmål:

Hypotese 2: Hemmeligholdelsen i Thule-sagen skal ses som et resultat af, at statsapparatet, evt. med et effektivitetshensyn for øje, forsøger at sikre, at kun en snæver elitær kreds af personer træffer beslutninger og har kendskab til informationer og oplysninger i sagen.

Underspørgsmål:

- Er der i hemmeligholdelsesprocessen en tendens til, at der spørges opad i det bureaukratiske hierarki, hvilket kan fremvise en magtstruktur, hvor kun toppen i den bureaukratiske pyramide træffer beslutninger om frigivelse eller oplysninger af informationer?
- Er der i hemmeligholdelsesprocessen en tendens til, at topembedsmænd eller topministerier, som fx Udenrigsministeriet eller Statsministeriet eller disses departementschefer, skal ind over processen?
- Er der i hemmeligholdelsesprocessen en tendens til, at afgørelser træffes i små grupper med kun højtplacerede ministre og embedsmænd, mens andre aktører ekskluderes?
- Er der en tendens til, at når man argumenterer for eller forsvarer hemmeligholdelsen, så ligger der et effektivitetshensyn bag?

3.3. Den eksterne tilpasningsforklaring – hypotese

I den eksterne tilpasningsforklaring ses hemmeligholdelsen som et udtryk for en småstat som Danmarks tilpasning og hensyntagen til de omkringliggende stormagters ønsker og interesser. Hemmeligholdelsen hænger sammen med, at småstaten er bekymret for, at en offentliggørelse kan være i modstrid med stormagternes interesser og derigennem skade småstatens forhold til stormagterne.

Med udgangspunkt heri kan følgende hypotese opstilles med dertilhørende underspørgsmål:

Hypotese 3: Hemmeligholdelsen i Thule-sagen skyldes, at de statslige myndigheder tilpasser sig og tager hensyn til USA's ønsker og interesser og har en frygt for at sætte et godt forhold til stormagten USA over styr ved at frigive hemmeligholdte oplysninger.

Underspørgsmål:

- Er der en tendens til, at USA tages med på råd i processen vedrørende hemmeligholdelse og frigivelse af forskellige oplysninger og informationer?
- Er der en tendens til, at et hensyn til stormagten USA spiller en central rolle i hemmeligholdelsesprocessen, og at de statslige myndigheder forsvarer hemmeligholdelsen med, at man ønsker at tage et hensyn til og bibeholde et godt forhold til USA?

3.4. Policy-makernes egeninteresse som forklaring – hypotese

Inden for denne forklaringstype hænger hemmeligholdelsen sammen med, at policy-makerne forsøger at fremme deres egne interesser eller interesserne for de organer, de repræsenterer. Derfor hemmeligholder de oplysninger, hvor de vil kunne frygte offentlighedens dom ("shocking materials"), eller de hemmeligholder oplysninger, fordi det kan give dem parlamentariske problemer.

Med udgangspunkt heri kan følgende hypotese opstilles med dertilhørende underspørgsmål:

Hypotese 4: Hemmeligholdelsen i Thule-sagen skyldes, at policy-makerne kan drage fordele for deres egne interesser ved at hemmelige oplysninger. De hemmeligholder derfor "shocking materials" for at beskytte sig selv imod offentlighedens dom, eller de tilbageholder oplysninger, der kan give dem parlamentariske vanskeligheder.

Underspørgsmål:

- Har politikerne i de givne situationer personlige motiver til at hemmeligholde oplysninger?
- Kan de hemmeligholdte oplysninger give politikerne parlamentariske vanskeligheder?
- Er der en tendens til, at et stærkt offentligt pres medfører en offentliggørelse af ellers hemmeligholdte oplysninger?

3.5. Den bureaukratiske politikforklaring – hypotese

Hemmeligholdelsen ses inden for den bureaukratisk politikforklaring som udtryk for bestemte karakteristika ved bureaukratiet, og der vil være en vis tilfældighed knyttet til hvilke oplysninger, der hemmeligholdes. Hemmeligholdelsen kan for det første kobles til bureaukratiets tendens til overholdelse af standardprocedurer, rutiner mv. og i forlængelse heraf være et resultat af en ”overhemmeligholdelse”, fordi embedsmænd ser hemmeligholdelse som den eneste trygge løsning, når de beskæftiger sig med oplysninger og informationer i statsapparatet. For det andet kan hemmeligholdelsen være resultatet af en intern konkurrence mellem forskellige bureaukratiske enheder.

Med udgangspunkt heri kan følgende hypotese opstilles med dertilhørende underspørgsmål:

Hypotese 5: Hemmeligholdelsen i Thule-sagen skyldes karakteristika ved bureaukratiet og hænger sammen med overholdelsen af rutiner og standardprocedurer, en generel påpasselighed med at udlevere oplysninger og en intern konkurrence mellem forskellige bureaukratiske enheder. Fordi hemmeligholdelsen knytter sig til karakteristika ved bureaukratiet, vil der være en vis tilfældighed i forhold til, hvilke oplysninger, der hemmeligholdes i tilknytning til Thule-sagen.

Underspørgsmål:

- Kan der spores en tilfældighed i forhold til hemmeligholdelsen af informationer, hvor alle typer af informationer tilbageholdes, eller hvor informationer tilbageholdes nogle gange, men offentliggøres andre gange?
- Kan man finde enslydende standardsvar fra myndighederne, når de argumenterer for hemmeligholdelsen af oplysninger, som kunne tyde på, at tilbageholdelsen bærer præg af en form for rutine?
- Synes der at kunne spores en overdreven påpasselighed i bureaukratiet for offentliggørelse af alle typer informationer?
- Er der noget, der tyder på, at de statslige myndigheder forsøger at tilbageholde oplysninger, som følge af en form for konkurrence med andre statslige myndigheder?

4. Design

I sammenhæng med det efterfølgende empiri- og metodeafsnit skal nærværende designafsnit være med til at give en forståelse af på hvilken måde og på hvilket grundlag, opgavens problemformulering vil blive søgt besvaret. Som overordnet ramme er casesdesignet eller casestudiet blevet valgt. Et valg der understøttes af Robert Yins udlægning af, hvornår dette studie bør anvendes. Som Yin formulerer det: *"In general, case studies are the preferred strategy when "how" or "why" questions are being posed, when the investigator has little control over events, and when the focus is on a contemporary phenomenon within some real-life context"* (Yin, 2003: 1). I denne sammenhæng synes I hvert fald første kriterium for at anvende casesdesignet at være opfyldt, derved at specialets mål er at finde svar på et hvorfor-spørgsmål. Yins andet kriterium omkring manglende eller lille kontrol med begivenhederne kan sidestilles med Launsø m.fl.'s pointering af, at casestudier anvendes når fænomenet, man undersøger, er komplekst og forholdet mellem input og output er svært gennemskueligt (Launsø m.fl., 2011: 96-97). Dette kriterium synes også opfyldt i nærværende sammenhæng, derved at forklaringerne på fænomenet hemmeligholdelse i Thule-sagen, der er specialets case eller *"(...) the unit of analysis"* (Yin, 2003: 22), fremstår både sammensatte og svært kontrollerbare (Bachelorprojekt, 2009: 32-33)

I modsætning til de to første kriterier synes det mere tvivlsomt, hvorvidt det tredje kriterium for casestudier, der fremgår af citatet ovenfor, omkring fænomenets nutidighed kan siges opfyldt i forbindelse med nærværende speciale. Yin anvender dette kriterium til at adskille casestudiet fra det, som han betegner det historiske studium. Her beskæftiger man sig, ifølge Yin, i modsætning til indenfor casestudiet hovedsageligt med *"den døde fortid"*, hvor ingen personer er i live til at beskrive ikke engang retrospektivt, hvad der er sket, og man må derfor betroe sig til primære og sekundære dokumenter som kildemateriale (Yin, 2003: 7-9). Med udgangspunkt i Yins skelnen mellem casestudiet og det historiske studium, kan man betragte nærværende speciale som befindende sig i et krydsfelt mellem disse to. Dette skyldes, at hemmeligholdelsen i Thule-sagen på den ene side strækker sig langt tilbage i tid, hvilket gør det nødvendigt at konsultere bl.a. historiske fremstillinger, der beskæftiger sig med det, Yin kalder *"den døde fortid"*. På den anden side trækker hemmeligholdelsen også linjer frem til nutiden, hvorfor bl.a. interviews med nutidende aktører, som Yin betragter som et af casestudiets domæner, bliver en væsentlig del af at forklare og forstå hemmeligholdelsen i Thule-sagen. På denne baggrund kan man se specialets design som et case-design indeholdende elementer fra det historiske design i sig, og dermed som udtryk for, som Yin

påpeger, at "(...) *case studies and histories can overlap*" (Yin, 2003: 8), og at strategierne ikke er gensidigt udelukkende, men at man kan bruge multiple strategier i et givet studie (Yin, 2003: 7-9).

Med afgrænsningen af specialets case til hemmeligholdelsen i Thule-sagen kan man betragte casen som en form for begivenhed. Fra flere sider fremhæves begivenheder som klassiske eksempler på cases, men som Yin understreger, er sådanne casetyper ofte mindre logisk definerbare, hvorfor det er væsentligt tidsmæssigt at få indkredset casen med hensyn til start- og sluttidspunkt (Yin, 2003: 23 og 26 og Bryman, 2004: 49 og De Vaus, 2001: 220). I nærværende sammenhæng indkredsnes hemmeligholdelsen i Thule-sagen som case af to tidsperioder. Det drejer sig for det første om den tidlige hemmeligholdelse startende med H.C. Hansens hemmelige svar i 1957 og sluttende med Krag- og Kragadministrationens fortællelser og vildledninger overfor offentligheden i forbindelse med Thule-ulykken i 1968. I denne sammenhæng vil der desuden også være fokus på de statslige myndigheders fortsatte hemmeligholdelse af H.C. Hansens svar op gennem 1950'erne og 1960'erne og deres manglende opfølgning på formodninger om USA's anvendelse af H.C. Hansens svar til at placere atomvåben i og i lufrummet over Grønland i samme periode. Foruden denne tidlige hemmeligholdelse indkredsnes casen også af en sen hemmeligholdelsesdel, der dækker perioden fra FAST's stiftelse i 1988 og frem til i dag. Fokus vil i denne sammenhæng være dels på FAST's og dets repræsentanters problemer med at få indsigt i oplysninger og informationer omkring Thule-ulykken, og dels på statsapparatets hemmeligholdelse i forbindelse med og i forlængelse af genfundet af H.C. Hansen-papiret i 1995. I tilknytning til afgrænsningen af casen til hemmeligholdelsen i Thule-sagen, er det værd at understrege, at der ikke vil blive set nærmere på de lovgivningsmæssige og juridiske aspekter, der knytter sig til hemmeligholdelsen. Dertil kommer desuden, at også de mere indholdsmæssige diskussionsspørgsmål i tilknytning til Thule-sagen, herunder spørgsmålet omkring, hvorvidt de tidligere thulearbejdere er blevet syge af oprydningsarbejdet efter Thule-ulykken, som Christensen fremhæver som en væsentlig og ønskelig forskningsprioritet, vil træde i baggrunden (Christensen, 2009: 138). Formålet med nærværende speciale er derimod, at bruge de samfundsvidenskabelige kundskaber til at træde et skridt tilbage og komme bagom forklaringerne på den hemmeligholdelse, der kan have bidraget til, at de indholdsmæssige diskussionsspørgsmål er opstået.

Ser vi nu nærmere på teoriernes rolle i specialet, så fremhæver såvel Yin som De Vaus teorier som havende en central rolle i casestudier. Som De Vaus udtrykker det: "*Collecting and analysing*

information from case studies must be guided by theory” (Yin, 2003: 29 og De Vaus, 2001: 221). Af citatet synes der at fremgå en betoning af, at teorier og teoretiske forudantagelser må ligge forud for den egentlige undersøgelse. En pointe der også betones hos Yin der, selvom der blot kan være tale om simple teorier eller teoretiske forudantagelser, understreger, at *”(...) theory development prior to the collection of any case study data is an essential step in doing case studies*” (Yin, 2003: 29). I nærværende speciale ligger teorierne også forud for den egentlige undersøgelse, og til trods for at såvel Bryman som De Vaus har blik for, at casestudier kan være både deduktive og induktive, er det denne mere deduktive tilgang, der er udgangspunktet for specialet, i og med at afsættet tages i den teoretiske ramme og de heraf udledte hypoteser og underspørgsmål, der blev opstillet ovenfor (Bryman, 2004: 52 og De Vaus, 2001: 221-224). I forhold til denne deduktive tilgang er det værd at understrege, at det ikke i så høj grad er det *teoritestende* element og dermed udelukkelsen af én teori til fordel for en anden, der er på spil i specialet. Som det fremgik af teoriafsnittet ovenfor, er det karakteristisk for de teoretiske forklaringer, der udgør nærværende speciales teoriramme, at de ikke er gensidigt ekskluderende. Derfor er formålet med specialet heller ikke at udelukke én forklaringstype frem for en anden, men i højere grad at anvende de teoretiske forklaringstyper og undersøge hvornår og i hvilken grad, de kan være med til at sige noget om hemmeligholdelsen i Thule-sagen.

5. Empiri og metode

Mens designafsnittet ovenfor skitserede den overordnede ramme for specialet har nærværende afsnit til hensigt at præsentere specialets empiriske grundlag og desuden diskutere de anvendte metoder. Præsentationen af det empiriske grundlag vil blive delt op i henholdsvis den del, der hører til den tidlige, og den del, der hører til den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. De metodiske overvejelser vil blive præsenteret i sammenhæng med det empiriske grundlag, der hører til den sene hemmeligholdelse, da det er i tilknytning hertil, der selvstændigt er blevet indsamlet empiri.

5.1. Det empiriske grundlag for den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen

Ser vi i første omgang på det empiriske grundlag for den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen, så omfatter det først og fremmest en række historiske fremstillinger og analyser, der blev udarbejdet i forlængelse af regeringens redegørelse for H.C. Hansen-papiret i 1995. Det drejer sig ikke mindst om hvidbogen ”Grønland under den kolde krig – dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945-68”, som en arbejdsgruppe under det daværende Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) bestående af en række danske forskere, blev sat til at udarbejde på regeringens anmodning. En anmodning der var en direkte konsekvens af den offentlige debat i forlængelse af regeringens redegørelse for H.C. Hansen-papiret (DUPI, 1997: 11-15). Foruden hvidbogen vil der også blive inddraget en række øvrige analyser, der på forskellig vis relaterer sig til hvidbogens tematik omkring amerikanske overflyvninger af Grønland med atomvåben og Thule-basens rolle i relation dertil. Nogle af disse analyser er udarbejdet i kølvandet på redegørelsen for H.C. Hansen-papiret, mens andre er udgivet i forlængelse og som følge af DUPI-redegørelsens udgivelse i 1997, hvoraf den nyeste af disse er så aktuel som fra 2011. Samlet set udgør hvidbogen og de relaterede analyser med deres fælles tematik, men varierende fokusområder, et solidt grundlag for at kunne analysere bevæggrundene for de forskellige hemmeligholdelselementer i den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Som supplerung hertil vil fremstillingen af den danske politik i tilknytning til Grønland og Thule i en lidt bredere kontekst, som den fremgår af Dansk Udenrigspolitisk Historie bind 5, desuden blive inddraget i det empiriske grundlag for den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen. Dertil kommer, at Bo Lidegaards Jens Otto Krag-biografi og Bent Egaa Kristensens historiske metode-bog som følge af væsentlige nuanceringer og pointer vil blive inddraget. Endelig vil der i forhold til det empiriske grundlag til analysen af den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen også blive inddraget, hvad man kan anse for at være et embedsmandsbidrag til forståelsen af

hemmeligholdelsen i den tidlige del af Thule-sagen. Bidraget kommer fra tidligere overarkivar i Udenrigsministeriet Viggo Sjøqvist, og selvom han ikke eksplicit forholder sig til Thule-sagen og hemmeligholdelsen i tilknytning hertil, så kan hans udlægning på mange måder relateres til den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, da det var i store dele af denne periode – 1961-74 – at Sjøqvist varetog rollen som overarkivar (Bjørn, 1983: 407)

5.2. Det empiriske grundlag for den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen

Ligesom i det empiriske grundlag for den tidlige hemmeligholdelse er der også i det empiriske grundlag for den sene hemmeligholdelse enkelte inddragelser af andres forskning og fremstillinger. Det drejer sig om DIIS-rapporten ”Marskalstaven” udarbejdet af Svend Aage Christensen i 2009. Rapporten skulle ved en sammenstilling af dokumenter som en BBC-journalist havde fået udleveret fra USA i 2001 med en række øvrige dokumenter afklassificeret i USA fra 1986 og frem undersøge spørgsmålet om ”den forsvundne bombe” og amerikanernes mulige søgning efter denne i forlængelse af Thule-ulykken i 1968 (Christensen, 2009: 133-134). Det er imidlertid ikke så meget Christensens konklusioner vedrørende ”den forsvundne bombe”, der i nærværende sammenhæng er interessant, men derimod de overvejelser, han gør sig, i forhold til klassifikationerne og maskeringerne af det dokumentmateriale, han gennemgår. På denne baggrund kan fremstillingen være med til at udgøre et grundlag for en forståelse af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Det er væsentligt i denne sammenhæng at være opmærksom på, at hemmeligholdelsen på baggrund af denne fremstilling knytter sig til de amerikanske myndigheder, og ikke som det øvrige empiri-materiale er centreret omkring de danske myndigheder. Dette gør imidlertid ikke fremstillingen mindre relevant til en forståelse af, hvorfor der har været hemmeligholdelse i Thule-sagen. Foruden Christensens fremstilling vil der til det empiriske grundlag for den sene del af hemmeligholdelsen også blive inddraget en embedsmandsudlægning i form af tidligere departementschef i Statsministeriet og direktør for Udenrigsministeriet Eigil Jørgensens indlæg i Udenrigsministeriets 225-års jubilæumsbog fra 1995. Indlægget kan på den ene side ses som en embedsmandsbetragtning fra den tidlige del af Thule-sagen, da Eigil Jørgensen var departementschef i Statsministeriet fra 1965-1973, og dermed også i forbindelse med den tidlige del af Thule-sagen. Samtidig kan indlægget ses som en betragtning i tilknytning til den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, da det udkommer i 1995, dvs. samme år som offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret (Jørgensen, 1995: 121 og Petersen og Nielson, 1995: 7). Til trods for at andres forskning og en enkelt embedsmandsudlægning også vil blive inddraget i det empiriske grundlag

for den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen består en stor del af empiri-materialet i tilknytning hertil imidlertid af eget indsamlet empiri. Det drejer sig dels om dokumentmateriale først og fremmest fra FAST's arkiv i Aalborg Stadsarkiv og dels om to kvalitative interviews. I denne forbindelse er det værd at bemærke, at journalisten Poul Brinks fremstilling af sin afdækning af Thule-sagen, som den kommer til udtryk i bogen ”Thulesagen – Løgnens Univers”, ikke vil blive inddraget i analysen. Den kan, som det også er fremgået af problemfeltet ovenfor, siges at afspejle den lukkethed, han har erfaret i sit forsøg på at afdække Thule-sagen. Bogen indeholder imidlertid kun løsrevne konkrete gengivne eksempler på, hvordan Poul Brink mødes af lukkethed, og da Poul Brink døde i 2002, er det ikke muligt, at få disse eksempler uddybet gennem et interview (Moe og Madsen, 2005). I stedet er det derfor blevet valgt at fokusere på dokumenterne fra FAST's arkiv og interviews med medlemmer fra FAST, som kunne bidrage med uddybende beskrivelser af den lukkethed som organisationen har oplevet i forsøget på at få informationer og dokumenter fra statsapparatet. I det følgende vil de to spor, der er blevet fulgt for at bidrage til en yderligere forståelse af den sene del af hemmeligholdelsesprocessen, blive præsenteret. Der vil således både være et afsnit med refleksioner over de udvalgte dokumenter og dokument-metoden samt et afsnit om interviewmetoden og de udvalgte interviewpersoner.

5.2.1. Dokumenter og dokument-metoden

Med udgangspunkt i Tellis kan man se dokumenter og arkivalier som traditionelle kildetyper, når man, som det er tilfældet i nærværende speciale, og som det også fremgik af design-afsnittet ovenfor, arbejder med et casestudie (Tellis, 1997: 8). Når de øvrige fremstillinger i tilknytning til Thule-sagen og de forskellige embedsmandsbetragtninger i tema-artikler omkring dansk udenrigspolitik, som blev fremstillet ovenfor, og som også udgør en del af specialets empiri-grundlag, ikke inddrages i nærværende afsnit, skyldes det, at afsnittet vil blive reserveret til det, som Bryman karakteriserer som dokumenter som datakilder. Hermed henviser Bryman til dokumenter, som er *”(...) simply 'out there' waiting to be assembled and analyzed”* (Bryman, 2004: 381). I modsætning hertil kan man argumentere for, at den øvrige skriftlige empiri, der blev fremstillet ovenfor, i højere grad kan karakteriseres som dokumenter, der er blevet produceret specifikt med et samfundsvidenskabeligt forskningsmål for øje (Bryman, 2004: 381).

Ser vi nu nærmere på de dokumenter i form af datakilder, der er blevet udvalgt i nærværende speciale, så kan disse deles i to dokumenttyper. Det drejer sig for det første om to dokumenter, der

kan kategoriseres under det, Bryman betegner officielle dokumenter, der stammer fra staten (Bryman, 2004: 386-388). Begge disse er fra tiden omkring og har tilknytning til regeringens redegørelse for H.C. Hansen-papiret i 1995. Det første dokument er en forespørgselsdebat i Folketinget fra efteråret 1995, der kredser omkring spørgsmålet om, hvorvidt der var brug for en udvidelse af tidsperioden for den hvidbog, som regeringen satte DUPI til at udarbejde, så hvidbogen også skulle dække perioden efter 1968 (Folketingstidende, 1995/1996: 995). Det andet dokument er en redegørelse til Udenrigspolitisk Nævn fra undersøgelsesgruppen vedrørende Thule-sagen fra marts 1996, og det kan til trods for dets lokalisering i FAST's arkiv ses som et officielt dokument, der stammer fra staten. Redegørelsen er en reaktion på den affødte offentlige debat i forlængelse af orienteringen om H.C. Hansen-brevet d. 29. juni 1995 og regeringens håndtering af sagen. Den offentlige debat kredsede bl.a. omkring, at der gik mere end 1 år fra Udenrigsministeriet blev opmærksom på brevet til Folketinget blev orienteret. Udenrigsministeren tilbød derfor på regeringens vegne medlemmer af Udenrigspolitisk Nævn at gennemgå akterne vedr. regeringens behandling af sagen i de involverede ministerier. Dette tog man imod, og derefter blev der under Udenrigspolitisk Nævn nedsat en undersøgelsesgruppe bestående af et medlem fra hvert af Folketingets partier, der gennemgik akterne og førte drøftelser med de involverede ministre. Redegørelsen er undersøgelsesgruppens afrapportering til Udenrigspolitisk Nævn (TAA 4: 1-2). Såvel forespørgselsdebatten som redegørelsen til Udenrigspolitisk Nævn er udvalgt, fordi de indeholder righoldige politikerudsagn og forløbsbeskrivelser, der kan være med til at give et indblik fra statsapparatet selv i, hvilke bevæggrunde, der ligger bag hemmeligholdelseselementerne i den sene del af Thule-sagen.

Den anden gruppe af dokumenter kan kategoriseres i den type af dokumenter, som Bryman betegner officielle dokumenter, der stammer fra private kilder (Bryman, 2004: 386-388). Det drejer sig om dokumenter fra FAST's eget arkiv i Aalborg Stadsarkiv, som forfatteren til nærværende speciale har fået adgang til. Formålet med at søge adgang til arkivet har været at undersøge, om der kunne findes nogle korrespondancer mellem FAST-medlemmerne eller deres advokater og de statslige myndigheder bl.a. vedrørende aktindsigt i myndighedernes materiale i tilknytning til Thule-sagen, som kunne bruges til at undersøge, hvorfor de statslige myndigheder der har været hemmeligholdelse i Thule-sagen. Systematikken for gennemgangen af arkivmaterialet har i tråd med specialets overvejende deduktive tilgang, som også blev understreget i designafsnittet ovenfor, taget udgangspunkt i og været styrende af de forskellige teoretiske forklaringer på

hemmeligholdelse og de deraf udledte hypoteser (Duedahl og Jacobsen, 2010: 97). Af arkivmaterialet er der blevet udvalgt en telefax-korrespondance mellem FAST's advokat A og de statslige myndigheder i 1994, hvor advokaten på vegne af FAST søgte indsigt i materiale omkring Thule-ulykken i 1968. Dertil kommer desuden en intern skrivelse fra Sundhedsministeriet til Udenrigsministeriet fra samme år, der knytter sig til spørgsmålet omkring indsigt i materialet vedrørende Thule-ulykken i 1968. Derudover er der fra arkivgennemgangen også blevet udvalgt to dokumenter fra starten af 1999, som begge knytter an til FAST's advokat B's forsøg på at rejse en sag ved Den Europæiske Menneskerettighedskommission i Strasbourg. Til dette formål har han bl.a. forsøgt at danne sig et overblik over nogle af de afslag på indsigt i dokumenter og informationer omkring Thule-sagen, som FAST har fået fra de danske myndigheder. Disse dokumenter indeholder derfor en yderligere telefax fra 1994 i et af bilagene, der hænger sammen med den ovenfor omtalte telefax-korrespondance. Derudover indeholder de to dokumenter også advokat B's udlægning og forståelse af de statslige myndigheders ageren og afslag i forbindelse med advokat A's forsøg på at skaffe sig indsigt i oplysninger og dokumenter i tilknytning til Thule-sagen i starten af 1990'erne.

Ser vi nu nærmere på fortolkningen og rækkevidden af dokumenterne i nærværende speciale, så kan man i forhold til fortolkningen sige, at den kommer til at læne sig op ad det, som Bryman betegner den kvalitative indholdsanalyse. Han omtaler dette som den måske mest udbredte tilgang til dokumentanalysen, og den handler om at undersøge dokumenterne for underliggende temaer (Bryman, 2004: 392). I specialet udgøres disse underliggende temaer af teorierne og de teoretisk formulerede hypoteser, der blev opstillet i forlængelse af teori-afsnittet ovenfor, hvilket igen er i tråd med specialets overvejende deduktive tilgang. Med hensyn til rækkevidden af dokumenterne i specialet, så er det ikke mindst i tilknytning til dokumenterne fra FAST's arkiv væsentligt at forholde sig til spørgsmålet omkring dokumenternes repræsentativitet eller udsagnskraft. Dette spørgsmål knytter sig til, at man må tage forbehold for, at man måske ikke har fået adgang til alle dokumenter, og at nogle væsentlige dokumenter kan være forsvundet (Bryman, 2004: 381 og 386-388 og Duedahl og Jacobsen, 2010: 55 og 67-69). I forhold til dokumenterne fra FAST's arkiv kan repræsentativiteten da også siges at blive begrænset af, at antydninger forskellige steder i materialet kunne give indtryk af, at der fandtes yderligere relevant dokumentmateriale, som ikke forelå i arkivet. Dette er en af grundene til, at der i tillæg til dokument-metoden også blev foretaget to kvalitative interviews. I det følgende vil der blive redegjort for disse interviews, når der bl.a. vil

blive set nærmere på udvalget af interviewpersoner og refleksionerne i tilknytning til de udarbejdede interviewguides.

5.2.2. Interviews og interview-metoden

Interviewene kan i sammenhæng med dokumenterne, som blev præsenteret ovenfor, ses som det andet hovedempirispor i forsøget på at komme nærmere en forståelse af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, og interview-metoden kan på lige fod med dokumentmetoden ses som en klassisk anvendt metode indenfor casestudier. I nærværende speciale vil interviewpersonerne bestå af henholdsvis en embedsmand fra statsapparatet (herfra Embedsmand A) og to medlemmer af FAST (herfra Thulearbejder A og B). Alle tre vil de fungere, som det Kvale betegner informanter, derved at det er deres udsagn som vidner eller ”erstatningsobservatører” til hemmeligholdelsen, der vil være genstand for analyse (Tellis, 1997: 8 og Kvale og Brinkmann, 2009: 90 og 138 og Kvale, 1997: 382 og Bachelorprojekt, 2009: 36 og 40-41).

Ser vi i første omgang på udvalget af interviewpersoner, så er Embedsmand A ikke udvalgt som informant, fordi han har en særlig indsigt i tilknytning til hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Han er derimod valgt, fordi han gennem perioden, der dækker den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen, har siddet som centralt placeret embedsmand i statsapparatet. Dermed må han forventes at have et solidt indblik i den generelle praksis, der eksisterer omkring hemmeligholdelsen af informationer og dokumenter i statsapparatet. I modsætning hertil er Thulearbejder A og Thulearbejder B valgt som informanter, fordi de har en direkte indsigt i tilknytning til hemmeligholdelsen i Thule-sagen. De kan således som informanter berette om de vanskeligheder, de og deres repræsentanter har haft med at få indsigt i informationer og dokumenter vedrørende Thule-sagen. Når det er Thulearbejder A og Thulearbejder B, der er valgt ud som informanter fra FAST, så er bevæggrunden herfor, at de har været aktive i FAST i to forskellige perioder. Med de to som informanter er der således gode muligheder for at få beskrivelser og eksempler på FAST's problemer med at få indsigt og dokumenter fra de statslige myndigheder fra såvel FAST's første år som fra de senere år. Det var oprindelig meningen, at interviewene med Thulearbejder A og Thulearbejder B skulle være to separate interviews, men da Thulearbejder B som kontaktperson for FAST også var til stede under interviewet med Thulearbejder A og deltog i samtalen, blev det valgt at inddrage Thulearbejder B i interviewet. Denne beslutning skyldes dels, at han bidrog med nogle væsentlige uddybninger, og dels at det viste sig, at de to thulearbejdere kunne supplere hinanden i interviewet.

Anvendelsen af Thulearbejder A og Thulearbejder B som informanter til den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen har medført en række udfordringer som dels er forsøgt imødegået i forløbet op til interviewet og dels i forbindelse med udformningen af interviewguiden til interviewet. Den første udfordring knytter sig til, at thulearbejderne har en tendens til at tale om de indholdsmæssige diskussionsspørgsmål i Thule-sagen i stedet for om processen omkring problemerne med at få indsigt i dokumenter og informationer. Allerede i optakten til interviewet blev denne udfordring forsøgt imødegået bl.a. gennem møder med thulearbejder B, hvor opgavens fokusområde blev gjort klart. Derudover blev det forsøgt imødegået gennem deltagelse i et bestyrelsesmøde i FAST, hvor Thulearbejder B deltog, og hvor opgavens fokusområde igen blev fremhævet. Efterfølgende blev dette desuden formuleret pr. mail til Thulearbejder A, som derudover kort tid inden selve interviewet fik tilsendt en kortfattet mail med en beskrivelse af interviewets omdrejningspunkter. Mens Kvale og Brinkmann fremhæver de positive konsekvenser for interviewerens ved, at han eller hun er en del af de omgivelser, hvori interviewet skal foretages, inden interviewet, fordi vedkommende derved får et indtryk af, hvad informanterne vil tale om (Kvale og Brinkmann, 2009: 128 og Bachelorprojekt, 2009: 37), kan dette ophold i nærværende sammenhæng også ses som et forsøg på fra interviewerens side at gøre interviewtemaet helt tydeligt for informanterne. Foruden udfordringen med at gøre interviewtemaet klart for thulearbejderne for derved at undgå thulearbejdernes udlægninger af den indholdsmæssige side af Thule-sagen knyttede en anden udfordring sig til at mindske thulearbejdernes mere spekulative udlægninger af, hvorfor de statslige myndigheder har hemmeligholdt oplysninger og i stedet få dem til at komme med beskrivelser af konkrete situationer, hvor de har fået afvist indsigt i informationer og dokumenter fra myndighederne og desuden opfordre dem til at komme med eksempler på deres ytringer. Kvale og Brinkmann foreslår i denne sammenhæng, at man sørger for at gøre sine interviewspørgsmål beskrivende (Kvale og Brinkmann, 2009: 153 og Bachelorprojekt, 2009: 40). Som det kan udledes af interviewguiden til interviewet med thulearbejderne i specialets bilag 4 forsøges denne problemstilling i nærværende sammenhæng endnu mere eksplicit imødegået ved i interviewspørgsmålene direkte at bruge vendinger som ”kan du fortælle om situationer” og ”har du eksempler på”.

Ser vi nu samlet nærmere på de to interviewguides til interviewene med embedsmanden og thulearbejderne i specialets bilag 4 og bilag 5, så kan man overordnet sige, at begge interviewguides knytter an til et semi-struktureret interview, hvor interviewguiden er hverken helt stram eller helt

løs, men indeholder nogle emner og forslag til spørgsmål. Emnerne udgøres i denne sammenhæng af de fem teoretiske approaches, der blev præsenteret i det teoretiske rammeafsnit ovenfor, og indenfor hvert emne er der formuleret en række ideer til interviewspørgsmål, der har nær tilknytning til de teoretiske hypoteser og arbejdsspørgsmål, som blev opstillet i forbindelse med de teoretiske approaches. Interviewspørgsmålenes tilknytning til de teoretiske approaches skal ses som et udtryk for en opmærksomhed omkring spørgsmålenes tematiske dimension, hvorved forstås, at spørgsmålene skal formuleres med øje for de teorier, der arbejdes med og med øje for den efterfølgende analyse af interviewene. Til trods for denne opmærksomhed på spørgsmålenes tematiske dimension, lægges der i begge interviewguides i tråd med deres semi-strukturerede præg ud med en række brede og åbne spørgsmål. På den måde bliver udgangspunktet for interviewet interviewpersonernes egne umiddelbare udlægninger af hemmeligholdelsesprocessen og rækkefølgen af interviewspørgsmålene, og hvilke emner, der tages op først, bliver ikke afgjort af interviewguiden, men derimod af interviewpersonernes svar. Kvale og Brinkmann fremhæver da også, at sådanne åbne indledende spørgsmål kan give umiddelbare og vægtige beskrivelser, hvor interviewpersonerne selv beskriver det, de ser som det væsentligste i tilknytning til det undersøgte fænomen (Kvale og Brinkmann, 2009: 149, 151-152, 154-155 og 271 og Kvale, 1997: 372 og Bachelorprojekt, 2009: 36 og 39).

Ser vi afslutningsvis nærmere på, hvordan interviewene af thulearbejderne og embedsmanden vil blive analyseret og fortolket, så er dette et væsentligt element at eksplicite for at undgå en traditionel kritik af analyser og fortolkninger af interviewundersøgelser for at være vilkårlige og subjektive. Kritikken hænger ifølge Kvale sammen med, at det ikke gøres klart, hvilke forudsætninger eller spørgsmål, der danner baggrunden for analysen og fortolkningen. I nærværende speciale vil forudsætningerne og spørgsmålene til interviewteksterne knytte sig til Kvales tredje fortolkningskontekst, som er den teoretiske forståelses- og fortolkningsramme. Her inddrages i modsætning til indenfor de to øvrige fortolkningskontekster – common sense niveauet og selvforståelsesniveauet – teori som værktøj til fortolkningen og analysen af interviewene. Det er derfor også de teoretiske approaches og hypoteserne og arbejdsspørgsmålene, der er udledt heraf, der vil udgøre fortolkningsrammen for interviewene. På den måde bliver analysen og fortolkningen også et eksempel på det, som Kvale og Brinkmann fremhæver som en teoretisk kvalificeret læsning af interviewteksten, hvor der ikke gøres brug af bestemte analytiske værktøjer, men hvor analysen og fortolkningen derimod sker gennem en generel læsning af teksten og teoretisk prægede

fortolkninger (Kvale, 1997: 372-374 og 377-380 og Kvale og Brinkmann, 2009: 237-239 og 259-262 og 266 og Bachelorprojekt, 2009: 44-46).

6. Analyse

Omdrejningspunktet for nedenstående analyse er med udgangspunkt i de forskellige teoretiske forklaringstyper, hypoteser og underspørgsmål, der blev opstillet ovenfor at forsøge at forklare, hvorfor der har fundet hemmeligholdelse eller secrecy sted fra de statslige myndigheders side i Thule-sagen. Målet er gennem en kronologisk opbygget analyse, hvor der også gives mulighed for at gå på tværs at forsøge at dimensionere de forskellige hypoteser og forklaringstyper og derigennem undersøge, om der kan identificeres et mønster i forhold til, hvornår bestemte hypoteser eller forklaringer synes mere valide eller fremtrædende end andre.

6.1. H.C. Hansens hemmeligholdelse – grundlag for ekstern trusselsforklaring

Ser vi i første omgang på den tidligste del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, dvs. H.C. Hansens stiltiende accept af atomvåben i Grønland i 1957 uden hverken at orientere de øvrige politikere eller offentligheden, så kan man med udgangspunkt i Bo Lidegaards udlægning argumentere for, at det i denne sammenhæng var forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse, der var på spil. Selvom Lidegaard ikke direkte forholder sig til bevæggrundene for H.C. Hansens stiltiende accept, kan hans fremstilling af H.C. Hansens overvejelser imidlertid ses som spundet ind i policy-makers egeninteresseforklaringen. Dette understreges eksempelvis af, at H.C. Hansen, ifølge Lidegaard, skulle have været forsigtig med ikke at viderebringe sin viden til den ene af de radikale ledere, Bertel Dahlgaard, fordi han: *"(...) med stor sikkerhed ville have ladet regeringen falde på sagen"* (Lidegaard, 2001a: 561-564 og Olesen og Villaume, 2006: 317). På baggrund af store dele af den øvrige forskningslitteratur synes det desuden muligt at finde opbakning til hypotesen omkring policy-makernes egeninteresse som forklaring på H.C. Hansens hemmeligholdelse. For selvom H.C. Hansen ikke skulle frygte, at en offentlig beslutning om accept af amerikanske atomvåben i Grønland ville blive nedstemt i folketinget, da den borgerlige opposition formentlig ville have bakket op, så kunne han med god grund frygte, at dels store dele af hans eget Socialdemokrati, men i særdeleshed Det Radikale Venstre, der var en del af regeringen, ville have gået imod beslutningen. Dette kunne i sidste ende føre til, at regeringen måtte gå af (DUPI, 1997: 302 og Olesen, 2011: 128 og Petersen, 1998a: 40 og 43 og Olesen, 1999: 13-14). Med udgangspunkt i forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse og hypotesen herom, kan man således forstå H.C. Hansens hemmeligholdelse som knyttet til en frygt for, at dele af regeringspartierne ville gå imod den foretrukne kurs. Dertil kommer, at bevæggrundene for H.C. Hansens hemmeligholdelse også kan

knytted til elementet indenfor policy-makers egeninteresse-forklaringen, der handler om, at man frygter offentlighedens dom. H.C. Hansen var således som formand for Socialdemokratiet gået til valg på et nej til stationering af atomvåben på dansk område, og han var desuden regeringschef for en regering, der havde det som sin officielle politik (DUPI, 1997: 545). På denne baggrund synes det at være i policy-makeren – H.C. Hansens – egeninteresse ikke at offentliggøre den stiltiende accept af amerikanske atomvåben i Grønland, som dermed kunne fremvise en modsætning mellem de politiske hensigtserklæringer og handlinger.

I modsætning til policy-makers egeninteressesforklaringen kan man med udgangspunkt i Villaumes udlægning, der bl.a. stiller sig kritisk overfor Lidegaards fremstilling, argumentere for, at det i højere grad er de eksterne forklaringstyper og hypoteserne herom, der kan være med til at forklare H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957. Som Villaume konstaterer i forlængelse af sin kritik af Lidegaard: *”Som anført ovenfor var netop de udenrigspolitiske hensyn snarere afgørende i situationen”* (Olesen og Villaume 2006: 317, note 54). Denne udlægning understreger Villaume desuden også andetsteds, når han beskriver H.C. Hansens handling som *”næppe udtryk for hverken en særlig statsmandsvisdom eller en særlig statsmandskynisme”*, men i stedet som knyttet til den udenrigspolitiske situation, som Danmark befandt sig i (Villaume, 1995: 35-36). Man kan i denne sammenhæng tolke Villaumes afvisning af statsmandskynismen, som en afvisning eller nedtoning af forklaringen omkring policy-makers egeninteresse. Samtidig kan man argumentere for, at hans fremhævelse af udenrigspolitiske hensyn både synes at tale for den eksterne tilpasningsforklaring og den eksterne trusselsforklaring. Ud fra forklaringen omkring den eksterne tilpasningsforklaring kan man således se Villaumes understregning af, at USA i forbindelse med H.C. Hansens svar formentlig ville være utilfredse med en offentlig opmærksomhed omkring aktiviteterne på Thulebasen, som udtryk for en tilpasning til stormagten USA’s ønsker. Samtidig kan man se hans understregning af frygten for, at offentliggørelsen ville medføre et sovjetisk politisk og militært pres på Danmark som udtryk for den eksterne trusselsforklaring (Olesen og Villaume, 2006: 314). Sidstnævnte udlægning falder i tråd med den eksterne trusselsforklaring og hypotesen herom derved, at objektet for hemmeligholdelsen er en ekstern aktør – i dette tilfælde Sovjetunionen. Dertil kommer, at motivationen for hemmeligholdelsen knyttes til nationens sikkerhed, forstået på den måde, at hemmeligholdelsen handler om at forhindre, at Sovjetunionen får indsigt i følsomme oplysninger omkring Danmarks atomvåbenpolitik. Oplysninger der kan bruges til at kompromittere nationens sikkerhed.

Ikke mindst den eksterne trusselsforklaring som baggrund for H.C. Hansens hemmeligholdelse synes der også at kunne findes belæg for i den øvrige forskningslitteratur. Således fremhæves det fra stort set alle dele af litteraturen, at H.C. Hansen kunne frygte, at en offentliggørelse ville medføre et politisk eller militært pres på Danmark fra Sovjetunion, fx som resultat af, at Sovjetunionen ville få informationen fra det danske DKP (DUPI, 1997: 301-302, Olesen, 1999: 13-14, Petersen, 1998a: 43 og Olesen, 2011: 128). I den forbindelse kan man på baggrund af Olesens udlægning desuden argumentere for en gensidig afhængighed mellem den eksterne trusselsforklaring og forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse. Olesen argumenterer således for, at spliden i regeringen, som ville følge, hvis ikke H.C. Hansen holdt sin beslutning hemmelig, ville medføre en offentlig debat, der kunne indvirke på det sovjetiske pres på Danmark. Han konstaterer derfor i forhold til bevæggrundene for H.C. Hansens hemmeligholdelse: *"Security concerns and parliamentary concerns were probably considered to be interdependent"* (Olesen, 2011: 128 og Olesen, 1999: 13-14).

Trods muligheden for at se H.C. Hansens hemmeligholdelse som udtryk for et sammenspil mellem den eksterne trusselsforklaring og forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse er det værd at understrege, at en række faktorer taler for, at den eksterne trusselsforklaring har en betydelig og dominerende forklaringskraft i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957. For det første var man i Danmark på dette tidspunkt endnu ikke sikre på, at man forsvarsmæssigt var beskyttet af NATO, da denne sikkerhed først bliver etableret i denne periode. NATO's forsvarslinje gik således op gennem 1950erne ikke længere end til Rhinen, mens alt Øst herfor måtte betragtes som forhåndsopgivet i tilfælde af en krig, hvilket der var en bevidsthed om hos de danske beslutningstagere. Som Villaume formulerer det, var der hos danske embedsmænd og politikere en *"(...) pinagtig, til vished grænsende formodning om, at trods medlemskabet af Atlantpagten (fra 1950: NATO) lå Danmark i disse år uden for alliansens forsvarsperimeter, både formelt og reelt"* (Olesen og Villaume, 2006: 437 og DIIS: 25, 2005c). For det andet fandt H.C. Hansens hemmeligholdelse sted i en meget anspændt og farlig tid under Den Kolde Krig, hvor også det sovjetiske pres på Danmark var stærkt, og hvor Sovjetunionen ikke tøvede med at spille på den danske frygt for at blive angrebet (Olesen og Villaume, 2006: 437 og Olesen, 1999: 7-8). At det sovjetiske pres var stort på Danmark i tiden omkring H.C. Hansens hemmeligholdelse understreges da også af, at den sovjetiske ministerpræsident Bulganin nogle måneder før H.C. Hansen-papirets udformning havde sendt et truende brev til H.C. Hansen. Brevet var en reaktion på, at Danmark

havde accepteret en levering af amerikanske raketter alene med konventionelle sprængladninger, og i brevet truer Bulganin mere eller mindre direkte Danmark med atomvåben, hvis landet giver fremmede magter mulighed for at oprette baser på dansk territorium. Samtidig henviser Bulganin til, at Grønland reelt er en amerikansk militærbase uden for Danmarks kontrol. Selvom Villaume sætter spørgsmålstegn ved, hvor alvorligt H.C. Hansen tog truslerne, ender han imidlertid med at læne sig op ad DUPI-redegørelsens konstatering af, at *"(...) alt tyder på, at den sovjetiske henvendelse havde gjort indtryk"* (DUPI, 1997: 544-45 og Olesen og Villaume, 2006: 299-300 og 313). På denne baggrund kan man konstatere, at grundlaget for den eksterne trusselsforklaring var både stærkt nærværende og reelt i forbindelse med H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957.

6.2. Hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968 – fra ekstern trussel til policy-makers egeninteresse

Mens det ovenfor blev vist, hvordan der kunne findes belæg for en række af de teoretiske forklaringstyper og hypoteser i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957, blev det samtidig synliggjort, hvordan ikke mindst grundlaget for den eksterne trusselsforklaring var til stede i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse. Overskriften på nærværende underafsnit røber, at man – sammenlignet med H.C. Hansens hemmeligholdelse – kan argumentere for en forskydning i dimensioneringen fra den eksterne trusselsforklaring til forklaringen om policy-makernes egeninteresse, når man ser på Krag- og Krag-administrationens hemmeligholdelse i forbindelse med Thule-ulykken i 1968.

I første omgang er det imidlertid væsentligt at fastholde, at denne forskydning i dimensioneringen ikke betyder, at der ikke kan findes belæg for den eksterne trusselsforklaring i forbindelse med hemmeligholdelsen i 1968. DUPI-redegørelsen konstaterer således i tilknytning til bl.a. Krag's håndtering af fly-ulykken i 1968, at: *"Spørgsmålet om den sovjetiske reaktion kan også have spillet en rolle i overvejelserne"* (DUPI, 1997: 460). Dette understøttes desuden af Olesen, der konstaterer at Krag's håndtering formentlig også var et forsøg på ikke at udsætte Danmark yderligere overfor Sovjetunionen (Olesen, 1999: 27-28). I forlængelse heraf kan man endvidere tilføje, at frygten for at eksponere Danmark overfor Sovjetunionen også kan ses som forklaringen på, at man i 1968 ikke startede en undersøgelse af de fortidige uoverensstemmelser mellem dansk atomvåbenpolitik og de amerikanske aktiviteter i Grønland (DUPI, 1997: 534). På denne baggrund kan man derfor argumentere for, at den eksterne trusselsforklaring med Sovjetunionen som objektet for

hemmeligholdelsen og målet omkring nationens sikkerhed stadig kan have spillet ind som forklaring på hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968.

Når der i nærværende sammenhæng alligevel argumenteres for en forskydning i dimensioneringen fra den eksterne trusselsforklaring til forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse hænger det sammen med, at grundlaget for den eksterne trusselsforklaring synes mindre nærværende og reelt i 1968 sammenlignet med 1957. For hvor Danmark i perioden omkring H.C. Hansens hemmeligholdelse, som beskrevet ovenfor, endnu ikke følte sig sikre på at være beskyttet af NATO's forsvar, var landet det derimod i 1968. På denne baggrund kan man argumentere for, at grundlaget for den eksterne trusselsforklaring synes mindre nærværende i tilknytning til hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968 end i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957. Dette argument underbygges desuden af, at det sovjetiske pres på Danmark også var mindre i slutningen af 1960'erne sammenlignet med slutningen af 1950'erne. Mens den sovjetiske tilgang til Danmark i 1957 var præget af et truende sprogbrug, hvor man spillede på muligheden for aktioner mod Danmark og generelt lagde et stærkt politisk pres på landet, som eksemplificeret ved Bulganins brev, så kan man allerede inden Cuba-krisen indtrådte i 1962 konstatere en bedring i det dansk-sovjetiske forhold, hvor den truende politik fra 1957 og frem blev udskiftet med en mere imødekommende politik (DUPI, 1997: 407, 409 og 418-19). At det sovjetiske pres på Danmark var mindre i 1968 end i 1957 understreges endvidere ikke mindst af, at Thule-ulykken i 1968 ikke resulterede i protester fra den sovjetiske regering mod Danmark, men kun førte til protester overfor USA (Olesen og Villaume, 2006: 644).

Selv om ovenstående ikke skal tolkes derhen, at den eksterne trusselsforklaring ikke spillede ind i tilknytning til hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken, er det imidlertid pointen, at denne forklaringstype spiller en mere sekundær rolle sammenlignet med situationen i 1957. Derimod kan forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse siges at få en fremtrædende rolle, når man skal forstå hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken i 1968. Hemmeligholdelsen tager i denne sammenhæng sit afsæt i, at Krag-regeringen i første omgang forsøger at udskyde en officiel meddelelse omkring ulykken så lang tid som muligt. Denne reaktion kan kobles sammen med, at der dagen efter ulykken var folketingsvalg i Danmark og som DUPI-redegørelsen formulerer det, var der grundlag for, at *"(...) meddelelsen om ulykken kunne blive inddraget i valgkampen og måske blive brugt til angreb på regeringen"* (DUPI, 1997: 455 og

Olesen, 1999: 17 og Olesen og Villaume, 2006: 639 og Lidegaard, 2001b: 404). Dermed kan man se Krag-regeringens håndtering som et eksempel på, at policy-makernes egeninteresse spiller ind som forklaring på hemmeligholdelsen, hvor objektet for hemmeligholdelsen er den nationale offentlighed, og motivationen er knyttet til, at man ønsker at beskytte sig imod offentlighedens dom. I forbindelse med Krag-regeringens forsøg på at udskyde meddelelsen om fly-ulykken er det desuden bemærkelsesværdigt, at udenrigsministeriets direktør forsvarer den sene information af offentligheden med et hensyn til USA, som skulle have informeret Danmark om, at alle oplysninger var fortrolige (DUPI, 1997: 461). Med blik for Krag-regeringens eget forsøg på at udskyde offentliggørelsen kan denne forklaring tolkes som et eksempel på, som det også blev fremhævet indenfor forklaringen omkring policy-makers egeninteresse, at de statslige myndigheder forsøger at dække den mindre legitime egeninteresse-forklaring ind under en mere legitim forklaring med henvisning til nationens interesser.

Det er imidlertid ikke kun i forbindelse med forsøget på at udskyde offentliggørelsen af ulykken, at hemmeligholdelsen i forbindelse med Thule-ulykken kan forklares med udgangspunkt i forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse. Også Krag's offentlige udtalelse 22. januar om, at overflyvninger af Grønland med atomvåben ikke kunne finde sted, til trods for han havde viden om, at det fandt sted, kan tolkes med udgangspunkt i denne forklaring. Med blik for valgsituationen kan det således ses som i Krag's interesse at fjerne uklarheder og modvirke indtrykket af en hemmelig indforståethed med USA. Som DUPI-redegørelsen formulerer det: *"Krag ønskede at fortsætte som statsminister og har under indtryk af valgkampen og den gennem længere tid tilspidsede og uafklarede politiske situation i Danmark haft et behov for at udsende et klart signal om et punkt, han følte havde afgørende betydning for tilliden til ham og for opslutningen bag Socialdemokratiets sikkerhedspolitik"* (DUPI, 1997: 459 og DUPI, 1997: 459, Olesen, 2011: 140-141 og Olesen, 1999: 26-27 og Olesen og Villaume, 2006: 639 og Lidegaard, 2001b: 405). Med udgangspunkt i forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse kan man udtrykke det på den måde, at Krag's udtalelse og hemmeligholdelse af sin viden omkring overflyvningerne af Grønland med atomvåben primært sigtede mod en national offentlighed og havde til hensigt at varetage Krag's egne politiske interesser.

Selvom man på baggrund af Olesens fremstilling kan finde understøttelse til forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse i tilknytning til Krag's udtalelse og hemmeligholdelse af sin viden

omkring overflyvninger med atomvåben i 1968, så kan man også argumentere for, at Olesens fremstilling understreger en begrænsning i denne udlægnings forklaringskraft. Olesen konstaterer således om Krag, at: *"(...) There are several indications that he was in fact concerned about the inconsistencies of the Danish nuclear policy"* (Olesen, 1999: 27). Her ud af kan man tolke, at bevæggrundene for Krag's hemmeligholdelse bundede i en reel bekymring for hemmeligholdelsen, der rakte udover en snæver policy-makers egeninteresseforklaring. Til at understøtte dette henviser Olesen til, at Krag allerede i sin dagbog i 1959 gav udtryk for, at han var bekymret for H.C. Hansens stiltiende accept af atomvåben i Grønland (Olesen, 2011: 140-141 og Olesen, 1999: 26-27). I den forbindelse er det imidlertid væsentligt at være opmærksom på, som det kan udledes af Bent Egaa Kristensens udlægning, at Krag's dagbogscitat ikke nødvendigvis skal tolkes som udtryk for en reel bekymring, der rækker udover policy-makers egeninteresseforklaringen, men ligeså godt kan tolkes indenfor rammerne af denne. Således understreger Kristensen, at citatet meget vel kan være henvendt til en ekstern fremtidig læser og ses som Krag's ønske om at gøre H.C. Hansen til den ansvarlige for hemmeligholdelsen. I denne tolkning fremstår citatet således som udtryk for en foregivet, men ikke en reel bekymring for hemmeligholdelsen hos Krag, og dermed i høj grad som udtryk for forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse (Kristensen, 2007: 120-124).

6.3. Bureaukratisk politikforklaring og elitær kontrol med udenrigspolitikken som outcome i den tidlige hemmeligholdelse?

Ovenstående har vist, hvordan der kan findes belæg for, at såvel de eksterne forklaringer som forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse har spillet ind i den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen. Dertil kommer desuden, at det har vist, hvordan der kan argumenteres for en dimensionsforskydning fra den eksterne trusselsforklaring som dominerende forklaring på H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957 til policy-makers egeninteresse-forklaringen som dominerende forklaring på hemmeligholdelsen i forbindelse med håndteringen af Thule-ulykken i 1968.

Ser vi nu nærmere på den bureaukratiske politikforklaring, så synes man også at kunne argumentere for, at denne forklaringstype har spillet ind i den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen fra 1957 til 1968. Når DUPI-redegørelsen skal forsøge at forklare, hvordan der i et åbent system som det danske har kunnet figurere en hemmelig atompolitik, peger forfatterne således på, at politikken generelt blev udformet på en måde, hvor man hele tiden havde en betydelig distance til sagskomplekset. DUPI-redegørelsen taler om, at der *"(...) skabtes en form for egendynamik, der for*

eksempel viste sig ved, at man – som følge af ikke at søge oplysninger og ikke at udnytte de oplysninger, man havde – gradvis kom til at mangle viden” (DUPI, 1997: 571). Redegørelsen understreger desuden, hvordan der i starten af 1960erne udviklede sig et standardsvar fra regeringens side om, at der ikke var placeret atomvåben i Grønland (DUPI, 1997: 435). Man kan i denne forbindelse argumentere for, at vi bevæger os over imod den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelse, derved at etableringen af en egendynamik og standardsvar kan siges at udtrykke en form for rutinemæssige adfærd i hemmeligholdelsesprocessen. Det bliver således rutine eller sædvane hos de statslige myndigheder ikke at søge den fulde indsigt eller det fulde overblik i sagen. Uklare og upræcise svar fra politikere og embedsmænd kan således forklares med, at der bliver skabt en tradition for, at man ikke søgte den nødvendige viden, hvilket medførte, at man ikke kunne give et præcist svar.

At den bureaukratiske politikforklaring er anvendelig i forhold til at forklare den tidlige hemmeligholdelse i Thule-sagen underbygges desuden af et konkret eksempel fra DUPI-redegørelsen. Heri beskrives det, hvordan en yngre medarbejder i Udenrigsministeriet, da han ikke kan få de tilsyneladende modstridende oplysninger fra Kampmann i 1961 om ingen atomvåben i Danmark inklusiv Grønland og sit upræcise kendskab til H.C. Hansen-papiret til at hænge sammen blot får at vide, at *”(...)»statsministeren har bestemt, at der ikke er atomvåben i Grønland«”* (DUPI, 1997: 572). DUPI-redegørelsen konstaterer i forbindelse hermed, at udlægningen i citatet formentlig har afspejlet opfattelsen hos mange (DUPI, 1997: 572). Dette kan tolkes derhen, at når embedsmændene ikke søger indsigt og hemmeligholdelsen opretholdes, så hænger det sammen med den bureaukratiske politikforklarings element omkring en overloyalitet i embedsværket, hvor embedsmændene er omhyggelige med at handle indenfor de politisk definerede rammer og ikke gå videre eller dybere ned i sagen. At der i Thule-sagen var et stærkt krav om loyalitet fra embedsmændenes side understreges af et ministerielt notatudkast fra maj 1963. Heri står der, at der ikke var atomvåben i Grønland, mens den oprindelige håndskrevne indskudte sætning om, at de danske myndigheder i hvert fald ikke var vidende herom, er blevet strøget i notatets behandling videre oppe i Udenrigsministeriet. Som Villaume konstaterer, kan dette ses som *”(...) et internt signal om, at dette var et spørgsmål, som var afklaret, eller som ikke skulle uddybes eller forfølges”* (Olesen og Villaume, 2006: 564-65). Dermed kan det også ses som et internt signal om, at der i denne sag forventes en stærk loyalitet, som kan have bidraget til hemmeligholdelsesprocessen.

Selv om meget taler for, at den bureaukratiske politikforklaring kan have forklaringskraft i forhold til den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, er det karakteristisk, at man med udgangspunkt i Villaumes udlægning kan argumentere for, at det han betegner *"ikke-se-ikke-høre, ikke-tale-politikken"* eller *"den selvvalgte uvidenheds politik"* primært må betragtes som et outcome af mere eksterne forklaringstyper (Villaume, 1997). På samme måde synes man fra såvel embedsmands- som fra forskerhold at kunne udlede, at heller ikke forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken skal ses som en selvstændig forklaring på den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, men derimod som et outcome af den eksterne trusselsforklaring. Forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken synes således kun at eksistere i kraft af – og er derved determineret af – den eksterne trusselsforklaring. Denne sammenhæng kan udledes af tidligere overarkivar i Udenrigsministeriet Viggo Sjøqvists analyse af udenrigspolitik og parlamentarisme i Danmark. I analysen forholder Sjøqvist sig ikke eksplicit til Thule-sagen, men da han varetog funktionen som overarkiv fra 1961 til 1974 (Bjørn, 1983: 407), kan hans udsagn på mange måder siges at være udtryk for en embedsmandsbetragtning fra den tidlige del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. I sin analyse skriver Sjøqvist bl.a., at: *"(...) skulle der under en international krise opstå en situation, der kræver pludselige og drastiske beslutninger, så skal det nok vise sig, at det normale apparat med folkerepræsentation og udvalg bestående af politikere, erhvervsfolk og embedsmænd er alt for langsomt og tungt arbejdende. Da vil afgørelsen som så mange gange før i vort lands historie komme til at ligge i hænderne på en ganske lille gruppe af politikere bistået af enkelte topembedsmænd"* (Sjøqvist, 1980: 73). Når udsagnet kan tolkes i retning af forklaringen om sikringen af elitær kontrol med udenrigspolitikken, så hænger det sammen med, at Sjøqvist argumenterer for, at hensynet til en effektiv udenrigspolitik kan medføre, at udenrigspolitiske beslutninger nogle gange må tages af en snæver beslutningskreds. Hvad der imidlertid er centralt i nærværende sammenhæng er, at denne elitære kontrol, ifølge Sjøqvist, kun indtræder, når der er en international krise eller man kunne sige, når der er en ekstern trussel. På denne baggrund skal ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken således ikke ses som en selvstændig forklaring på hemmeligholdelsen, men kun som en konsekvens af den eksterne trussel. Samme udlægning konkretiseret til Thule-sagen finder man i Hans Mouritzens bearbejdning af Thule-sagen. Her argumenterer han for, at der kan identificeres en elitisme i den danske politik, og hans argument er, at denne elitisme eller centralisering af den udenrigspolitiske beslutningsproces kan forklares med en stigning i den eksterne fare. Centraliseringen af beslutningsprocessen bliver en ekstra magtressource, som nationalstaten kan gribe til, når der er eksterne farer eller spændinger,

hvilket bl.a. er med til at reducere muligheden for, at andre stater kan få en gevinst ud af at spille interne aktører ud i mod hinanden. Centraliseringen kommer bl.a. til udtryk ved, at sektorministerier og andre bureaukratiske enheder bliver overtrumpet af et centralt ministerium i udenrigspolitiske anliggender. Det vil typisk være Statsministeriet eller Udenrigsministeriet, der overtrumfer og hævder at monopolisere bl.a. de professionelle evner, der er ekstra krævet i en situation med ekstern fare. Mouritzen understreger, at centraliseringen, der opstår som følge af den eksterne fare, reducerer demokratiet, derved at færre personer deltager i politikformuleringen og færre personer er tilstrækkeligt repræsenteret og informeret (Mouritzen, 1998: 80 og 84-87). Centralt i nærværende sammenhæng er, at Mouritzen synes at argumentere for, at den eksterne fare, som kan sidestilles med det, der ovenfor blev omtalt som den eksterne trussel, synes at determinere en centralisering af beslutningsprocessen og elitisme, dvs. det, der ovenfor blev omtalt som forklaringen omkring sikringen af den elitære kontrol med udenrigspolitikken. Ved at argumentere for at den eksterne trussel bliver determinerende for ønsket om en sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken, kan man sige, at Mouritzen ikke forholder sig til, at ønsket om en sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken kan ses som en selvstændig forklaring på hemmeligholdelsesprocessen i Thule-sagen. Det synes imidlertid også muligt at argumentere for, at ønsket om en sikring af den elitære kontrol med udenrigspolitikken kan ses som en selvstændig forklaring på hemmeligholdelsen i Thule-sagen og som i højere grad knyttet til udenrigspolitikken generelt og ikke kun som noget, der opstår i en egentlig trusselssituation. Dette vil der blive set nærmere på i det følgende, hvor omdrejningspunktet vil være den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen.

6.4. Ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken som selvstændig forklaring i den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen

Mens man på baggrund af Mouritzens udlægning ovenfor kan argumentere for, at den elitære kontrol med udenrigspolitikken alene skal ses som et outcome af den eksterne trusselsforklaring, kan der også findes belæg for, at forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken kan have en mere selvstændig forklaringskraft i forbindelse med hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Til at understøtte dette kan man bl.a. pege på indlægget af tidligere departementschef i Statsministeriet og direktør for Udenrigsministeriet Eigil Jørgensen i Udenrigsministeriets 225-års jubilæumsbog fra 1995. Indlægget kan på den ene side ses som en embedsmandsbetragtning fra den tidlige del af Thule-sagen, da Eigil Jørgensen var departementschef i Statsministeriet fra 1965-1973,

og dermed også i forbindelse med den tidlige del af Thule-sagen. Samtidig falder indlægget ind i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, da det udkommer i 1995 samme år som offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret (Jørgensen, 1995: 121 og Petersen og Nielson, 1995: 7).

Det centrale i nærværende sammenhæng er imidlertid, at Jørgensen i indlægget sætter spørgsmålstejn ved det positive i den udvikling, han mener, har fundet sted fra 1970 til 1995, hvor udenrigsministeren og Udenrigsministeriet i stigende grad har skullet forholde sig til, at folketinget ofte med en indenrigspolitisk dagsorden har øvet indflydelse på udenrigspolitiske beslutninger. Jørgensens bekymring knytter sig i forlængelse heraf til, at folketingets øgede inddragelse sker på bekostning af Danmarks udenrigspolitiske handlemuligheder og dermed vanskeliggør udenrigstjenestens opgave med at varetage nationens interesser (Jørgensen, 1995: 121-122). I sin beskrivelse af Grønlands- og Thule-politikken argumenterer han derfor også for, at lukketheden i denne sammenhæng skabte grundlaget for en effektiv og konsekvent udenrigspolitik til Danmarks fordel. Som han formulerer det: *"Den konsekvente linie gjorde det muligt for landet at opnå en udenrigspolitisk frihed, som Danmark ellers ikke ville have haft, og som en åben politik næppe kunne have sikret. Det er et aspekt, man bliver nødt til at tage i betragtning i de videre overvejelser om udenrigspolitikken forvaltning"* (Jørgensen, 1995: 152). Med Jørgensens kobling mellem en snæver udenrigspolitisk beslutningsproces og effektiviteten i Danmarks udenrigspolitik kan indlægget ses som en generel understøttelse til forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken, hvor argumentet for en lukket eller hemmelig beslutningsproces netop kobles sammen med et effektivitetshensyn. Dermed kan man også tolke Jørgensens udlægning som en understøttelse af, at ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken kan være et argument for hemmeligholdelsen i sig selv og ikke kun, som det bl.a. blev udledt af Mouritzens fremstilling ovenfor, som et outcome når der eksisterer en ekstern trussel. Selv om Eigil Jørgensen afslutningsvis argumenterer for, at man skal forsøge at finde en balance, hvor også folketinget kan få medindflydelse på udenrigspolitikken, fastholder han således, at det er væsentligt, at regeringstoppen har muligheden for at træffe afgørelser uden i forvejen at have drøftet det i detaljen med folketingets øvrige partier (Jørgensen, 1995: 154).

Udover Eigil Jørgensens udlægning kan man også på baggrund af det indsamlede dokumentgrundlag i forbindelse med nærværende speciale til belysning af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen finde understøttelse til, at forklaringen omkring den elitære

kontrol med udenrigspolitikken kan ses som en selvstændig forklaring på hemmeligholdelsen i Thule-sagen og ikke kun som et outcome af den eksterne trusselsforklaring. Ser vi på redegørelsen fra Undersøgelsesgruppen under Udenrigspolitisk Nævn, der undersøgte forløbet omkring offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret i 1995, så kan man heraf udlede, at ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken stadig synes væsentligt for hemmeligholdelsen til trods for, at den umiddelbare eksterne trussel fra Sovjetunionen ikke længere var nærværende efter Sovjetunionens opløsning i 1991 (DIIS, 2005b: 34). Redegørelsen fra undersøgelsesgruppen peger således på, at det er topministerier og disses ministre og embedsmænd, der er inde over håndteringen af offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret. Dette fremgår bl.a. af et svar fra den daværende statsminister til undersøgelsesgruppen. På spørgsmålet om, hvorfor han først inddrager forsvarsministeren et halvt år efter, man har fundet H.C. Hansen-brevet, svarer statsministeren: *"(...) at man ønskede sagen holdt i et så snævert forum som muligt i første omgang (...)"* (TAA 4, 1996: 6). Et udsagn, der synes at underbygge forklaringen omkring hemmeligholdelse som udtryk for, at man ønsker at sikre en elitær kontrol med udenrigspolitikken, hvorfor man træffer beslutninger i snævre grupper, mens mindre centrale aktører ekskluderes. Da forsvarsministeren så inddrages i processen understreger han da også, at det fortsat kun var en lille gruppe, der deltog i de forskellige møder bestående af statsministeren, udenrigsministeren og forsvarsministeren foruden *"(...) et lille antal embedsmænd fra de berørte ministerier (...)"* og han uddyber videre: *"Der var ikke udfærdiget talepapirer til møderne, og der var heller ikke taget referater af disse"* (TAA 4, 1996: 7-8). Igen peger dette i retning af ønsket om en elitær kontrol med hele processen omkring offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret og informationerne i tilknytning hertil. Endelig er det bemærkelsesværdigt, at undersøgelsesgruppen påviser, at Statsministeriet i en sag om erstatning til thulearbejderne mundtligt har været inde og kommentere på sundhedsministerens talepapir i forbindelse med et samråd og forsøgt at gøre redegørelsen bredere inden samrådet (TAA 4, 1996: 9-10). Det giver et indtryk af, at Statsministeriet forsøger at styre processen omkring håndteringen af Thule-sagen. Dette indtryk synes desuden at blive underbygget i forbindelse med FAST's advokat A's forsøg på i 1994 at få aktindsigt i materiale vedrørende flystyrtet i 1968. I forbindelse med statsapparatets stillingtagen til spørgsmålet om aktindsigt deltager Statsministeriet således til trods for, at ministeriet efterfølgende giver udtryk for, at de ikke ligger inde med klassificeret materiale (TAA 2, 1994: 1-2). Dette kunne pege i retning af, at selvom Statsministeriet ikke har noget direkte at bidrage med, så finder de det stadig væsentligt at være inde over processen omkring

offentliggørelsen af informationer i Thule-sagen og dermed sikre en elitær kontrol med, hvad der hemmeligholdes, og hvad der offentliggøres i tilknytning til sagen.

6.5. Den bureaukratiske politikforklaring som væsentligt parameter i den sene hemmeligholdelse

Foruden at understøtte forklaringen om den elitære kontrol med udenrigspolitikken som selvstændig forklaring i den sene del af hemmeligholdelsen, så synes empiri-grundlaget til den sene del af hemmeligholdelsen også at understøtte den bureaukratiske politikforklaring som et væsentligt parameter. I forbindelse med FAST's advokat A's forsøg på i 1994 at få aktindsigt i oplysninger om flystyrtet i 1968 ses det bl.a., hvordan Forsvarsministeriet henviser til, at deres materiale ikke er omfattet af offentlighedsloven, fordi det er fra før 1971 (TAA 2, 1994: 2). Denne henvisning kan siges at pege i retning af den bureaukratiske politikforklaring, fordi offentliggørelsen hæmmes og hemmeligholdelsen fastholdes ved at henvise til formelle procedurer og regler. Da FAST's advokat B nogle år senere i forbindelse med en sag, som han forsøger at rejse for en thulearbejder ved menneskerettighedskommissionen i Strasbourg, redegør for ministeriernes ageren i processen med advokat A's forsøg på at få indsigt i materiale fra Thule-ulykken, understreger han da også, at advokat A mødes af bureaukratiske forhindringer. Som han formulerer det: *"Despite persistent attempts by [advokat A] after 1993 to obtain access to relevant information contained in Government held documents, he was unable to do so on account of obstructive bureaucratic procedures and the inapplicability of the 1971 Freedom of Information Act"* (TAA 7, 1999: 2-3). Denne udlægning kan siges at understøtte den bureaukratiske politikforklaring element om, at informationer hemmeligholdes som følge af overholdelsen af procedurer og regler i bureaukratiet.

Interviewet med Thulearbejder A og B synes også umiddelbart at underbygge den bureaukratiske politikforklaring element om, at hemmeligholdelsen skyldes statsapparatet overholdelse af procedurer, regler og rutiner. Thulearbejder B siger således om embedsmændene: *"Fordi hvad gør de? De kigger bare ned og siger: Hvad svarede vi sidste gang? Nå, jamen så skriver vi da bare det en gang til"* (Interview 1: 13). Lidt senere i interviewet giver han desuden udtryk for noget af det samme, da han siger omkring embedsmændene: *"Men du kan i hvert fald se, at når de har svaret på tingene en gang, hvis man svarer. Så... så vil det være det samme svar, der kom på andre lignende spørgsmål"* (Interview 1: 14). Umiddelbart peger dette i retning af at understøtte den bureaukratiske politikforklaring og hypotesen herom, derved at de statslige myndigheder giver de

samme standardsvar, når thulearbejderne forsøger at opnå indsigt, hvilket peger i retning af, at det er en rutinemæssige håndtering, der er med til at forårsage hemmeligholdelsen.

At overholdelsen af standardprocedurer og en rutinemæssig ageren har haft betydning for hemmeligholdelsen i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen understøttes samtidig af Svend Aage Christensens rapport om ”den forsvundne bombe”. Dokumentgennemgangen i Christensens rapport, der har afsæt i den amerikanske hemmeligholdelses- og offentliggørelsesproces i tilknytning til dokumenter i Thule-sagen, viser således, hvordan en stor del af maskeringerne i de forskellige dokumenter fra amerikansk side ofte er udtryk for en inkonsistens. Som Christensen selv formulerer det: *”Vi har set en del eksempler på, at dokumenter holdes fejlagtigt tilbage, og at maskeringer af dokumenter er inkonsistente”* (Christensen, 2009: 163). Christensen peger i denne sammenhæng bl.a. på en situation, hvor det i ét dokument er maskeret hvilke våben, der var detoneret på eller over isen, mens det i et andet dokument afklassificeret tre år tidligere faktisk fremgår, hvilke våben der er tale om. Et andet eksempel knytter sig til, da Danmark i 1995 spørger om et bestemt dokument kunne stilles til rådighed for Danmark fra USA. Her afviser USA det af hensyn til deres sikkerhedsinteresser, men kort tid efter bliver en maskeret version af dokumentet imidlertid gjort offentligt tilgængelig (Christensen, 2009 152-53 og 162). Inkonsistensen i hemmeligholdelses- og offentliggørelsespolitikken, som Christensen illustrerer, synes at underbygge den bureaukratiske politikforklarings elementer omkring en rutinemæssig ageren og overholdelsen af standardprocedurer som væsentlige i forklaringen af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Christensens fremstilling synes imidlertid også at pege på et andet element indenfor den bureaukratiske politikforklaring som væsentligt i tilknytning til hemmeligholdelsen. Han skriver således i forhold til inkonsistensen i hemmeligholdelses- og offentliggørelsespraksissen: *”En security reviewer, der overvejer at løfte blot en enkelt sort bjælke fra et dokument, må let kunne føle sig overvældet ved tanken om de konsekvenser, det måske kunne få for snesevis af andre dokumenter. Stillet over for den arbejdsbyrde og den risiko for fejltagelser, det kunne indebære, er den lette udvej for security revieweren at opretholde den eksisterende klassificering”* (Christensen, 2009: 163). Dette citat understreger på mange måder tendensen til ”overhemmeligholdelse”, som også er en del af den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelsen. Citatet peger således i retning af, at frygten for offentliggørelsens konsekvenser og tendensen til fra aktørerne i de statslige myndigheder til at hemmeligholde for en sikkerheds skyld også har spillet ind i forhold til hemmeligholdelsen i Thule-sagen.

At den bureaukratiske politikforklarings element omkring ”overhemmeligholdelse” som følge af en overdreven påpasselighed i bureaukratiet for at komme til at udlevere noget, man ikke kender konsekvenserne af, har spillet ind i forhold til hemmeligholdelsen i Thule-sagen, synes interviewet med thulearbejderne at understøtte. Dette kan bl.a. udledes af Thulearbejder B’s gengivelse af en dialog mellem sagsbehandleren og dennes chef i Sundhedsministeriet, da repræsentanter fra FAST er til møde i ministeriet vedrørende udleveringen af nogle dokumenter. Thulearbejder B gengiver dialogen på følgende måde: *”Så siger hun (kontorchefen, red.), jamen dem (dokumenterne, red.) har de så liggende derude, og det er jo håndskreven, og det er ikke sådan til at læse. Jamen, har du dem (henvendt til sagsbehandleren, red.). Jamen, det havde de. Jamen, så kan du jo så tage og aftale et møde med dem (repræsentanterne fra FAST, red.) og så vise dem de der dokumenter, de gerne vil se. Jamen, det måtte han ikke. Jo, det måtte han sgu godt, sagde hun. Der var sgu ikke nogen tvivl. Hun skar igennem”* (Interview 1: 16). Denne dialog synes at afspejle, at sagsbehandleren i dette tilfælde hemmeligholder nogle dokumenter, som det i hvert fald ifølge hans chef ikke er nødvendigt at hemmeligholde. Dermed kan man også tolke dette som udtryk for den bureaukratiske politikforklaring, hvor embedsmændene ser hemmeligholdelsen af informationerne, som den trygge løsning og derfor, hvis de er i tvivl, hemmeligholder oplysningerne for en sikkerheds skyld. Denne tolkning understøttes desuden af Thulearbejder B’s udsagn senere i interviewet, hvor han understreger: *”Fordi det er ligesom om, at sagsbehandleren han tør sgu ikke svare noget, som der ikke er svaret på i forvejen”* (Interview 1: 18). Denne fremstilling af sagsbehandleren kan kobles til den bureaukratiske politikforklaring, derved at den understreger frykten for at svare på spørgsmål og give information om noget, der i forvejen ikke er givet informationer om. Dermed kan den også siges at understøtte elementet indenfor den bureaukratiske politikforklaring, der knytter sig til tendensen til en overdreven påpasselighed hos de statslige myndigheder som en del af forklaringen på hemmeligholdelsen. En overdreven påpasselig, der desuden også kan tolkes ud af Thulearbejder B’s udsagn om et møde medlemmer fra FAST skal til i Sikkerhedspolitisk Kontor under Udenrigsministeriet. I den forbindelse fortæller han: *”Men det har altså været sådan, at ham der, vi har dialog med, og som vi også skulle til møde med, siger, jamen vi kan ikke få lov til at holde det møde, uden min chef han er der”* (Interview 1: 31-32). Medarbejderens ønske om at have sin chef med til mødet kan igen tyde på, at der for statsapparatets medarbejdere er en vis utryghed og stor påpasselighed knyttet til behandlingen af informationer og dokumenter i tilknytning til Thule-sagen. En påpasselighed som Thulearbejder B andetsteds knytter an til en frygt for, at de involverede personer kan miste deres arbejde. I forhold til, at de ofte mødes

af svaret om, at noget er hemmeligt, siger han således: *"Men altså bag det udtryk, næsten uanset hvor det kommer fra af de folk, der svarer på det, der ligger også hos ham, der skal svare, en angst for, at han kommer til at sige noget, der koster ham hans stilling"* (Interview 1: 29). Det kan forekomme ret upræcist, hvilke "folk" Thulearbejder B hentyder til i denne sammenhæng, og med sin efterfølgende henvisning til en læge, som han mener, mistede sin stilling, fordi han kunne lave nogle analyser, der støttede thulearbejdernes sag (Interview 1: 29), står det ikke klart, om han henviser til personer hos de statslige myndigheder, der tilbageholder oplysninger. Men man kan imidlertid tolke udtrykket "uanset, hvor det kommer fra af de folk, der svarer på det", som om det er en generel og bred erfaring, thulearbejderne har oplevet i deres kamp for indsigt og oplysning hos myndighederne.

Ser vi nu nærmere på interviewet med Embedsmand A, så afviser han, at der generelt skulle være en tendens til overforsigtighed blandt embedsmændene i statsapparatet. Alligevel kan hans udsagn siges at pege i retning af, at embedsværket er opmærksomme på at omgå informationer og oplysninger med stor forsigtighed og på en sådan måde, at embedsmændene ikke selv kan blive stillet til regnskab. Som Embedsmand A formulerer det: *"(...) men det ligger nok i vores, den måde vi formulerer os på, at vi forsøger at bringe os ud af situationer, hvor selv det om en indberetning blev offentliggjort kunne skabe et problem ikke?! Så vi forsøger alle sammen at skrive på en måde, der per definition reducerer både behovet for fortrolighed i formel forstand – klassifikationen – øhm, men også minimerer risiciene for, at hvis et papir af den ene eller den anden grund skulle falde, skulle tilfalde offentligheden, tilfalde fremmede magter, at så skulle det skabe problemer for os ik?"* (Interview 2: 8-9). Denne forsigtighed i håndteringen af informationer og opmærksomhed omkring, at håndteringen ikke kommer til at skade embedsmændene selv, understreger Embedsmand A desuden også senere i interviewet (Interview 2: 19-20). Dermed synes Embedsmand A's udsagn også at kunne underbygge, at der i hvert fald er en markant påpasselighed i omgangen med informationer og oplysninger i statsapparatet, der bl.a. knytter sig til en bekymring for at en mulig offentliggørelse, ville kunne have negative konsekvenser for embedsmændene selv.

Foruden elementet omkring påpasseligheden fra embedsmændene i statsapparatet kan dokumenterne fra FAST's arkiv og interviewet med thulearbejderne anvendes til at understøtte, at også konkurrencen mellem aktørerne i bureaukratiet, som også er en del af den bureaukratiske politikforklaring, kan tolkes som havende betydning for den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-

sagen. Af dokumenterne fra FAST's arkiv fremgår det bl.a., hvordan FAST's advokat A i sin søgen efter aktindsigt i materiale vedrørende flystyrtet i 1968, giver udtryk for en frustration over, at intet ministerium tager ansvaret for at sørge for, at han får aktindsigten. Justitsministeriet henviser til Socialministeriet, og af Socialministeriets svar til FAST's advokat A fremgår det, at de bl.a. undskylder en del af forsinkelsen i deres tilbagemelding med, at de som koordinerende ministerium for aktindsigtsspørgsmålet endnu ikke har fået svar fra Energistyrelsen (TAA 3, 1994 og TAA 7, 1999: 3 og annexure F). Denne proces kan tolkes derhen, at de statslige myndigheder forsøger at fastholde hemmeligholdelsen ved at sende ansvaret videre til hinanden, hvilket da også er FAST's advokat B's udlægning, da han nogle år senere med henvisning til advokat A's henvendelse til Socialministeriet udtrykker: *"I think the Government was playing a "shell game" by moving its responses from one Ministry to another"* (TAA 6, 1999). Denne tendens til at hemmeligholdelsen fastholdes ved, at de statslige myndigheder sender ansvaret videre mellem hinanden underbygges desuden af interviewet med thulearbejderne, hvor de giver udtryk for, at FAST og deres repræsentanter, når de har søgt informationer, har oplevet at blive sendt frem og tilbage mellem SIS (Statens Institut for Strålehygiejne) og Sundhedsstyrelsen, som henviser til hinanden, til trods for at de relevante dokumenter ligger hos SIS (Interview 1: 26-28). Selvom det af teoriafsnittet, hypoteserne og underspørgsmålene ovenfor fremgik, at det interne konkurrenceelement som del af den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelse kom til udtryk ved, at enhederne i bureaukratiet hemmeligholdt oplysninger for at opnå en positiv fordel overfor andre enheder, kan også tendensen til at sende ansvaret videre forstås i denne interne konkurrencekontekst. Når enhederne forsøger at sende ansvaret videre, kan det således ses som udtryk for, at hemmeligholdelsen fastholdes, fordi enhederne ønsker at undgå en negativ ulempe overfor andre enheder ved at påtage sig ansvaret for offentliggørelsen af informationerne.

6.6. Fra ekstern trusselsforklaring til ekstern tilpasningsforklaring

Selvom der i de to underafsnit ovenfor er blevet argumenteret for, at såvel ønsket om en elitær kontrol med udenrigspolitikken som den bureaukratiske politikforklaring har forklaringskraft i den sene hemmeligholdelse, er det ikke ensbetydende med, at der ikke kan findes belæg for de mere eksterne forklaringer i den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen. Trods den direkte eksterne trussel fra Sovjetunionen ikke længere var nærværende, er det således karakteristisk, at der kan findes understøttelse til, at hemmeligholdelsen stadig tog udgangspunkt i nogle af de bevæggrunde, der knytter sig til den eksterne trusselsforklaring. I svaret på FAST's advokat A's ansøgning om

aktindsigt i materiale vedrørende flystyrtet i 1968 i 1994 er det således værd at notere sig, at mens det i Forsvars- og Udenrigsministeriet er kontorcheferne, der står på som kontaktpersoner vedrørende aktindsigtsspørgsmålet, så er det i de øvrige ministerier ”blot” fuldmægtige, der er kontaktpersoner (TAA 2, 1994: 6). Dette kan tolkes i retning af den eksterne trusselsforklaring på hemmeligholdelsen, derved at det kan ses som et udtryk for, at i de ministerier, hvor der kan findes militær- og sikkerhedspolitiske oplysninger, er der en særlig opmærksomhed og påpasselighed med, hvad der unddrages fra hemmeligholdelsen. Forskellen i kontaktpersoner kan således med udgangspunkt i den eksterne trusselsforklaring siges at udtrykke, at der er en særlig opmærksomhed på, hvad der unddrages fra hemmeligholdelsen, når det vedrører militær- og sikkerhedsmæssige spørgsmål, som man frygter, kan komme i eksterne fjenders hænder. Denne særlige opmærksomhed på de militær- og sikkerhedsmæssige oplysninger kan også tolkes ud af de statslige myndigheders stillingtagen til FAST’s advokat A’s ansøgning om aktindsigt. Således synes Udenrigsministeriet at skelne mellem fortroligt materiale og materiale vedrørende de sundhedsmæssige aspekter af sagen. Mens ministeriet ikke kommenterer yderligere på det fortrolige materiale, henviser de til, at de har videresendt materiale vedrørende de sundhedsmæssige aspekter til sundhedsmyndighederne (TAA 2, 1994: 2). Denne skelnen mellem sundhedsmæssige informationer og det øvrige fortrolige materiale kunne tyde på, at det Udenrigsministeriet er særlig fokuseret på at hemmeligholde er elementer vedrørende det militær- og sikkerhedspolitiske. En udlægning der understøtter, at bevæggrundene for hemmeligholdelsen skal findes i den eksterne trusselsforklaringens motiv omkring frygten for, at militær- og sikkerhedsmæssige oplysninger kommer i eksterne aktørers hænder.

Svend Aage Christensens dokumentgennemgang i hans rapport om ”den forsvundne bombe” synes at understøtte, at den eksterne trusselsforklaring også har forklaringskraft i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Dokumentgennemgangen viser således, at der kan ses et mønster i forhold til, at det primært er militære oplysninger – eller mere specifikt våbenoplysninger – der hemmeligholdes. Et par eksempler kan illustrere dette mønster. For det første argumenterer Christensen for, at de slettede linjer i dokument 107145 indeholder en beskrivelse af kernevåbnene fra ulykken (Christensen, 2009: 144-45). På samme måde skriver han i forbindelse med dokument 107120, at ”*Beskrivelsen af en eller flere våbendele er maskeret*” (Christensen, 2009: 155). Endelig henviser han fx i forbindelse med dokument 318366 til, at et maskeret afsnit i dette dokument formentlig indeholder konfidentielle data om våbendesign eller noget tilsvarende (Christensen, 2009: 165-66). Christensen understreger da også selv i sin rapport, at hemmeligholdelsen i Thule-

sagen fra amerikansk side synes knyttet til det våbenteknologiske aspekt såvel tidligere som i dag. Han skriver således i tilknytning til et af dokumenterne, at man efter ulykken i 1968 ”(...) *var påpasselige med, at de danske videnskabsmænd ikke fik adgang til klassificeret information om våbnene*”, og han trækker i forlængelse heraf en kobling til hemmeligholdelsesprocessen i dag, når han skriver, at ”*De samme hensyn afspejles ikke overraskende den dag i dag i den klassifikationspolitik, der regulerer adgangen til dokumenter om ulykken*” (Christensen, 2009: 157). Christensens fremhævnning af et mønster, hvor det primært er militær- og våbenteknologiske oplysninger, der hemmeligholdes, understøtter den eksterne trusselsforklaring, hvor det ikke mindst er den type oplysninger, der hemmeligholdes, af frygt for, at disse oplysninger kommer i eksterne fjenders hænder og derved kan være med til at kompromittere statens sikkerhed.

Til trods for at man kan argumentere for, at den eksterne trusselsforklaring både i en dansk og i en amerikansk kontekst synes at have forklaringskraft i forhold til den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, kan der imidlertid også identificeres en tendens til, at der i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen sker en bevægelse mod den eksterne tilpasningsforklaring som tungtvejende forklaringstype. Den eksterne tilpasningsforklaring har, som det fremgik af teoriafsnittet ovenfor, som udgangspunkt, at hemmeligholdelsen af informationer og oplysninger kan forklares med, at småstaten Danmark tilpasser sig stormagten USA's ønsker. I tilknytning hertil er det indledningsvist værd at betone, at når de danske myndigheder, som det fremgik ovenfor, er særligt varsomme med at udlevere militær- og våbenteknologiske oplysninger, kan dette ses som udtryk for en ekstern tilpasning fra dansk side til en stadig implicit ekstern trussel overfor USA. Dette hænger sammen med, at de oplysninger Danmark hemmeligholder, vedrører amerikanske militær- og våbenteknologiske oplysninger.

Ser vi nu nærmere på, hvorvidt der mere eksplicit kan findes understøttelse til den eksterne tilpasningsforklaring som mulig bevæggrund for den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, så fremgår det i forbindelse med advokat A's ansøgning om aktindsigt, hvordan de danske myndigheder argumenterer for, at de skal spørge de amerikanske myndigheder om lov til at frigive materiale, som USA videregav Danmark helt tilbage i 1988 (TAA 2, 1994: 1 og TAA 1, 1994). Dette kunne pege i retning af en tilpasning fra småstaten Danmark til USA's ønsker, men det er værd at understrege, at dette formentlig skal ses som en almindelig procedure fra dansk side. Yderligere indikationer på, at den eksterne tilpasning fra dansk side til USA's ønsker kan have haft

betydning for hemmeligholdelsen i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, synes imidlertid at kunne findes i forløbet omkring og op til H.C. Hansen-papirets offentliggørelse. I redegørelsen fra Undersøgelsesgruppen vedrørende Thule-sagen under Udenrigspolitisk Nævn understreges det således, hvordan den daværende statsminister giver udtryk for, at når der blev udarbejdet et talepapir i oktober 1994 vedrørende offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret, men Udenrigspolitisk Nævn først blev orienteret i juni 1995, selvom der ikke var store ændringer i talepapiret, så skyldes det, at talepapiret skulle forelægges USA, inden man orienterede Udenrigspolitisk Nævn (TAA 4, 1996: 6-7). Det fremgår i det hele taget af tidsforløbet op til offentliggørelsen af H.C. Hansen-brevet, der forefindes i redegørelsens bilag 2, at de danske myndigheder gennem hele processen afstemmer og søger indforståethed omkring de forskellige udkast til en redegørelse omkring sagen med USA (TAA 4, 1996: Bilag 2). Forsinkelsen og hemmeligholdelsen af fundet af H.C. Hansen-papiret i over et år kan på denne baggrund tolkes derhen, at forklaringen skal findes i, at småstaten Danmark tager hensyn til stormagten USA's ønsker.

Med udgangspunkt i interviewet med Embedsmand A kan man imidlertid også se et tæt parløb, som det der var mellem Danmark og USA vedrørende offentliggørelsen af fundet af H.C. Hansen-papiret, som en normal diplomatisk praksis og dermed ikke som udtryk for nogen særlig tilpasning fra dansk side. Embedsmand A konstaterer således: *"Jamen, altså logikken er da, at hvis man sidder med oplysninger, som har interesse for en anden part. Så vil almindelig diplomatisk kurtoisi jo sige at – og man ved, at når de bliver offentliggjort vil påkalde sig noget offentlig opmærksomhed og en offentlig diskussion – at man orienterer den anden part om, at man er nødt til, eller er i en situation, hvor man har ønske om at offentliggøre nogle ting (...) Det er ikke sådan, at man har en vetoet overfor det, øh det er klart nok, men almindelig anstændighed i internationale relationer vil jo tilsige, at man ikke uvarslet gør noget, som kan skabe problemer for især venligtsindede lande, men i og for sig alle lande"* (Interview 2: 13). Med citatet understreger Embedsmand A, at en vis orientering og varsling i forbindelse med offentliggørelse af informationer, der har betydning for andre lande, er almindelig diplomatisk kutyme. Det synes imidlertid muligt at argumentere for, at forløbet omkring offentliggørelsen af H.C. Hansen-brevet og hemmeligholdelsen af fundet af H.C. Hansen-papiret kan tolkes som udtryk for mere end en sådan varsling og orientering. I og med at Danmark afstemmer og søger en indforståethed hos USA omkring redegørelsen for H.C. Hansen-papiret, kan dette således i højere grad siges at pege i

retning af det, som Embedsmand A i citatet omtaler som en form for vetoret i forbindelse med offentliggørelsen. På denne baggrund kan forløbet således også tolkes som understøttende den eksterne tilpasningsforklaring, hvor hemmeligholdelsen skal kobles sammen med småstaten Danmarks tilpasning til stormagten USA's ønsker.

At den eksterne tilpasningsforklaring spiller ind i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen underbygges desuden af forespørgselsdebatten i Folketinget i 1995, der ligger i forlængelse af H.C. Hansen-papirets offentliggørelse og vis omdrejningspunkt var, hvorvidt DUPI-redegørelsens tidsramme skulle udvides fra kun at omhandle perioden frem til 1968 til at omfatte hele perioden frem til 1995 (Folketingstidende, 1995/1996: 995-997). I den forbindelse synes en lang række af politikerne at forsvare den snævrere ramme for undersøgelsen og dermed den fortsatte hemmeligholdelse af forløbet efter 1968 med et hensyn til USA og forholdet til USA. Et godt eksempel på dette kommer fra venstrepolitikerens Svend Aage Jensby, der taler om *"(...) frygten for, at enhver yderligere undersøgelse i det tidsinterval, man gerne vil have den til at strække sig over, vil blive en snagen i amerikanske forhold, hvilket Venstre tager afstand fra"* (Folketingstidende, 1995/1996: 1007). Venstre henviser således til, at man ikke ønsker USA får det indtryk, at man ikke stoler på, at de har overholdt indholdet af noteudvekslingen mellem Danmark og USA fra 31. maj 1968. En aftale hvorved USA havde forsikret, at man ikke ville oplagre atomvåben eller overflyve Grønland med atomvåben uden den danske regering havde godkendt det (Folketingstidende, 1995/1996: 1004 og DUPI, 1997: 518 og Ohrt, 2012: 7). På samme måde taler Per Stig Møller fra de konservative om, at forslaget om en udvidelse af tidsrammen er *"(...) en mistænkeliggørelse af USA, som vi ikke ser nogen grund til"* (Folketingstidende, 1995/1996: 1010), mens Jørgen Estrup fra Det Radikale Venstre fremhæver, at åbenhed er væsentligt, men at man ikke kan offentliggøre oplysninger, som andre lande har givet i fortrolighed, og at man samtidig er nødt til at tage hensyn til USA's interesser (Folketingstidende, 1995/1996: 1013-14). Socialdemokratiet er enige med de øvrige partier i, at man ikke skal udvide tidsrammen for undersøgelsen, og her henvises der også til USA som argument. Interessant er det, at en del af argumentationen synes at lægge vægt på Danmarks forhold til og forbindelser med USA, når socialdemokraten Ove Fich nævner, at: *"(...) konsekvensen, hvis Danmark ensidigt åbnede op for dette klassificerede materiale, ville naturligvis være, at Danmark i fremtiden ville blive mindre orienteret, end vi bliver i dag"* (Folketingstidende, 1995/1996: 1001). Her udtrykkes en bekymring for, at en undersøgelse af tiden efter 1968 kunne have uheldige konsekvenser for forholdet mellem Danmark og USA, derved at USA som følge

heraf ville være mindre villige til at underrette Danmark fremadrettet. Samlet set synes argumenterne fra en lang række af de danske politikere for ikke at udvide DUPI-redegørelsens tidsramme og dermed bevare en hemmeligholdelse omkring forløbet efter 1968, at kunne knyttes an til den eksterne tilpasningsforklarings element omkring en tilpasning til stormagten USA's ønsker og en bekymring for at sætte forholdet til stormagten USA over styr.

Selvom Embedsmand A i interviewet til nærværende speciale ikke forholder sig konkret til Thule-sagen og forholdet mellem USA og Danmark i relation hertil, synes et generelt hensyn til de eksterne relationer imidlertid også at være fremtrædende i hans udlægning af bevæggrundene bag de statslige myndigheders hemmeligholdelse. Allerede tidligt i interviewet fremhæver han således hensynet til fremmede magter som en væsentlig begrundelse for hemmeligholdelse (Interview 2: 3). Dertil kommer, at han på spørgsmålet om, hvilket hensyn han ser som mest tungtvejende i relation til ikke at informere offentligheden svarer, at *"(...) forholdet mellem regeringerne, det politiske forhold, er det mest tungtvejende ikke?! I hvert fald i relation til de nærmeststående lande"* (Interview 2: 22). Bemærkelsesværdigt i forhold til betoningen af hensynet til de eksterne relationer er det i nærværende sammenhæng, at det kan tolkes ud af interviewet, at Embedsmand A ikke mindst ser dette hensyn som væsentligt for en småstat som Danmark. I sammenhæng med de eksterne relationer som bevæggrund for hemmeligholdelsen nævner Embedsmand A således flere gange vigtigheden af Danmarks internationale renommé og kobler dette til det faktum, at Danmark er et lille land. Som han konstaterer: *"Altså igen, vi har ikke så mange skud i bøssen som et lille land i forhold til vores internationale renommé. Derfor er det vigtigt, at de skud i bøssen vi så har, de bliver brugt på den bedst tænkelige måde, og at vi så vidt muligt undgår at blive forbundet med øh dårlige ting, som er negative for os selv ikke?! For vores renommé"* (Interview 2: 3 og 10-11). Denne fremhævelse af vigtigheden af småstaten Danmarks internationale renommé kan på mange måder siges at understrege, at der i statsapparatet er en bevidsthed om, at Danmark som småstat er en lille spiller på den internationale scene, og kobles dette til forståelsen af hemmeligholdelsen kan det siges at understøtte, at den eksterne tilpasningsforklaring kan ses som havende en væsentlig forklaringskraft. I tillæg hertil synes Embedsmand A's udlægning desuden også at understøtte, at der i perioden for den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen sker en bevægelse fra den eksterne trusselsforklaring til den eksterne tilpasningsforklaring. Som han konstaterer i tilknytning til bevæggrundene for hemmeligholdelsen: *"Men i dag øh, hvor vi har en meget klar erkendelse af, at der ikke foregår nogen direkte trussel mod Danmark fra andre fremmede magter i vores*

nærområde. Øh, så er det jo primært et spørgsmål om vores relationer og vores renommé" (Interview 2: 10).

Ser vi nu nærmere på interviewet med thulearbejderne, så synes det også at underbygge, at den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen i højere grad kan forklares med den eksterne tilpasningsforklaring end med den eksterne trusselsforklaring. Dette underbygges bl.a. af, at Thulearbejder A giver udtryk for, at de aldrig har oplevet, at der er blevet henvist til Danmarks sikkerhed i deres arbejde med Thule-sagen (Interview 1: 18). Dertil kommer desuden, at thulearbejderne synes at afvise, at der skulle være et mønster i, at de kan få udleveret sundhedsmæssige men ikke militære oplysninger. Et element der i underspørgsmålene i teoriafsnittet ovenfor blev fremhævet som noget, der kunne understøtte forklaringen omkring den eksterne trusselsforklaring. I denne sammenhæng er det interessant, at thulearbejderne på mange måder afviser præmissen for dette spørgsmål, fordi det militære og det sundhedsmæssige ifølge dem i denne sag er umuligt at adskille. Som Thulearbejder A formulerer det: *"Det militære er forbundet. Det er sundhedsmæssigt, fordi det vi snakker om er jo øh de dele, der var ombord på maskinen og bomberne. Øh, det er militært – ja absolutly, men det havde jo impact på vores kroppe"* (Interview 1: 9). Da interviewereren helt konkret afprøver hypotesen om, hvorvidt de har erfaret et mønster i, at de kan få udleveret sundhedsmæssige, men ikke militære oplysninger, afviser thulearbejderne da også dette mønster (Interview 1: 11). Thulearbejder A understreger desuden, at deres fokusområde netop har været det sundhedsmæssige, og det kan de ikke få oplysninger omkring (Interview 1: 8).

Mens thulearbejdernes udsagn underbygger, at den eksterne trusselsforklaring synes mindre fremtrædende i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, så kan interviewet med thulearbejderne samtidig bruges til at understøtte den eksterne tilpasningsforklarings fokus på hemmeligholdelsen som udtryk for småstaten Danmarks tilpasning til stormagten USA's ønsker. På spørgsmålet om, hvilken begrundelse de oftest bliver mødt med fra de danske myndigheder, når de ikke får informationer udleveret, svarer Thulearbejder A således: *"Amerikanerne vil ikke have, at det skal blive frigivet"* (Interview 1: 7). En udlægning der understøtter, at tilpasningen til USA's ønsker synes nærværende hos de danske myndigheder. Og allerede i forbindelse med et af de første åbne og brede spørgsmål i interviewet, fremhæver Thulearbejder A, at amerikanerne fungerer som et væsentligt argument fra de danske myndigheders side: *"Hvor vi har konstant sagt til dem, vi er nødt til at få de her oplysninger. Og de vil altid sige, og det er hemmeligt, amerikanerne vil ikke*

give os det. Give os de oplysninger. Men i visse tilfælde får vi det fra amerikanerne. Så de lyver" (Interview 1: 2). Foruden at underbygge, at de statslige myndigheder henviser til USA som begrundelse for ikke at udlevere oplysninger, peger citatet også på, at Thulearbejder A ikke ser dette som den egentlig bevæggrund bag hemmeligholdelsen, men blot som et dække for de danske myndigheder. Dette understreger han direkte flere steder, bl.a. siger han om henvisningerne til USA: *"Uanset hvad vi spurgte om, så var det en grund, de ville give, fordi det var lettest for dem på den måde. Så kunne de bare sige (klasker hænderne sammen): Det er ikke os, det er Amerika. Selvom det ikke var Amerika"* (Interview 1: 21). Mens han andre steder taler om henvisningerne til USA, som noget myndighederne *"(...) gemmer sig bagved (...)"* (Interview 1: 39) og om, at myndighederne *"(...) bruger de amerikanske myndigheder som en undskyldning"* (Interview 1: 11). Selvom Thulearbejder A blot ser henvisningerne til USA som dårlige undskyldninger fra statsapparatets side, viser hans udsagn, at det er en begrundelse thulearbejderne ofte bliver mødt med. Udlægningen fra Thulearbejder B synes da også at underbygge, at thulearbejderne har oplevet tilpasningen til USA's ønsker som et væsentligt incitament i hemmeligholdelsen og den stadige tilbageholdelse af informationer og oplysninger. I forhold til spørgsmålet om, hvordan de danske myndigheder reagerede, da thulearbejderne prøvede at søge oplysninger i Danmark, inden de selv tog til USA, svarer Thulearbejder B således: *"De turde dårligt nok spørge amerikanerne"* (Interview 1: 5). Han understreger desuden senere sin oplevelse af hensynet og tilpasningen til USA fra de danske myndigheders side, når han siger, at *"(...) når vi kommer så langt, så de bliver enige om, at de vil spørge efter nogle flere papirer i USA (...) Jamen, så er det jo vigtigt, at spørgsmålet bliver formuleret rigtigt, og det er det jo ikke, fordi man spørger sådan generelt. Du kan ikke – altså hvis du læser de spørgsmål, ambassaden – det er den vej, det kører igennem – de så skal stille til amerikanerne, så siger du jamen hvad fanden?! Så får de jo ikke svar på noget. Og det er jo, der kan du vende og dreje det igen. Det er så også for ikke at gå for tæt på eller for ikke at støde, eller hvad nu det hedder sådan noget sprog"* (Interview 1: 11-12). Her fremhæver Thulearbejder B, at han ser de danske myndigheder som meget tilbageholdne og forsigtige i deres henvendelser til USA. En forsigtighed han desuden knytter an til et hensyn og en tilpasning til USA, der handler om, at de danske myndigheder er meget opmærksomme på ikke at komme på kollisionskurs med USA. På denne baggrund kan Thulearbejder B's udlægning således også tolkes som understøttende den eksterne tilpasningsforklaring på hemmeligholdelse, der knytter sig til, at småstaten Danmark tilpasser sig stormagten USA's ønsker.

7. Konklusion

Nærværende speciales hovedsigte har været med afsæt i en række forskellige teoretiske approaches og gennem en analyse af forskellige fremstillinger og udlægninger samt en analyse af eget indsamlet datamateriale i form af interviews og dokumenter at komme nærmere en forståelse af, hvorfor der har været hemmeligholdelse i den del af Thule-sagen, der omhandler spørgsmålet om atomvåben i og i luftrummet over Grønland.

I det følgende vil hovedkonklusionerne blive trukket op med afsæt i specialets problemformulering:

Hvorfor har der været hemmeligholdelse i Thule-sagen?

Analysen har vist, hvordan der i den tidligste del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, der knytter sig til H.C. Hansens hemmeligholdelse af sin stiltiende accept af amerikanske atomvåben i Grønland i 1957, kan findes belæg for, at en række af de forskellige teoretiske forklaringer på hemmeligholdelse har spillet ind. Visse elementer understøtter imidlertid den legitime eksterne trusselsforklaring som dominerende i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957. Dette hænger først og fremmest sammen med, at grundlaget for denne forklaring var både stærkt nærværende og reelt i forbindelse med hemmeligholdelsen. De danske beslutningstagere følte sig på dette tidspunkt endnu ikke sikre på at være forsvarsmæssigt beskyttet af NATO. Derudover lagde Sovjetunionen et stort pres på Danmark i perioden omkring H.C. Hansens hemmeligholdelse eksemplificeret ved den sovjetiske ministerpræsident Bulganins truende brev til H.C. Hansen et par måneder før H.C. Hansen besluttede at hemmeligholde sin stiltiende accept af amerikanske atomvåben i Grønland. En stor del af bevæggrunden bag H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957 synes på denne baggrund at kunne forklares med afsæt i den eksterne trusselsforklaring og dermed ses som et forsøg på at forhindre, at Sovjetunionen fik indsigt i vigtige informationer omkring Danmarks atomvåbenpolitik, der ville kunne udsætte Danmark overfor Sovjetunionen og på den måde være med til at kompromittere landets sikkerhed.

Mens den legitime eksterne trusselsforklaring kan betragtes som dominerende i tilknytning til H.C. Hansens hemmeligholdelse i 1957, blev det i specialets analyse vist, hvordan betydningen af denne forklaring fortøner sig i forbindelse med hemmeligholdelsen i forlængelse af Thule-ulykken i 1968. Hemmeligholdelsen knytter sig her dels til Krag og Krag-administrationens forsøg på at udskyde en officiel meddelelse om ulykken og dels til Krag's offentlige udtalelse om, at overflyvninger af

Grønland med atomvåben ikke kunne finde sted til trods for, han havde viden om, at de fandt sted. Selvom spørgsmålet om Sovjetunionens reaktion – og dermed den eksterne trusselforklaring – stadig kan have haft betydning, er der i denne sammenhæng blevet fundet belæg for en forskydning fra den legitime eksterne trusselforklaring mod den mere illegitime policy-makers egeninteresseforklaring som dominerende. En forskydning, der underbygges af, at den eksterne trussel var mindre i 1968, fordi Danmark forsvarsmæssigt var beskyttet af NATO, og fordi det sovjetiske pres på Danmark var blevet svagere. Samtidig var der for Krag og Krag-administrationen, som følge af Thule-ulykkens sammenfald med et dansk folketingsvalg, stærke egeninteressemotiver for hemmeligholdelsen. De kunne således frygte, at en tidlig officiel meddelelse om ulykken ville medføre, at ulykken blev anvendt til angreb på regeringen i forbindelse med folketingsvalget. I lighed hermed kunne Krag frygte, at en offentlig udtalelse om hans kendskab til amerikanske overflyvninger af Grønland med atomvåben kunne give indtrykket af en hemmelig indforståethed med USA, der kunne skade ham i valgkampen. På denne baggrund kan forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse og frygten for offentlighedens dom ses som den dominerende forklaring på hemmeligholdelsen i tilknytning til Thule-ulykken i 1968.

Mens den eksterne trusselforklaring og forklaringen omkring policy-makernes egeninteresse kan ses som dominerende forklaringer på hemmeligholdelsen i henholdsvis 1957 og 1968 viste analysen, hvordan der kan findes belæg for den bureaukratiske politikforklaring som havende betydning i den mellemliggende periode. Hemmeligholdelsen knytter sig i denne sammenhæng til, at der til trods for formodninger i statsapparatet omkring essensen i og eksistensen af H.C. Hansen-papiret og om tilstedeværelsen af atomvåben i Grønland ikke sker en afklaring eller en offentlighed omkring disse spørgsmål. Årsagerne hertil skal bl.a. findes i, at der i statsapparatet udviklede sig en egendynamik, hvor man ikke søgte oplysninger, og hvor der samtidig blev udviklet et standardsvar om, at der ikke var placeret atomvåben i Grønland. Med udgangspunkt i den bureaukratiske politikforklaring kan man udtrykke det på den måde, at det blev en rutine eller en praksis, man fulgte i statsapparatet, at man ikke søgte afklaring omkring H.C. Hansen-papiret og formodningerne omkring atomvåben i Grønland. Samtidig blev det i analysen vist, hvordan den bureaukratiske politikforklarings element omkring en overloyalitet fra embedsmændenes side også kunne bidrage til en forklaring på denne del af hemmeligholdelsen, derved at embedsmændene var omhyggelige med at handle indenfor de politisk definerede rammer, der blev udstukket omkring essensen af H.C. Hansen-papiret og placeringen af atomvåben i Grønland. Trods muligheden for at se den

bureaukratiske politikforklaring som havende betydning for hemmeligholdelsen i den tidlige del af Thule-sagen, viste analysen imidlertid, at man med udgangspunkt i dele af embedsmands- og forskningslitteraturen kan tolke såvel den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelsen som forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken som outcome eller determineret af mere eksterne forklaringstyper, hvor ikke mindst den eksterne trusselsforklaring kan udledes som afgørende.

Analysen af det indsamlede datamateriale til den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen samt en yderligere embedsmandsbetragtning synes imidlertid at understøtte, at disse to forklaringstyper – i hvert fald i tilknytning til den sene del af hemmeligholdelsen – kan bidrage som selvstændige forklaringer, der ikke er determineret af den eksterne trusselsforklaring. Uden henvisning til en ekstern trussel blev det således vist, hvordan tidligere departementschef i Statsministeriet Eigil Jørgensen argumenter for, bl.a. med reference til Thule-politikken, at grundlaget for en effektiv udenrigspolitik er en vis lukkethed, eller man kunne sige hemmeligholdelse, i regeringens beslutningsproces. Et argument der kan kobles sammen med forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken, hvor hemmeligholdelsen knyttes an til et mere generelt effektivitetshensyn. Dertil kommer, at analysen af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen også viste, at selvom der i midten af 1990'erne ikke længere var nogen ekstern trussel fra Sovjetunionen, så var det en snæver elite af topministre og deres embedsmænd, der var inde over håndteringen omkring offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret i 1995, mens mindre centrale aktører blev ekskluderet. På samme måde synes topministerierne også at involvere sig i processen omkring, hvad der kunne gives aktindsigt i, da FAST's repræsentanter i midten af 1990'erne søgte aktindsigt i oplysninger omkring Thule-ulykken i 1968.

Mens analysen af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen underbyggede forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken, understøttede den samtidig også den bureaukratiske politikforklaring som havende forklaringskraft. Såvel FAST's repræsentanter som thulearbejderne selv understreger således, hvordan de sendes frem og tilbage mellem ministerier og styrelser i deres søgen efter aktindsigt og efter oplysninger og informationer i Thule-sagen. En proces der peger i retning af den bureaukratiske politikforklarings element omkring konkurrence indenfor bureaukratiet, hvor konkurrencen i denne sammenhæng skal ses som enhedernes forsøg på at undgå en negativ ulempe overfor andre enheder ved at påtage sig ansvaret for offentliggørelsen,

hvorfor de forsøger at sende ansvaret videre. Samtidig blev det vist, hvordan også den bureaukratiske politikforklarings element omkring overholdelsen af standardprocedurer og en rutinemæssig adfærd i bureaukratiet kan være med til at forklare hemmeligholdelsen i den sene del af Thule-sagen. FAST's repræsentanter giver således udtryk for, at deres aktindsigt hæmmes af myndighedernes overholdelse af bureaukratiske procedurer og regler, mens thulearbejderne giver udtryk for, at de ofte mødes af de samme standardsvar. Sidstnævnte kunne tyde på en rutinemæssig proces, hvor de statslige myndigheder agerer per automatik. En pointe der underbygges af den amerikanske håndtering af informationer i Thule-sagen, hvor der kan registreres en inkonsistens i hemmeligholdelsen, der kan forklares med en rutinemæssig adfærd i bureaukratiet, hvor der ikke reflekteres over og ikke er overblik over, hvad der hemmeligholdes. Som det blev vist i analysen kan inkonsistensen imidlertid også pege i retning af elementet omkring "overhemmeligholdelse" indenfor den bureaukratiske politikforklaring på hemmeligholdelse, hvorved hemmeligholdelsen fastholdes, fordi embedsmændene er bekymrede for konsekvenserne, hvis de frigiver oplysninger. Dette kan finde støtte i udlægningen fra thulearbejderne, der giver udtryk for at have erfaret en sådan bekymring hos embedsmændene i det danske statsapparat, når de har søgt informationer og oplysninger i tilknytning til Thule-sagen. Samtidig synes det også at kunne understøttes af udsagnene fra Embedsmand A, hvoraf det kan udledes, at embedsmændene generelt i deres håndtering af oplysninger er påpasselige med, at denne håndtering ikke kan komme til at skade dem selv.

Analysen af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen viste desuden i tilknytning til de mere eksterne forklaringstyper, at det ikke i så høj grad var den eksterne trusselsforklaring som den eksterne tilpasningsforklaring, der var på spil i denne sammenhæng. Selvom det er muligt at finde belæg for den eksterne trusselsforklarings stadige betydning, kan en del af denne – i hvert fald i en dansk kontekst – tolkes som en ekstern tilpasning til en stadig implicit ekstern trussel overfor USA. Generelt synes det indsamlede datamateriale til undersøgelsen af den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen da også at understøtte den eksterne tilpasningsforklaring, hvor småstaten Danmark tager hensyn til stormagten USA og tilpasser sig stormagtens ønsker. Forløbet omkring og op til offentliggørelsen af H.C. Hansen-papiret i 1995 peger således i retning af den eksterne tilpasningsforklaring. Hemmeligholdelsen af genfundet af H.C. Hansen-papiret i over et år kan således forklares med, at Danmark afstemmer og søger indforståethed omkring talepapir og redegørelse med USA. Og selvom man med udgangspunkt i interviewet med Embedsmand A kan

se en varsling af en anden part inden en offentliggørelse af oplysninger af interesse for denne part som diplomatisk kutyme, så synes parløbet mellem Danmark og USA i forbindelse med offentliggørelsen af fundet af H.C. Hansen-papiret i højere grad at tage form af en vetoet til USA. Dermed understøtter forløbet også den eksterne tilpasningsforklaring, hvor småstaten Danmark tager hensyn til og tilpasser sig stormagten USA's interesser, som havende betydning i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen. Den eksterne tilpasningsforklaring betydning i den sene hemmeligholdelse i Thule-sagen underbygges endvidere af de danske politikeres argumenter for i 1995 ikke at udvide DUPI-redegørelsen til også at omfatte tiden efter 1968. Her kobles argumenterne bl.a. sammen med et ønske om ikke at snage i amerikanske forhold og ikke at mistænkeliggøre USA. Også Embedsmand A's udsagn synes at understøtte den eksterne tilpasningsforklaring som væsentlig, for selvom han ikke forholder sig konkret til Thule-sagen og forholdet mellem USA og Danmark i denne sammenhæng, kan man af hans udsagn udlede, at de eksterne relationer er en afgørende bevæggrund bag staters hemmeligholdelse. Samtidig kan man udlede, at der i det danske statsapparat er en bevidsthed om, at Danmark som småstat i denne sammenhæng skal være særlig varsom. Endelig synes også interviewet med thulearbejderne at understøtte den eksterne tilpasningsforklaringens betydning i den sene del af hemmeligholdelsen i Thule-sagen, derved at de giver udtryk for, at de ofte mødes af USA som begrundelse for, at de ikke kan få oplysninger hos de danske myndigheder. Dertil kommer, at de har erfaret, at man fra dansk side er meget tilbageholdende med at spørge USA vedrørende oplysninger i Thule-sagen, og når Danmark spørger USA er det meget generelt bl.a. af frygt for at komme på kollisionskurs med USA.

Sammenfattende kan vi derfor konkludere, at den eksterne trusselsforklaring på hemmeligholdelsen i Thule-sagen var dominerende i den tidligste del af hemmeligholdelsen i 1957, mens der sker en forskydning mod policy-makernes egeninteresse som dominerende i tilknytning til hemmeligholdelsen i 1968. Dertil kommer, at der kan findes belæg for den bureaukratiske politikforklaring, selvom såvel denne forklaring som forklaringen omkring den elitære kontrol med udenrigspolitikken kan ses som determineret af de mere eksterne forklaringstyper i den tidlige del af hemmeligholdelsen. I den sene del af hemmeligholdelsen kan disse to forklaringer imidlertid ses som havende mere selvstændig forklaringskraft, mens der i tilknytning til de eksterne forklaringer kan argumenteres for en bevægelse fra den eksterne trusselsforklaring til den eksterne tilpasningsforklaring som dominerende.

8. Litteraturliste

8.1. Kilder

8.1.1. Arkivalier

Aalborg Stadsarkiv, Arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere

(TAA 1, 1994). *Skrivelse fra Sundhedsstyrelsen til Udenrigsministeriet vedr. henvendelse til amerikanske myndigheder angående offentliggørelse af materiale.* 11. marts 1994. Løbenummer 7 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv

[TAA 2, 1994]. *Telefax fra Socialministeriet til thulearbejdernes Advokat A.* 28. april 1994. Løbenummer 10 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

[TAA 3, 1994]. *Telefax fra thulearbejdernes Advokat A til Socialministeriet.* 23. juni 1994. Løbenummer 10 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

[TAA 4, 1996] *Redegørelse om undersøgelsen af regeringens håndtering af Thule-sagen.* 12. marts 1996. Løbenummer 28 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

[TAA 5, 1998] *Skrivelse fra thulearbejdernes Advokat B til Person A fra Sekretariatet ved Den Europæiske Menneskerettighedskommission i Strasbourg.* 28. maj 1998. Løbenummer 31 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

[TAA 6, 1999]. *Telefax fra thulearbejdernes Advokat B til FAST-medlem.* 5. februar 1999. Løbenummer 125 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

[TAA 7, 1999]. *Skrivelse fra thulearbejdernes Advokat B til Person A fra Sekretariatet ved Den Europæiske Menneskerettighedskommission i Strasbourg.* 3. marts 1999. Løbenummer 31 i arkiv A4799: Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere. Aalborg Stadsarkiv.

8.1.2. Folketingstidende

[Folketingstidende, 1995/1996] *Forespørgselsdebat. Forespørgsel til udenrigsministeren om dansk atomvåbenpolitik i efterkrigstiden, ikke mindst i perioden efter 1968.* Forespørgsel nr. F3, den 15. november 1995 af Gert Petersen (SF) og Keld Albrechtsen (EL). Folketingstidende, Forhandlinger i folketingsåret 1995-1996, Bind II, s. 657-1380.

8.1.3. Interviews

[Interview 1] *Interview 1: Interview med Thulearbejder A og Thulearbejder B. Medlemmer af Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST)*

[Interview 2] Interview 2: *Interview med Embedsmand A. Centralt placeret embedsmand i statsapparatet*

8.2. Anvendt litteratur

[Aftergood, 2009] Aftergood, Steven. *Reducing government secrecy: Finding What Works*. Yale Law & Policy Review. 27: 399. 2009

[Allison og Zelikow, 1999] Allison, Graham og Zelikow, Philip. *Essence of decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*. Second Edition. Longman. 1999

[Andersen, 2013] Andersen, Birger A. *Chefredaktører: Derfor er den nye offentlighedslov et problem*. Berlingske 23. april. 2013

Lokaliseret på World Wide Web 22-05-2013: <http://www.b.dk/politiko/chefredaktoerer-derfor-er-den-nye-offentlighedslov-et-problem>

[Bachelorprojekt, 2009] Bachelorprojekt. *Casestudie af implementeringsprocessen af den fælles personale politik på handicapområdet i Aalborg Kommune*. Bachelorprojekt. Politik og Administration. 6. semester. Gruppe 3. Aalborg Universitet. Juni 2009

[Bjørn, Claus, 1983] Bjørn, Claus. *Sjøqvist, Viggo i Cedergreen, Sv. Bech (red.) Dansk Biografisk Leksikon*. Bind 13. 3. udgave. Gyldendal. Nordisk Forlag A/S

[Branner, 2000] Branner, Hans. *Traditioner og optioner i dansk udenrigspolitik* i Dosenrode, Søren (red.) *Dansk Udenrigspolitik. Rammer og udfordringer ved det 21. årh. begyndelse*. Forlaget Systime. 2000

[Brink, 1997] Brink, Poul. *Thulesagen. Løgnens Univers*. Aschehoug. 1997

[Brink, 2002] Brink, Poul. *Bomben der forsvandt* i Valeur, Erik m.fl. *Magtens bog*. Aschehoug. 2002

[Bryman, 2004] Bryman, Alan. *Social Research Methods*. 2. udgave. Oxford University Press. 2004

[Christensen, 2009] Christensen, Svend Aage. *Marskalstaven. Der er ikke nogen bombe, der var ikke nogen bombe, og de ledte ikke efter nogen bombe*. DIIS Report: 18. 2009

[De Vaus, 2001] De Vaus, David. *Research Design in Social Research*. Sage Publications. 2001

[DIIS, 2005a] DIIS. *Danmark under Den Kolde Krig – Den sikkerhedspolitiske situation 1945-1991*. Bind 1 1945-1962. DIIS. 2005a

[DIIS, 2005b] DIIS. *Danmark under Den Kolde Krig – Den sikkerhedspolitisk situation 1945-1991*. Bind 3. 1979-1991. DIIS. 2005b

[DIIS, 2005c] DIIS. *Danmark under Den Kolde Krig – Den sikkerhedspolitiske situation 1945-1991*. Bind 4 *Konklusion og perspektiver*. DIIS. 2005c

[Duedahl og Jacobsen, 2010] Duedahl, Poul og Jacobsen, Michael Hviid. *Introduktion til dokumentanalyse*. Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne, Bind 2. Serie: University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences, vol. 394. Syddansk Universitetsforlag. 2010

[Due-Nielsen og Petersen, 1995] Due-Nielsen, Carsten og Petersen, Nikolaj. *Denmark's Foreign Policy since 1967: An Introduction* i Due-Nielsen, Carsten og Petersen, Nikolaj (eds.) *Adaptation and Activism. The Foreign Policy of Denmark 1967-1993*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. 1995

[DUPI, 1997] DUPI. *Grønland under den kolde krig. Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945-68*. DUPI. 1997

[Fihl, 2002] Fihl, Peder Hofmansen. *David og Goliath? Danmark og USA i det vestlige eksportkontROLSamarbejde 1948-1954 i Den genstridige bonde. Råderum i dansk udenrigspolitik i den kolde krigs epoke*. Den Jyske Historiker, nr. 97. 2002

[Fenger og Mørup, 2013] Fenger, Niels og Mørup, Søren H. *Den nye offentlighedslov er slet ikke så ringe endda*. Politiken 7. maj. 2013

Lokaliseret på World Wide Web 22-05-2013: <http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE1964549/den-nye-offentlighedslov-er-slet-ikke-saa-ring-enda/>

[Fægteborg, 2001] Fægteborg, Mads. *For langt mod nord til at blive taget alvorlig!*. Historie og Samfundsfag. Nr. 1. Marts 2001

[Galnoor, 1997] Galnoor, Itzhak. *Government secrecy in democracies*. Harper Colophon Books. 1977

[Gibbs, 1995] Gibbs, David N. *Secrecy and International relations*. Journal of Peace Research, vol. 32, no. 2, 1995

[Gibbs, 2011] Gibbs, David N. *Sigmund Freud as a theorist of government secrecy* i Maret, Susan (edt.) *Government Secrecy*. Research in Social Problems and Public Policy, volume 19, 2011

[Helset, 1981] Helset, Per. *Hemmelighold og demokrati i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk*. Universitetsforlaget. 1981

[Jørgensen, 1995] Jørgensen, Eigil. *Udenrigstjenesten og sikkerhedspolitikken i Nye grænser. Den danske udenrigstjeneste 1970-95*. Udenrigsministeriet. 1995

[Kristensen, 2007] Kristensen, Bent Egaa. *Historisk Metode. En indføring i historieforskningens grundlæggende principper*. Hans Reitzels Forlag. 2007

[Kvale og Brinkmann, 2009] Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. *Interview. Introduktion til et håndværk*. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag. 2009

[Kvale, 1997] Kvale, Steinar. *Om tolkning af kvalitative forskningsinterview* i Hansen, Bjarne m.fl. *Voksenliv og læreprocesser*. Munksgaard. 1997

[Launsø, mfl., 2011] Launsø, Laila mfl. *Forskning om og med mennesker. Forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning*. 6. udgave. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. 2011

[Lidegaard, 2000] Lidegaard, Bo. *Forvaltningen, folket og formuleringen af dansk udenrigspolitik* i Bogason, Peter (red.) *Stat, forvaltning og samfund efter 1950*. Jurist- og økonomforbundets forlag. 2000

[Lidegaard, 2001a] Lidegaard, Bo. *Jens Otto Krag 1914-1961*. Bind 1. Gyldendal. 2001a

[Lidegaard, 2001b] Lidegaard, Bo. *Jens Otto Krag 1962-1978*. Bind 2. Gyldendal. 2001b

[Lindstrom, 2001] Lindstrom, L. *Secrecy, Anthropology of* i Smelser, Neil og Baltes, Paul (editors-in-chief). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Elsevier Ltd. 2001

[Maret, 2011] Maret, Susan. *Introduction: Government Secrecy* i Maret, Susan (edt.) *Government Secrecy*. Research in Social Problems and Public Policy. Volume 19. Emerald Group Publishing Ltd. 2011

[Midtgaard, 2002] Midtgaard, Kristine K.N. *Dansk FN-politik 1949-65: Småstaten Danmarks offensive magtstrategi* i *Den genstridige bonde. Råderum i dansk udenrigspolitik i den kolde krigs epoke*. Den Jyske Historiker, nr. 97. 2002

[Moe og Madsen, 2005] Moe, Jacob Berner og Madsen, Henrik Møhring. *Cavling og karrieren*. Journalisten. 12. januar. 2005
Lokaliseret på World Wide Web 01-06-2013: <http://www.journalisten.dk/cavling-og-karrieren>

[Mouritzen, 1998] Mouritzen, Hans. *Thule and Theory: Democracy vs. Elitism in Danish Foreign Policy* i Heurlin, Bertel og Mouritzen, Hans (edt.) *Danish Foreign Policy Yearbook 1998*. Danish Institute of International Affairs (DUPI). 1998

[Moynihan Commission, 2009] Moynihan Commission (Commission on Protecting and reducing Government Secrecy). *Overview: protecting secrets and reducing secrecy (1997)* i Maret, Susan og Goldman, Jan (edt.) *Government secrecy. Classic and contemporary readings*. Libraries Unlimited. 2009

[Noack, 1993] Noack, Johan Peter. *Arkivlovens tilgængelighedsbestemmelser*. Arkiv. Tidsskrift for arkivforskning. 14. bind. Nr. 3. 1993

[Ohrt, 2012] Ohrt, Steffan. *Danmarks udenrigspolitik og tillægsaftalen til Grønlandsoverenskomsten i 1968*. Flerfagligt projekt. Samfundsfag. Modul 12. 8. semester. Aalborg Universitet. Juni 2012.

[Olesen, 1999] Olesen, Thorsten Borring. *Ultima Thule. The question of Nuclear Weapons in Greenland in the Danish-American Relationship, 1957-1968*. Arbejdspapirer, nr. 8. Historisk Institut. Aarhus Universitet. 1999

[Olesen og Villaume, 2006] Olesen, Thorsten Borring og Villaume, Poul. *I blokopdelingens tegn 1945-1972*. Dansk udenrigspolitisk Historie. Bind 5. 2. udgave, 1. oplag. 2006

[Olesen, 2011a] Olesen, Thorsten Borring. *Thuleulykken* i Lauridsen, John T. m.fl. *Den Kolde Krig og Danmark*. Gads Forlag. 2011a

[Olesen, 2011b] Olesen, Thorsten Borring. *Tango for Thule. The Dilemmas and Limits of the "Neither Confirm nor Deny" Doctrine in Danish-American Relations, 1957-1968*. Journal of Cold war Studies. Vol. 13. No. 2. Spring. 2011b

[Petersen og Nielson, 1995] Petersen, Niels Helveg og Nielson, Poul. *Forord i Nye grænser. Den danske udenrigstjeneste 1970-95*. Udenrigsministeriet. 1995

[Petersen, 1977] Petersen, Nikolaj. *Adaptation as a Framework for the Analysis of Foreign Policy Behavior*. Cooperation and Conflict, vol. 12. 1977

[Petersen, 1989] Petersen, Nikolaj. *Mod en generel teori om adaptiv politik*. Politica, 21. årg., nr. 2. 1989

[Petersen, 1998a] Petersen, Nikolaj. *The H.C. Hansen Paper and Nuclear Weapons in Greenland*. Scandinavian Journal of history. Vol. 13. Issue 1/2. Juni. 1998a

[Petersen, 1998b] Petersen, Nikolaj. *National integrationspolitik og -strategi* i Hansen, Birthe og Jensen, Carsten (red.) *Grundbogen i Statskundskab*. Akademisk Forlag A/S. 1998b

[Ramsay, 2000a] Ramsay, Maureen. *Justifications for Lying in Politics* i Cliffe, Lionel m.fl. *The Politics of Lying: Implications for Democracy*. Palgrave MacMillan. 2000a

[Ramsay, 2000b] Ramsay, Maureen. *Democratic Dirty Hands* i Cliffe, Lionel m.fl. *The Politics of Lying: Implications for Democracy*. Palgrave MacMillan. 2000b

[Ramsay, 2000c] Ramsay, Maureen. *Explanations: The Political Context* i Cliffe, Lionel m.fl. *The Politics of Lying: Implications for Democracy*. Palgrave MacMillan. 2000c

[Rourke, 1957] Rourke, Francis E. *Secrecy in American Bureaucracy*. Political Science Quarterly. Vol. 72. No. 4. December 1957

[Sjøqvist, 1980] Sjøqvist, Viggo. *Udenrigspolitik og parlamentarisme i Danmark i Nær og Fjern – samspillet mellem indre og ydre politik*. Forlaget Politiske Studier. København. 1980

[Skattesagskommissionen, 2013] *Skattesagskommissionens hjemmeside*. 2013
Lokaliseret på World Wide Web 01-06-2013: <http://www.skattesagskommissionen.dk>

[Statsløsekommissionen, 2013] *Statsløsekommissionens hjemmeside*. 2013

Lokaliseret på World Wide Web 01-06-2013: <http://www.statsloesekommissionen.dk>

[Taagholt, 2002] Taagholt, Jørgen. *Thule Air Base*. Tidsskriftet Grønland. Årg. 50. nr. 2/3. 2002

[Tefft, 1980] Tefft, Stanton K. *Secrecy. A Cross-Cultural Perspective*. Human Sciences Press. 1980

[Tellis, 1997] Tellis, Winston. *Introduction to Case Study*. The Qualitative Report, Vol. 3, No. 2. 1997.

Lokaliseret på World Wide Web 04-04-2013: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-2/tellis1.html>

[Thompson, 1999] Thompson, Dennis F. *Democratic Secrecy*. Political Science Quarterly. Vol. 114. No. 2. Sommer. 1999

[Ukendt, 1968] Ukendt. *Noter ang. Thule-ulykken*. Højskolebladet. Årg. 93. nr. 15. 12. april. 1968

[Villaume, 1995] Villaume, Poul. *Thule og dansk selvforståelse*. Udenrigs. Nr. 3. 1995

[Villaume, 1997] Villaume, Poul. *Thule – en sag*. Information. 10. november 1997.

Lokaliseret på World Wide Web 27-11-2012: <http://www.information.dk/13912>

[Villaume, 2003] Villaume, Poul. *Arkivadgang og demokrati*. Magasinet Humaniora. 18. årgang. Nummer 4. December. 2003

[Yin, 2003] Yin, Robert K. *Case Study Research, Design and Methods*. 3. udgave. Sage Publications. 2003

Bilag 1: Indlæg fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST) i forbindelse med møde med Folketingets Sundhedsudvalg, juli 2006

FORENINGEN FOR STRÅLINGSRAMTE THULEARBEJDERE

Bestyrelsen

Aalborg d. 24. juli 2006

**Sundhedsudvalget
Folketinget,
Christiansborg.
1240 København K**

Til alle medlemmer af sundhedsudvalget.

Efter den seneste tids debat om forholdene omkring Thulebasen i Grønland og specielt efter den megen, men noget upræcise omtale efter udsendelsen af de to rapporter forfattet af Risø om Plutoniumforurening i området, har foreningens bestyrelse besluttet at skrive dette brev primært som information til alle sundhedsudvalgs medlemmer.

Risø beskriver i sin rapport, at der er en konstateret Plutonium forurening i landområdet omkring Thulebasen, samt ude i havet ved North Star Bay, som området hedder, hvor selve nedstyrtningen af B52 flyet med fire brintbomber styrtede ned d.21. jan. 1968.

Som det vel er jer alle bekendt, har der i folketinget været stillet en del spørgsmål desangående. Spørgsmålene er stillet til udenrigsministeren og til forsvarministeren. De er i høj grad formuleret ud fra de oplysninger, som Risø har fremlagt i de nævnte rapporter.

Vi har mange af disse svar og må undres over de ofte lidt vage svar, der er formuleret, så de derfor vil medføre endnu flere spørgsmål. Det burde dog ikke være så vanskeligt at svare præcist!

Foranlediget heraf vil vi gerne gøre opmærksom på følgende:

"Foreningen for Strålingsramte Thulearbejdere" består hovedsageligt af folk der i 1968 boede og arbejdede på Thule basen.

Mange deltog allerede få timer efter ulykken i eftersøgningen af flyets besætning. Flere blev derfor fundet ret hurtigt, mens de to sidste blev fundet næste dag.

Til orientering skal vi oplyse, at da ulykken skete var det mørkt hele døgnet – arktisk nat - og det frøs mellem 30 & 40 grader!

Det var også under disse arktiske forhold, at oprydningen på havisen ud for Thule Air Base foregik!

Alle tog mere eller mindre del i oprydningsarbejdet på forskellig måde. En hel af personalet deltog direkte fysisk aktivt i oprydningen og i de dengang nødvendige ændringer der forholdsvis hurtigt blev iværksat. Dels for at finde metoder for opbevaring

af is og sne fra ulykkesområdet og dels for at opbevare de mange havarerende flydele, som den kommende sommer skulle sendes til USA.

Alle de flydele fra vraget der kunne findes, blev læsset og kørt ind til basen for opbevaring på et defineret område lige syd for et af beboelsesområderne.

For at denne oprydning kunne foretages blev der ret hurtigt etableret en isvej med markeringer ud til nedstyrningsstedet. Der blev opsat forskellige containere med teknisk udstyr og værktøj derude, der blev opsat generatorer og opsat lys. Der var i en periode ret stor trafik mellem basen og ulykkesstedet. En meget stor del af dette arbejde blev udført af danske statsborgere - vel og mærke;

- uden, at der i forvejen var givet udførlige instruktioner i, hvordan man skulle håndtere opgaverne og mere specielt,
- uden at der blev givet præcise oplysninger om, hvordan man skulle forholde sig til den konstaterede radioaktive ståling på stedet!

De senere opsendte danske eksperter tog noget løst på tingene! De vidste heller ikke rigtigt hvordan man skulle operere i strålingsområderne!

Man var på hverken på Thule basen eller i Danmark i jan. 1968 forberedt på, at der kunne ske sådan en ulykke!

Man oprettede godt nok et overvågningscenter i en nedlagt beboelsesbarak, hvor alle der havde været ude på isen, skulle ind igennem og her bl.a. måles med følsomme radiologiske instrumenter, som der iøvrigt også var mangel på!

Disse klikkede lystigt, hvergang der blev målt.

Til at begynde med blev alt tøj, der havde været brugt ude på havisen, kasseret, og efter et tvungen brusebad blev der udleveret nyt tøj.

Det varede måske en dag eller to, så var det slut med det.

Dette skyldes formentlig flere forhold.

Dels havde man ikke tøj nok, dels så blev køretøjerne ikke vasket.

I det hele taget blev det aldrig til nogen effektiv kontrol, hvilket f. eks. betød at køretøjerne f. eks kørte direkte til messerne!

Hvilket igen betød, at materiale fra ulykkesstedet blev spredt ret hurtigt over hele baseområdet!

Siden ulykken har en stor kreds af tidligere thulearbejdere arbejdet på dels;

- at få udleveret alle tilgængelige oplysninger om ulykken, og
- at få foretaget en reel helbredsundersøgelse, hvori der indgår en radiologisk / isotopisk måling af evt. modtagen stråling.

Nu hvor vi nærmer os 40 år fra ulykkestidspunktet må vi stadig erkende, at det endnu ikke er foretaget!

Vi erkender dog, at der har været nogle undersøgelser af nogle thulearbejdere. Men disse har ikke været defineret f.eks i et kommissorium og de har ikke indbefattet en radiologisk måling af evt. modtagen stråling. Disse undersøgelser er/ var ikke meget bevendt og resultaterne herfra må afvises.

På grundlag af de tidligere nævnte fremkomne rapporter fra Risø, er der nu også fra "Det Grønlandske Landsstyre" udtrykt ønske om, at der foretages en helbredsundersøgelse af de grønlandere der færdes i området.

Vi tolker dette således, at der nu fra Grønland stilles krav om undersøgelser på linie med dem som vi nu i mange år har anmodet de danske myndigheder om at foretage.

Vi henleder her venligst opmærksomheden på, at der stadig arbejder mange hundrede danske statsborgere på Thule basen og – det har der gjort i alle årene siden ulykken!

Vi har den opfattelse, at Sundhedsudvalget er et lov-forberedende udvalg – og vi må derfor udtrykke, at det er vores fornemmelse, at der forsat ikke i dansk lovgivning er regler for, hvordan man som stat behandler sine borgere, hvis de måtte være udsat for radioaktiv stråling af en eller anden art.

Vi føler derfor, at det er på tide at der tages initiativer til at bringe denne del af den danske lovgivning i overensstemmelse med det samfund vi har idag.

Det betyder, at hvis en ulykke skulle ske, så ved man hvem der skal aktiveres og de relevante personer ved, hvordan der skal handles. Der bør til enhver tid være fastlagt regler for dette.

Det vidste man bestemt ikke d. 21. jan. 1968.

Endvidere må vi stadig forundres over at de to Risø rapporter kun omtaler stoffet plutonium.

Vi ved idag efter mange års research, at plutonium ikke bare er Plutonium, der findes flere typer!

Vi ved ligeledes, at der ved ulykken blev spredt flere forskellige giftstoffer ud over området. Giftstoffer som er endnu farligere end plutonium.

Det står der ikke noget om i Risø rapporterne!

Vi påstår derfor, at der forsat tilbageholdes oplysninger om de reele udslip af radioaktive stoffer ved ulykken. Både om de aktuelle mængder og de faktiske antal / typer radioaktive stoffer.

Vi vil forsat arbejde på, at få de faktiske oplysninger frem.

Men vi vil også arbejde på, at man idag og fremover gør sig bevidst om, hvilken risiko vi kommer i, hvis en lignende ulykke skulle ske igen på dansk territorie.

Det er bestemt et muligt scenarie.

Vi er indstillet på at bede sundhedsudvalget om at vurdere situationen og tage de nødvendige tiltag til at man er langt bedre forberedt, såfremt en strålingsulykke igen skulle ramme Danmark.

Det vil føre for vidt her i dette brev at informere om alle detaljer og f. eks. om hvilken stråling folk har været udsat for ud over plutonium.

Vi har derfor også besluttet, at bede om foretræde for udvalget med henblik på at give en mundtlig redegørelse om den stråling folk blev udsat for i 1968, - og for at søge at påvirke udvalget til;

- dels af få afsluttet Thule Sagen på en for Danmark værdig måde, og
- dels for at tage de nødvendige tiltag således at man er meget bedre forberedt næste gang der sker en ulykke af denne art!

Med venlig hilsen
pbv.

Hugo Elmer
Næstformand.

FORENINGEN AF STÅLINGSRAMTE THULEARBEJDERE
v/ Næstformand Hugo Elmer, Agrihøj 13 Visse , 9210 Aalborg SØ
telf.: 98314110 – M.: 20964110 – mail; elmer@gvdnet.dk

Bilag 2: Indlæg fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST) i forbindelse med møde i Folketingets Udvalg for grønlandske Anliggender, februar 2009

**Indlæg i forbindelse med møde
I Folketingets Udvalg for grønlandske Anliggender
Den 24. februar 2009 kl. 10.00
På Christiansborg.**

Aulum februar 2009

Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere bliver stiftet i 1988 på initiativ af Marius Schmidt, idet der breder sig et rygte i kredse af de forhenværende thulearbejdere om sjældne hudsygdomme, som lidt senere bliver diagnosticeret som forstadier til hudkræft. Dette sætter gang i Foreningens aktivitet, som igennem årene munder ud i en offentlig høring i Cirkusbygningen i København i oktober 1995.

Denne høring resulterer i at der udbetales en kulancemæssig godtgørelse på kr. 50.000,00 til alle personer der har opholdt sig på – passeret igennem – Forsvarsområdet ved Thule i perioden 21. januar 1968 og 17. september 1968. Denne kulancemæssige godtgørelse udbetales til babyer, ufødte børn, mænd og kvinder – blot de opfyldte foranstående betingelse. I alt udbetales der til ca. 2.400 personer.

Medlemmerne af vor Forening, har ikke på noget tidspunkt, opfattet denne kulancemæssige godtgørelse, som en anerkendelse af thulearbejdernes indsats ved oprydningen efter flystyrtet den 21. januar 1968. Foreningens medlemmer har heller aldrig nogensinde opfattet denne kulancemæssige godtgørelse, som en godtgørelse for de strålings farer, som ganske almindelige faglærte og ufaglærte arbejdere, blev udsat for igennem deres arbejde for De Forenede Staters Luftvåben.

Som det er alle bekendt, så medbragte det nedstyrtede fly, som var af typen B-52 G, 4 stk. thermonucleare bomber af typen MK 28. Disse bombers konstruktion er af en sådan karakter, at de består af højradoaktive stoffer nemlig Uran 238, Uran 235, Plutonium 239 og andre plutoniums isotoper samt Americium. Disse er de fissile stoffer, er altså dem der spaltes, og derved udvikler en voldsom energi i form af varme og tryk. Dertil skal lægges andre højradoaktive stoffer som Deuterium og Tritium, som begge er radioaktive isotoper af brint. Disse sidstnævnte stoffer er dem, der i processen sammensmeltes, fusionerer, og derved forstærker våbnets sprængkraft også kaldet YIELD. Udover at stofferne er radioaktive er nogle af dem også giftige.

Det er aldrig blevet oplyst hvilke mængder af de nævnte stoffer, der er tilstede i hver bombe, og derfor ved man ikke hvor store mængder af disse meget farlige stoffer, der var involveret i thuleulykken.

Men der eksisterer nogle fysiske love og tommelfingerregler. En af dem siger at 1 kilo plutonium, hvis det udnyttes 100 % - så vil det skabe en sprængkraft på 20 kilotons.

En anden regel siger at plutonium har en kritisk masse på ca. 11 kilo ved almindelige atmosfæriske forhold og man kan komme så langt ned som 6 kilo såfremt man bringer en plutoniumkugle under tilstrækkeligt stort tryk og varme. Gør man det så kan den presses så hårdt sammen at den bliver til en kritisk masse og starter en spaltningmæssig kædereaktion. Herunder udvikles der et umådeligt tryk og en umådelig varme. Vi taler om millioner af bar og millioner af graders celsius.

Denne proces er så i stand til at få en kemisk blanding af lithium og deuterium til at fusionere med tritium, som så udvikler endnu mere energi i form af varme og tryk, som så får bombens sidste proces til at begynde, nemlig spaltningen af 2. delen i bombens (the secondary) uran og plutonium til at spalte og derved endelig sprænge med en kraft på ca. 1,1 megaton. Det er altså fusionen af deuterium og tritium, der giver en næsten 10-dobling af sprængkraften. Fordi ca. 6 kilo plutonium vil jo kun udløse en sprængkraft på 120 kilotons. Flyets 4 bomber havde hver en sprængkraft på 1,1 megaton.

Denne konstruktion er egentlig en meget tidlig model af thermonukleare våben. MK 28 er udviklet i første halvdel af halvtredserne igennem meget voldsomme prøvesprængninger i 1952 og 1954 på Bikini atollerne ude i Stillehavet. MK 28 blev optaget i USA's våbenarsenal i 1958, og blev der indtil 1991, hvor den udgik til fordel for bedre våben. Der er produceret ca. 4.500 stk. af dette våben og det blev udviklet til et helt våbensystem, således at der efter MK 28 princippet kunne laves sprænghoveder til missiler og andre våben.

Mk28 er en type våben, som ved en nuclear detonation vil skabe voldsom radioaktiv forurening, idet at selvom det kaldet en brintbombe – så er det grundlæggende en fissionsbombe og det er fissioner (spaltning) der skaber radioaktivitet og dermed farlig forurening.

Vi påstår altså på dette grundlag, at mængden af de højradoaktive stoffer Uran Plutonium og andre er langt over det amerikanerne opgiver. Amerikanerne har på direkte spørgsmål fra Danmark oplyst at ” der er ca. 6 kilo plutonium involveret i flyulykken”. Vor påstand er at der er mindst 6 kilo plutonium i hvert våben og mindst 4 gange så meget Uran. Hvis vi ser på den tegning vi her har af MK 28 så skal vi lige oplyse at den er 4,32 meter lang og 58 cm i diameter og den vejer 1053 kg. Når vi så prøver at se på dette størrelsesforhold – og når vi samtidig ved at plutonium vejer 19,8 gram pr cm³, så kan det give os en forestilling om mængden af plutonium. Prøv

at forestil jer en mængde plutonium på bare 10 x 10 x 10 cm! Det svarer til 1000 cm³ og en sådan klump ville jo så veje 20 kg!!!! 300 cm³ ville jo veje 6 kilo og ville blot fylde 10 x 10 x 3 cm, det kunne vel være noget på størrelse med en tennisbold.

Den bombe vi her viser jer en tegning af er en senere model end den, der sprængte på isen ved Thule. Denne tegning viser at der er anvendt beryllium som tamper (reflektor). Men danske sundhedsmyndigheder har i januar 1995 fået oplyst at bomberne ved Thule ikke indeholdt beryllium! Hvad indeholdt de så i stedet? De indeholdt uran. Fordi Brintbombens fader E. Teller brugte uran i de første konstruktioner. Uran virker udmærket i denne mekanisme, men det er senere blevet erstattet af beryllium, som er meget lettere, det vejer kun 1,85 g pr. cm³. Rent metallisk beryllium var først almindeligt tilgængeligt i 1957. Denne vor påstand bekræftet af en rapport af juli 2008 af M. Eriksson, P. Lindahl, P. Roos, H. Dahlgaard og E. Holm. IAEA.

Vi får nok aldrig USA til at oplyse Danmark om de rigtige mængder, derfor mener vi at man må gå ud fra et worst case scenarium, og så indrette alt andet derefter.

Vi anser de officielle rapporter fra flystyrtet ved Thule i 1968, deriblandt Crested Ice rapporten – som skønmaleri, hvor både danske og amerikanske autoriteter gør alt for at nedtone farligheden.

For at forstå denne påstand, så skal man sætte sig ind i Amerikanernes forhold til atomfysik, radioaktivitet og våbenkonstruktion. I det meste af middelalderen og renaissanceen ofrede konger, fyrster, kirkelige overhoveder meget store beløb på alkymister, altså den tids videnskabsfolk, der påstod at de kunne lave guld af usle metaller. Mere moderne videnskabsfolk opdager i 1941 at de kan spalte atomer og derved lave et grundstof om til et andet. Disse videnskabsmænd opnår en status i det amerikanske samfund som nærmest er lig med gudestatus. De opfatter sig selv som en del af en super elite og, er villige til kynisk at ofre andre mennesker for at fremme diverse eksperimenter inden for atomvåbenkonstruktionen. I staten New Mexico dør indianske minearbejdere i tusindvis af kræft, fordi de indånder uranstøv i de uventilerede miner. I fyrrene sprøjter læger og kemikere plutoniumopløsninger ind i årene på intetanende patienter, for det meste fattige sorte – dette skal ses i sammenhæng med at man også sidst i fyrrene holdt rettergang over nazister i Nürnberg og etablerede en såkaldt Nürnberg-code, som forbød overgreb intetanende mennesker. Man beordrede i tusindvis af soldater til at tage opstilling nær ved atomprøvesprængningerne, hvor man med vilje udsatte soldaterne for radioaktivt nedfald. Man etablerede Nevada Test Site i staten Nevada midt i et indianerreservat og kun 100 km fra byen Las Vegas. I alt er der ca. 100.000 personer i USA der er blevet udsat for radioaktiv bestråling igennem regeringens tiltag og atomvåbenforsøg.

Og i al den tid har den Amerikanske Atomenergi Kommission benægtet, at radioaktivitet udgør nogen fare. Det er i øvrigt Det amerikanske Energiministerium "Department of Energy (DoE) der har ansvaret for våbenfabrikationen som hovedsagelig foregår På Los Alamos, Lawrence Livermore og Sandia Laboratorierne. Der er også vigtige våbenfabrikker i Oak Ridge i Tennessee, Savanna River i South Carolina og ikke mindst plutoniumfabrikken Rocky Flats i Colorado. Denne sidstnævnte blev lukket i 1992 efter store skandaler – blandt andet lemfældig omgang med radioaktive stoffer – FBI måtte indkaldes til en tilbundsgående undersøgelse. Man forsøger nu at lave området om til en slags "naturpark", men der er stor modstand imod dette projekt, på grund af strålingsfare fra massive mængder af nedgravet højradoaktivt materiale. Det højradoaktive materiale fra thuleulykken, blev jo også nedgravet ved Rocky Flat.

Næsten alle disse mennesker, som har fået bestråling, har organiseret sig, og har på forskellig vis søgt kompensation og oprejsning. Men i en sen natte time i 1984 vedtog den amerikanske lovgivende forsamling, Kongressen, Det såkaldte "Warner Amendment" som i sin korthed går ud på at man ikke kan lægge sag an mod den amerikanske stat eller dets regering.

Som det fremgår af det jeg lige har sagt så har det officielle USA en fuldstændig skodesløs holdning til radioaktivitet fra atomvåben. Og det skinner jo også klart igennem til holdningen til thuleulykken, som jo set fra deres side skete i et nærmest ubeboet område nær en militær base i et øde og uvejsomt område i det arktiske.

Man skal huske på at de danske repræsentanter, som blev sendt til Thulebasen i forbindelse med flystyrtet – alle var en del af den danske Atom-Lobby – det var ikke i deres interesse, at der skulle konstateres nogen som helst faremomenter ved radioaktive stoffer, fordi netop denne kreds af personer, jo arbejdede for at indføre atomkraft, som en del af det danske samfunds energiforsyning. . Og lige netop på det punkt var de danske autoriters og de amerikanske autoriteters synspunkter sammenfaldende. Der blev jo fra dansk side overhovedet ikke rejst nogen kritiske spørgsmål. Kun 1 dansk person forsøgte – Professor O. Kofoed-Hansen forsøgte, men blev jo hurtigt neutraliseret af den danske Atomenergi Kommissions formand.

De dokumenter, som vi har tilsendt jer, viser jo med al tydelighed at nedstyrtningsstedet var højradoaktivt i den første tid. Det jo logisk at efterhånden, som man så fjerner de radioaktive kilder – så falder radioaktiviteten naturligvis. De samme dokumenter viser og så med al tydelighed – at amerikanerne fra begyndelsen mener at mangle "noget" – enten et helt våben eller en væsentlig del deraf. Dokumenterne viser jo også at det er en lodret løgn at den undervandsundersøgelse, som Amerikanerne foranstalter – skulle være til støtte for den danske

miljøundersøgelse om sommeren i 1968. Dokumenterne beviser klart at undervandsundersøgelsen drejer sig om at finde et våben, nemlig bomben med serie nr. 78252.!

Vi mener derfor at det er helt klart at USA tilbageholder meget vigtige oplysninger.

Vi mener også at danske autoriteter har været helt utrolig naive og nærmest har signaleret, at de helst ville vide så lidt som muligt.

Denne sag trænger virkelig til at man kulegraver den – og at man drager nogle konklusioner på grundlag af det man finder frem. Det er dog et internt dansk/grønlandsk anliggende. Vil USA ikke give os de nødvendige oplysninger – og det tror vi ikke de vil – så må de leve med, at vi drager danske konklusioner på det grundlag som vi mener at kunne fremskaffe.

Hvorfor er dokument 107011 - Forbigået i tavshed, da det omhandler TAB's langt højere baggrundsstråling?? Den er i øvrigt også konstateret af Amerikanerne.

Det er vort håb at der kan foregå en helt uvildig undersøgelse af Thuleulykken som kan afklare alle de punkter som den dag i dag – over 40 år efter ulykken – stadig skaber tvivl i mange menneskers sind. Det er tillige vort håb at Folketingets udvalg for Grønlandske Anliggender vil være en skarp og bidsk vagthund for dette.

Tak for Jeres tålmodighed.

Jens Zinglersen
Formand
Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere

Bilag 3: Dokument vedrørende krav/ønsker fra Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere (FAST), maj-juli 2012

FORENINGEN AF STRÅLINGSRAMTE THULEARBEJDERE
BESTYRELSEN – MAJ / JULI 2012

DOKUMENT MED FORENINGENS
KRAV / ØNSKER

FORMULERET PÅ
BESTYRELSESMØDERNE

I

MAJ – JUNI & JULI

2012

ENDELIG DOKUMENT GODKENDT & UNDERSKREVET

PÅ BESTYRELSESMØDET

D. 11. JULI 2012

FORENINGEN AF STRÅLINGSRAMTE THULEARBEJDERE**BESTYRELSEN MAJ /JUNI 2012****1.****KRAV: Statens anerkendelse.**

Ved henvendelser til staten vedrørende spørgsmål om vores sag – eller Thule forhold i øvrigt - får såvel foreningens medlemmer såvel som andre, der stiller spørgsmål vedrørende Thulearbejderne og ulykken i 1968, - hver gang det svar;

(Fra ministre og folketingsmedlemmer)

”at Thulearbejderne har fået erstatning” - ofte tilføjes ”for deres andel i det store oprydningsarbejde”.

Det passer ikke! Vi ønsker derfor, at regering og embedsmænd stopper den påstand og ændrer den til, hvad der er korrekt.

Samtidig skal Folketinget orienteres om denne fejlformulering.

Det forholder sig sådan, at alle de, der var eller kom i nærheden af basen indenfor et bestemt tidsrum i 1968 (21.01 -- 17.09) fik udbetalt en godtgørelse, hvilket skete kort efter høringen i 1995.

Thulearbejderne har aldrig modtaget nogen form for erstatning.

Eller anerkendelse for deres indsats i forbindelse med eftersøgning af overlevende og den efterfølgende store oprydning efter flyulykken

2.**KRAV: Thulearbejderne ønsker anerkendelse.**

Thulearbejderne og deres forening har nu i næsten 25 år arbejdet på at fremskaffe relevante oplysninger om, hvad der skete ved – og efter - flyulykken på Thulebasen i 1968!

På baggrund af denne vedholdenhed, er der stillet mange spørgsmål om sagen og dens behandling igennem årene i medierne, men sandelig også i folketetinget.

De mange spørgsmål, medførte en høring om sagen i 1995.

Desuden har det medført, at der blev foretaget forskellige undersøgelser og vurderinger, såvel af Thulearbejdernes helbred som af den tilbageværende stråling på og ved ulykkestedet ved Thule basen – samt i hele Pitufik området!

Senest er der således også foretaget en helbredsundersøgelse af dem, der er fastboende i Thule området!

Derudover er der udarbejdet flere forskellige rapporter om sagen.

De seneste er udkommet i december 2011!

Det betyder, at mange institutter er blevet meget klogere på, hvad der skete og hvordan sagen blev håndteret, samt hvilke påvirkninger der er sket på miljøet, og med de folk der har færdes i området.

Det betyder også, at der forsat pågår undersøgelser af strålings niveauer i området i og omkring basen i Grønland. Undersøgelser der foregår under ledelse af Risø DTU & SIS.

Endelig har det også betydet, at der nu i stort omfang frigives dokumenter fra USA vedrørende ulykken, oprydningen, behandlingen af vragrester m.v. fra Thule, samt vurderingen af strålingsfare m.v.

Thulearbejderne har – efter det viste sig umuligt at gennemføre en retssag i Danmark – haft denne sag oppe i "Menneskeretsdomstolen" (1997 - 2000), i EU-parlamentets afdeling for andragender (2003- 2006), i EU-parlamentet (2007) samt i de to instanser i EU-domstolen.(2010 - 2011)

Det har ikke resulteret i nogen form for erstatning eller anerkendelse til Thulearbejderne og deres arbejde!

Men det har bestemt medført, at sagen er blevet meget omtalt og det har medført igangsættelse af flere videnskabelige undersøgelser, hvorved sagen er belyst på mange måder og fra flere vinkler.

Dette var ikke sket uden det store arbejde, der er gjort i foreningen!

Det betyder også; at de mange resulterende dokumenter og rapporter er et videnskabeligt forskningsresultat, der ikke var fremkommet uden de igennem årene mange fremsatte krav fra Thulearbejderne og deres forening!

Det vil vi gerne anerkendes for.

3.

KRAV: Hvorfor afviste staten mulighederne for erstatning i 1968?

Vi ønsker, at regeringen undersøger, hvorfor og med hvilken begrundelse man i sin tid afviste den erstatning, der blev tilbudt fra amerikanerne.

(Anerkendelse til dem, der deltog i redningsarbejdet og til dem der assisterede med oprydningen).

Vi ønsker en rapport fra Staten / UM om dette forhold!

4.

KRAV: Undersøgelse af sikring og forsikring af danske arbejdere!

Vi ønsker, at der foretages en undersøgelse af forholdene på basen i 1968 – da ulykken skete – under hvilke love (danske – grønlandske – amerikanske) – fungerede basen, hvordan var sikkerhedsforholdene og miljøkravene på basen – hvis der da var nogle - set i relation til, hvad der skete rundt omkring i verden og i relation til:

At udsendelse af de danske arbejdere blev godkendt af "Udenrigsministeriet" og "USA's ambassade i København" – m.fl.!

Var der gældende danske love og gjaldt de på basen?

Havde Grønland regler / love og var det dem der gjaldt på basen?

Hvilke aftaler / delaftaler der indgik i såvel kontrakten med den danske stat om brugen og benyttelsen af området.?

Er "Forsvarsaftalen fra 1951" fuldt dækkende for aftaler og forhold vedrørende basen?

Hvad var der aftalt i kontrakten med den aktuelle danske entreprenør. (DCC)

Kopi af kontrakter såvel som andre bilag bør fremlægges!

5.

**Konklusion:
Udtalelse:**

Foreningen udtaler følgende:

- Vi mener, at svar på de krav / spørgsmål som foreningen har formuleret;

Vil blive et værdifuldt skriftligt dokument / dokumentar til belysning af forholdene på TAB og den efterfølgende sagsbehandling i statens ministerier.

Samtidig vil det være en værdig afslutning og en anerkendelse for det store arbejde som foreningen og dens medlemmer har gjort i 25 år!

Forslag og endelig formulering til vedtagelse på bestyrelsesmødet d. 26. juni 2012.

Dokumentet udsendes sammen med referatet!

Vedtagelsen fremlægges på førstkommende generalforsamling.

Sekretariatet / Hugo

Vedtaget på bestyrelsesmødet d. 26. juni 2012.

Bestyrelsen

Jens Zinglarsen

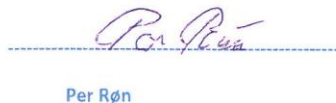
Hugo Elmer

Egon Lorentzen

Ole Pedersen

Per Røn

Bilag 4: Interviewguide til interview 1 med Thulearbejder A og Thulearbejder B. Medlemmer af Foreningen af Stråleramte Thulearbejdere (FAST)¹

Jeg er ved at skrive speciale på Aalborg Universitet omkring, hvorfor stater hemmeligholder oplysninger, og jeg skriver med udgangspunkt i Thule-sagen. Omdrejningspunktet for interviewet vil derfor være processen, hvor du enten i forbindelse med din egen sag, eller dengang du var aktiv i Foreningen af Stråleramte Thulearbejdere, har været med til at søge informationer og dokumenter fra de danske myndigheder vedrørende Thule-sagen.

Brede indledende spørgsmål

- Hvordan vil du karakterisere forløbet, du og foreningen har været igennem med at fremskaffe informationer og dokumenter hos de statslige myndigheder vedrørende Thule-sagen? (Har det været vanskeligt?)
- Kan du fortælle om en eller flere situationer, hvor du eller foreningen har forsøgt at fremskaffe informationer eller dokumenter hos de statslige myndigheder vedrørende Thule-sagen? (telefonsamtaler, møder eller korrespondancer af forskellig slags?)
- Kan du fortælle om situationer, hvor du eller foreningen har fået afslag fra de statslige myndigheder på at få informationer eller dokumenter vedrørende Thule-sagen? (forløb sammen med FAST i 1990'erne, som jeg har kunnet se i Aalborg Stadsarkiv?)
- Hvilke begrundelser har du og foreningen fået, når I har fået afslag på adgang til dokumenter eller informationer?
- Hvilken begrundelse er i oftest blevet mødt med?

---

¹ Interviewguiden er i ental, da det oprindeligt var meningen, at der skulle laves to separate interviews. Men som det blev beskrevet i specialets metodeafsnit var Thulearbejder B, som kontaktperson for FAST, tilstede under interviewet med Thulearbejder A og deltog i samtalen. Da han bidrog med væsentlige uddybninger, og da de to Thulearbejdere viste sig at supplere hinanden, blev det valgt at inddrage Thulearbejder B i interviewet.

Hypotese 1: Ekstern trussel

- Hvilke informationer eller dokumenter har du og foreningen fået adgang til, og hvilke har I ikke fået adgang til? Kan du se noget mønster i, hvilke oplysninger I har fået adgang til, og hvilke I ikke har fået adgang til? (militære >< sundhedsmæssige aspekter af sagen)
- Har andre lande været nævnt i begrundelserne for, at du og foreningen ikke har kunnet få indsigt i informationer eller dokumenter? (USA? Sovjetunionen? Hvad blev der sagt i tilknytning hertil?)
- Er det blevet lettere med tiden, hvis du fx sammenligner 1980'erne med 1990'erne og årene efter år 2000, for dig og foreningen at få indsigt i informationer og dokumenter omkring Thule-sagen?
- Har spørgsmålet om Danmarks sikkerhed været nævnt i begrundelserne for, at du og foreningen ikke har kunnet få indsigt i informationer eller dokumenter? (Hvad blev der sagt?)

Hypotese 2: Elitær kontrol med udenrigspolitikken

- Hvordan foregår det typisk, når du eller foreningen tager kontakt til myndighederne, fx ministerierne, for at få informationer eller dokumenter vedrørende Thule-sagen? (hvem bliver I henvist til?)
- Hvem er det typisk, der tager stilling til din eller foreningens henvendelser vedrørende oplysninger eller dokumenter? (fuldmægtige, kontorchefer, departementschefer etc.)
- Hvilke ministerier er du eller foreningen typisk blevet henvist til, når I har søgt informationer eller dokumenter?
- Er du eller foreningen blevet henvist til bestemte ministerier uanset hvilke informationer, I har efterspurgt? (fx Udenrigsministeriet eller Statsministeriet)
- De gange du eller foreningen har været til møde hos myndigheder vedrørende Thule-sagen, hvem har så deltaget fra myndighedernes side?

Hypotese 3: Ekstern tilpasning (USA)

- Har du eksempler på, at USA har været involveret i processen, når I har søgt informationer og oplysninger hos de danske myndigheder? (USA hørt ifm. tilladelse til/afslag på adgang til dokumenter?)
- Har USA været nævnt i begrundelserne for, at du og foreningen ikke har kunnet få indsigt i informationer og dokumenter?

Hypotese 4: Policy-makernes egeninteresse

- Har du nogen eksempler på, at pressens eller andres opmærksomhed har betydet, at du eller foreningen har fået indsigt i nogle dokumenter eller oplysninger, som I ikke tidligere har kunnet få adgang til?

Hypotese 5: Den bureaukratiske politikforklaring

- Har du eller foreningen eksempler på, at I har fået nægtet adgang til informationer eller dokumenter fra én dansk myndighed, som I så har fået fra en anden dansk myndighed?
- Har du eller foreningen eksempler på, at I er blevet nægtet adgang til dokumenter eller informationer, som I senere har fået udleveret? Viste de nye dokumenter noget i allerede vidste fra andre offentliggjorte dokumenter, eller viste de noget nyt?
- Hvilke svar får du og foreningen typisk, når I ikke kan få adgang til informationer eller oplysninger? (henvises der til tidligere afgørelser?)
- Har du eller foreningen eksempler på, at det ofte er enslydende svar, I får fra myndighederne, når de nægter jer adgang til informationer eller dokumenter?
- Har du eller foreningen eksempler på, at myndighederne henviser til hinanden, som begrundelse for, at I ikke kan få indsigt i informationer eller dokumenter?

Debriefing: Har du nogle spørgsmål til interviewet, eller noget du ønsker at uddybe?

Bilag 5: Interviewguide til interview 2 med Embedsmand A. Centralt placeret embedsmand i statsapparatet

Jeg er ved at skrive speciale på Aalborg Universitet omkring, hvorfor stater hemmeligholder oplysninger, og jeg skriver med udgangspunkt i Thule-sagen. Med afsæt i din erfaring fra det danske statsapparat vil omdrejningspunktet for interviewet være den generelle hemmeligholdelses- eller klassificeringspraksis i og hvilke overvejelser, der ligger bag denne praksis.

Brede indledende spørgsmål

- Hvordan foregår det generelt, når I som embedsmænd i statsapparatet beslutter at hemmeligholde eller klassificere materiale eller informationer? (Hvis han siger, at intet hemmeligholdes, så tag H.C. Hansen-papiret som konkret historisk eksempel)
- Hvis du tænker på nogen situationer, som du kender til, hvor oplysninger er blevet hemmeligholdt eller klassificeret, hvilke overvejelser har der så ligget bag?
- Hvem er det typisk, I som embedsmænd i statsapparatet holder oplysninger hemmelige for eller klassificerer oplysninger for?
- Hvilke hensyn ligger der oftest bag, når I hemmeligholder eller klassificerer oplysninger?
- Er der ét hensyn, du har oplevet som særligt tungtvejende?

Hypotese 1: Ekstern trussel

- Er der for dig at se et mønster i, hvilke oplysninger I vælger at hemmeligholde eller klassificere, og hvilke I ikke vælger at hemmeligholde eller klassificere? (Hvilket mønster?)
- Er det, som du har erfaret det, nogle bestemte typer informationer eller oplysninger I hemmeligholder eller klassificerer? (Overvejende militære og sikkerhedspolitiske oplysninger?)
- Hvilken rolle spiller hensynet til andre lande, når I hemmeligholder eller klassificerer oplysninger? Hænger hemmeligholdelsen her sammen med, at en offentliggørelse ville medføre sikkerhedsmæssige problemer for Danmark, *eller* i højere grad at det ville kunne skade Danmarks forhold til andre lande?
- Har du erfaring for, at oplysninger hemmeligholdes eller klassificeres længere tid, end det er sikkerhedspolitisk nødvendigt?

Hypotese 2: Elitær kontrol med udenrigspolitikken

- Hvem er typisk involveret, når I skal tage stilling til om oplysninger eller dokumenter skal hemmeligholdes eller gøres offentligt tilgængelige? (Departementschef, kontorchef eller bare fuldmægtige/sagsbehandlere?)
- Er der en tendens til, at bestemte ministerier eller embedsmænd er involveret i spørgsmålet vedrørende klassificeringen af oplysninger uanset hvilke oplysninger, det drejer sig om? (Fx Statsministeriet eller Udenrigsministeriet? Fx topembedsmænd eller ledende medarbejdere?)
- Har du erfaret en praksis omkring, at det ofte er få personer, der involveres i spørgsmålet om klassificering eller offentliggørelse af oplysninger? (Er det typisk ledende medarbejdere eller ministeren?)
- Hvilken rolle spiller hensynet til Danmarks udenrigspolitiske handlekraft, når oplysninger og informationer hemmeligholdes og ikke gøres tilgængelige for offentligheden? (Overvejer man om det kan være vanskeligt at agere udenrigspolitisk, hvis oplysninger gøres tilgængelige?)

Hypotese 3: Ekstern tilpasning (USA)

- Har det nogen betydning for hemmeligholdelsen og klassificeringen, at Danmark er et lille land? Hvilken?
- Hvordan foregår hemmeligholdelsen og frigivelsen af oplysninger, når oplysningerne vedrører eller har betydning for en stormagt som USA? (Involveres USA i processen? Tages de med på råd? Bliver de hørt ift. offentliggørelse og hemmeligholdelse?)
- Er der forskel på hemmeligholdelses- og frigivelsespraksissen, når det gælder oplysninger, der vedrører eller har betydning for en stormagt som USA modsat oplysninger, der har betydning for mindre lande?
- Hvilken rolle spiller det at bibeholde et godt forhold til en stormagt som USA, når I som embedsmænd i statsapparatet overvejer, hvorvidt I skal frigive eller hemmeligholde oplysninger?

Hypotese 4: Policy-makernes egeninteresse

- Hvilken betydning har det for hemmeligholdelsen og offentliggørelsen, når oplysningerne er indenrigspolitisk kontroversielle? (Er der forskel på håndteringen af dén type oplysninger i modsætning til andre oplysninger?)
- Hvilken rolle spiller det for hemmeligholdelsen og offentliggørelsen, når oplysningerne har pressens eller andres opmærksomhed? (Fører det typisk til indsigt eller bibeholdes lukketheden?)

Hypotese 5: Den bureaukratiske politikforklaring

- Har du erfaret en tendens til at oplysninger og dokumenter nogle gange hemmeligholdes i statsapparatet samtidig med, at oplysningerne er tilgængelige gennem andre ikke-hemmeligholdte dokumenter? (Har du erfaret en inkonsistens i hemmeligholdelsen?)
- Hvilken rolle spiller rutiner og standardprocedurer for processen med at hemmeligholde og klassificere oplysninger i statsapparatet? (Er der en tendens til automatik i hemmeligholdelsesprocessen, eller ligger der oftest nøje overvejelser bag?)
- Har du erfaret en tendens til overforsigtighed i statsapparatet, når man hemmeligholder eller klassificerer oplysninger? (Klassificerer man mere, end der er sagligt belæg for?)
- Har du oplevet en tendens til, at fx et ministerium eller en afdeling anvender hemmeligholdelsen af oplysninger som et middel i en intern konkurrence med et andet ministerium eller en anden afdeling? (Har du oplevet, at man hemmeligholder fx for at være den eneste enhed, der har en bestemt viden? Har du oplevet, at afdelinger eller ministerier hemmeligholder oplysninger ved at henvise til hinanden?)

Debriefing: Har du nogle spørgsmål til interviewet, eller noget du ønsker at uddybe?